

rarnes skiljaktiga beslut i afseende å Utskottets utlåtande N:o 2, angående reglering af häradshöfdingarnes löneförmåner m. m.

Den i detta memorial föreslagna voteringsproposition godkändes och blef Utskottets slutliga anmälan lagd till handlingarne.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes Särskilda Utskottets memorial N:o 6, i anledning af Första Kammarens återremiss af 4:de punkten i Utskottets utlåtande N:o 3, rörande väckta motioner om anslag för anställande af skogsingenjörer eller länsjägmästare m. m.

Detta ärende skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag rörande de här ofvan under §§ 2 och 3 omnämnda beslut.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem
H. Husberg.

Onsdagen den 6 Maj.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 29 nästlidne April.

§ 2.

Ordet lemnades, på begäran, till

Grefve Posse, som anförde: Med den rätt 21 § i Kammarens arbetsordning medgifver, anhåller jag att Kammaren ville tillåta mig framställa ett spörsmål till Hans Excellens Justitie-statsministern. Spörsmålet, hvilket jag anhåller få uppläsa, har följande lydelse:

I betraktande deraf att, vid behandling i Riksdagens Kamrar af Riksstatens sjetta hufvudtitel, Herr Statsrådet och Chefen för Civil-departementet förklarar: att, för den händelse Riksdagen med 6,000 kronor minskade för Kommers-kollegium å ordinarie stat anvisadt aflöningsanslag, han skulle "i egenskap af kronans rådgifvare veta att häfda kronans prerogativ och tillstyrka, att Kongl. Maj:t måtte, med ogillande af ett sådant Riksdagens beslut, anbefalla Statskontoret att fortfarande uppföra anslaget å Riksstaten för att hållas till Kongl. Maj:ts disposition"; och då det är af vigt för representationen att erfara, i hvad mån kronans öfrige rådgifvare dela ifrågavarande, af Herr Statsrådet och Chefen för Civil-departementet uttalade uppfattning, anhåller jag vördsamt att få till Hans Excellens Herr Justitie-statsministern framställa det spörsmål: huruvida Hans Excellens och regeringens öfrige Herrar ledamöter numera, sedan Riksdagen med 6,000 kronor nedsatt i fråga varande aflöningsanslag, anse Kongl. Maj:t grundlagsenligt berättigad att, i strid med Riksdagens beslut, disponera öfver anslaget till oförminskadt belopp.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern *Charleson*: Till förekommande af onödig tidsutdrägt vill jag genast förklara, att spörsmålets beskaffenhet förbjuder mig att, i den ordning det blifvit väckt, upptaga det till besvarande, men för den händelse, att syftemålet varit att erhålla känedom mindre om min och andra statsråds mening i det särskildt uppgifna hänseendet, än om min politiska ståndpunkt i allmänhet, hvaraf kan slutas till min mening i särskilda hänseenden, vill jag icke undandraga mig att härom lemna upplysning, så vidt sådant i korthet låter sig göra.

Min åsigt är, att statens väl kräfvär lika omsorgsfull vård, lika noggrannt iakttagande af Konungens som af representationens rättigheter, sådana de blifvit i grundlagen beskrifna och genom häfd förklarade, ävensom att af tidsförhållandena påkallade ändringar i lagstiftning eller statsförvaltning böra ske utan rubbning af någon hittills antagen grund för någöndera, intill dess denna grund faktiskt visat sig oanvändbar.

Hvad angår hufvudfrågorna för dagen, synes mig att åstadkommandet af ett försvar, som tryggar vår nationela tillvaro och vårt politiska sjelfbestånd är ett mål för hvars ernående ingen verkligen nödvändig uppoffring kan vara för stor; att för ernåendet af detta mål, men icke för någöting mindre, indelningsverket må afskaffas; att upphäfvandet af de så kallade grundskatterna, ehvad de tillkommit såsom skatter eller såsom grundräntor, hvilket senare är förhållandet med en stor del af dem, bör uteslutande bero af samhällets allmänna kraf eller gemensamma fördel, och således endast med iakttagande af detta vilkor medgifvas; och

att, utan åsidosättande af erforderliga förbättringar i embetsverken och dylika statsinrättningar, sådana omorganisationer af densamma som icke äro uppenbarligen nödiga eller nyttiga böra undvikas. Efter mitt förmenande är i Regeringsformen, på sätt den i mer än ett halft århundrade varit allmänneligen förstådd och tolkad, förhållandet emellan Konungens och representationens ömsesidiga rättigheter tillräckligen väl afvägdt, att icke å någondera sidan behöfver ske intrång för uträttandet af allt godt och nyttigt, som man må önska; och våra statsinrättningar, om än bristfälliga likasom alla människoverk, äro dock, såsom resultatet af seklers oafåtliga arbete under ledning af våra yppersta statsmän, allt för goda att förkastas eller omskapas utan ytterst omsorgsfull och noggrann undersökning af fördelar och olägenheter, af förtjenster och brister. Mig synas våra samhällsförhållanden vara i jämförelse med, jag kan gerna säga alla, främmande länders, särdeles fördelaktiga och lyckliga, och ingenting berättigar oss att låta det naturliga sträfvan det efter förbättringar förleda till reformer, som icke kunna ske med lugn och mogen pröfning. I enlighet med dessa åsikter, af hvilka min politiska ståndpunkt i allmänhet torde med lätthet kunna skönjas, skall jag ock i särskilda fall söka handla.

Grefve Posse: Jag ber få frambära min tacksamhet till Herr Justitie-statsministern för det uttalande af allmänna satsen, vi nyss hört. Hans Excellens har derigenom uttalat åsikter, hvilka ingen betviflat att han egt, och det visserligen icke varit min afsigt att be honom framlägga. På min fråga har han dock icke behagat afgifva något svar. Jag anser mig således möjligen fortfarande sväfva i ovisshet om Hans Excellens delar Civilministerns uppfattning i den fråga, som föregått till föremål för min interpellation. Till följd af det rykte, som föregått hans Excellens, hade jag väntat att han skulle modigt tagit upp frågan till besvarande och minst hade jag väntat, att han skulle förskansa sig bakom ett blygsamt *non possumus*.

Hans Excellens Herr Justitie-statsministern: Det är ingalunda brist på mod, som återhållit mig från att besvara det framställda spørsmålet; endast öfvertygelsen om olämpligheten af att afgifva det åskade svaromålet, har varit orsaken till min vägran att lemna det.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad, öfvergick Kammaren till behandling af de å föredragningslistan för detta sammanträde uppförda ärenden.

§ 3.

Föredrogs och lades till handlingarne Särskilda Utskottets memorial N:o 6, i anledning af Första Kammarens återremiss af 4:de punkten i Utskottets utlåtande N:o 3, rörande väckta motioner om anslag för anställande af skogsingenjörer eller länsjägmästare m. m.

§ 4.

Till behandling förekom Konstitutions-Utskottets utlåtande N:o 9, i anledning af väckt motion om ändring af 96 och 98 §§ Regeringsformen samt 32, 33, 34, 37, 55, 59, 68, 71 och 72 §§ Riksdags-ordningen.

I anledning af Utskottets hemställan i *1:sta punkten* yttrade:

Herr Sven Nilsson i Österslöf: Såsom af Utskottets betänkande synes, har jag reserverat mig mot Utskottets hemställan i denna punkt, och jag vill därför med några få ord angifva orsaken, hvarför jag icke kunnat biträda Utskottets mening. Det är allmänt brukligt och äfven riktigt, att den, som har ett uppdrag och en fullmakt, dokumenterar sig. Utskottet har här föreslagit, att, då riksdagsman blifvit vald, valförrättaren skulle insända den för honom utfärdade fullmakten till Justitie-statsministern. Jag vill icke bestrida att härigenom någon tid skulle vinnas, men stor skulle vinsten icke blifva, och ändringen kunde dessutom medföra olägenheter, större än dem man ville undvika. Så enkelt det än är att efter ett gifvet formulär uppsätta en sådan skrifvelse som en riksdagsmannafullmakt, har man dock exempel på, att en dylik fullmakt blifvit kasserad, derföre att valförrättaren icke kunnat riktigt afskrifva formuläret, och man kan lätt tänka sig att den valde, utan att hafva kommit i tillfälle att förut granska fullmakten, begifver sig hit till riksdagen. Fullmakten har emellertid blifvit granskad och möjligen kasserad och det tar lika lång tid som kanske hela den förkortade motionstiden att få en ny fullmakt.

Jag tror för min del, att den nuvarande fullmaktsgranskningen är ändamålsenligare och yrkar derför afslag å Utskottets hemställan.

Herr Hjelm: Jag instämmer i den föregående talarrens yttrande, men anhåller derjemte få yttra några ord med afseende på den ifrågakämda minskningen af motionstiden. Ändamålet dermed skulle vara, att riksdagen kunde afslutas några dagar tidigare, men jag tror, att detta mål kan vinnas på annat sätt. Jag hyser den öfvertygelse, att den uti grundlagen stadgade motionstiden icke är längre än behöfvat kräver. Hvar och en torde känna af erfarenhet, att en representant, innan han begifver sig till riksdagen, har mycket att ombestyras i hemmet dels egna och dels andras angelägenheter, så att han innan sin afresa icke kan egnas mycken tid åt riksdagsgöromålen. När han således kommer till riksdagen, är han temligen oberedd i afseende på motioner och måste för att kunna afgifva sådana ej blott taga del af Kongl. Maj:ts proposition, utan äfven öfverlägga med kamrater, forska i föregående Riksdagens handlingar för att få reda på, hvilka åsigtter Utskottet och Riksdagen förr hyst i de frågor, hvarom han tänker väcka motion, och vidare måste han ofta söka skaffa sig nödiga upplysningar i embetsverk, bibliotek och arkiv. Under sådana förhållanden tror jag, att den i grundlagen föreskrifna motionstiden icke är längre än behöfvat verkligen påkallar, isynnerhet om motionerna skola komma fram någorlunda klara och väl motiverade. Dessutom är motionsrätten en så vigtig sak, att

den bör väl bevaras och icke så lätt minskas. Det fanns en tid, då våra förfäder hvarken hade periodiska riksdagar eller motionsrätt. Tack vare 1809 års Riksdag, hafva vi fått denna dyrbara rätt, hvilken jag anser vi böra söka bevara oförminskad, hvarföre jag yrkar afslag å Utskottets hemställan.

Herr Samuel Jonsson: Två talare hafva redan yrkat afslag å Utskottets förslag, men jag skall deremot yrka bifall, ty jag fruktar ej, som dessa talare, att några olägenheter skola inträffa, om man inskränker motionstiden. Det ligger väl en viss sanning i den invändning, som blifvit gjord mot en dylik inskränkning, att nödigt materiel för utarbetande af motioner ofta icke finnes att tillgå, förrän riksdagsmannen kommer hit till riksdagen, men hvar och en, som tänkt väcka en motion, har väl, innan han kom hit, i förväg utarbetat densamma så fullständigt, att han efter sin hitkomst endast behöfver några dagar för dess fullständigande. Det är en allmän klagan öfver att riksdagarne icke kunna slutas på den i grundlagen bestämda tiden, men om Utskottets förslag antages, skulle riksdagen kunna förkortas med åtminstone 4 dagar och möjligen ännu mera. För min del kan jag icke finna, att några olägenheter kunna blifva en följd af den förkortade motionstiden, utan yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Jonas Andersson: Jag tror att vi litet hvar hafva erfarenhet af den tidsutdrägt, som eger rum i början af riksdagen och föranleder, att riksdagen vanligen förlänges öfver den normala tiden. Minst 14 dagar gå bort vid riksdagens början, förrän det egentliga arbetet tager sin början. Nu afser Utskottets förevarande förslag att förekomma detta och möjliggöra, att Riksdagen genast, så fort den är samlad, får träda i verksamhet, och det förundrar mig, att någon representant kan hafva något emot ett sådant förslag. Den förste talaren invände mot Utskottets förslag, att valförrättaren skulle insända fullmakterna, att olägenheter kunde uppkomma derigenom, att den valde icke kom i tillfälle att sjelf granska fullmakten. Jag vill med anledning häraf fästa hans uppmärksamhet derpå, att det åligger ordförandena i häradsrätt och rådstufvurätt att på embetsmannaansvar utfärda fullmakterna, och att de derjemte enligt Utskottets förslag på samma ansvar skola insända fullmakterna till justitie-statsministern. Jag tror således icke, att det kan lända representanten till någon olägenhet, om formfel förefinnes i fullmakten.

Den andre talaren tycktes anse, att den nuvarande motionstiden icke är för lång, utan väl behöfde bibehållas. Erfarenheten har dock visat, att de flesta motionerna hufvudsakligen väckas under de sista dagarne, och att de första motionsdagarne högst få, stundom ingen motion väckes. Jag tror derföre, att en motionstid af sex dagar är fullt tillräcklig så mycket hellre, som jag föreställer mig, att hvarje riksdagsman i förtid förbereder sig på de motioner han tänker väcka och således icke kan behöfva flera än några få dagar för att söka erforderliga upplysningar i härvarande embetsverk och arkiv. Det skulle icke vara så obehöfligt vinst att få riksdagsarbetet 8, 10 eller 12 dagar förkortadt och

derigenom förekomma riksdagens förlängning 14 dagar utöfver den bestämda tiden. För min del anser jag Utskottets förslag innebära en väsentlig förbättring och yrkar därför bifall till detsamma.

Herr Carl Ifvarsson: Utskottets sträfvande att söka verka dertill, att riksdagen icke förlänges utöfver den bestämda tiden, är högst berömvärdt, men huruvida Utskottet lyckats i detta sitt bemödande, torde vara tvifvel underkastadt. Det förefaller mig, som om Utskottets förslag skulle verka hvarken ondt eller godt. Det kan visserligen icke vara skadligt, men torde ej heller verka något nämnvärdt för det ändamål Utskottet åsyftat. Om Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof hädanefter alltid skall blifva så vidlyftig, som den i år varit, så lär det icke komma att betyda mycket för riksdagens tidiga avslutande, om motionstiden blir några dagar kortare, ty det är uppenbart, att Stats-Utskottet, som i första hand skall behandla Kongl. Maj:ts proposition, behöfver tid att genomöfna densamma, innan det egentliga arbetet kan börja, och dertill fordras lika lång tid som den nuvarande motionstiden. Om en klarare och redigare uppställning begagnades i den Kongl. propositionen, så skulle man något fortare komma in i densamma, men i annat fall är det omöjligt.

En annan omständighet finnes af beskaffenhet, att Utskottet, för vinnande af den åsyftade förkortningen af riksdagsarbetet, snarare bort taga den i skärskådande. Under hela riksdagen inkomma nemligen alltjemt propositioner från Kongl. Maj:t, de flesta af beskaffenhet att bära remitteras till Stats-Utskottet, och det är klart, att detta skall inverka menligt på ärendenas gång och hindra Utskottet att från början ordna planen för statsregleringen. Det hade därför varit mera ändamålsenligt, om Utskottet föreslagit, att ingen Kongl. proposition finge aflemnas efter motionstidens slut, så vida den icke vore af beskaffenhet att ej kunna uppskjutas till påföljande riksdag. Detta hade varit ett kraftigt medel att vinna det åsyftade målet, men då Utskottet icke gjort något sådant förslag, och Utskottets utlåtande i öfrigt är af ringa betydelse, så är jag tveksam, huruvida Utskottets hemställan bör förklaras hvilande eller afslås. Helst skulle jag vilja yrka återremiss, om man derigenom kunde vinna något förslag i den riktning jag nu antydt, men innan någon af Utskottets ledamöter yttrat sig härom, och man således icke kan veta, hvad man kan hafva att vänta af Utskottet, vill jag icke framställa något yrkande. Skulle diskussionen gifva förhoppning, att man kunde vänta något förslag om en förändring, som mera väsentligt kunde bidra att förkorta riksdagen, så torde jag framdeles komma att yrka återremiss, men i motsatt fall skall jag icke framställa något yrkande. Om Kammarrens ledamöter ville inskränka motionernas antal, skulle de derigenom betydligt kunna förkorta riksdagen, men detta bör öfverlemnas åt dem själva.

Herr Törnfeldt: Jag menar mig hafva läst i någon läkarebok, att *item* hjälper. Utskottets förevarande förslag är också ett *item*, men ett tuppsteg, som föga hjälper till riksdagens förkortande, ty om den nuvarande motionstiden bibehålles, så kan det väl hända, att några flera motioner smidas ihop, men det händer också, att åtskilliga tilltänkta motioner

under den tiden krypa i skrinet, i stället för att löpa af stapeln, så att dessa båda omständigheter kunna motverka hvarandra. Genom motions-tidens förkortande torde således icke det önskade målet kunna vinnas, men en annan förändring kunde härtill bidraga. De motioner, som skola väckas vid landstingen, skola insändas 14 dagar före landstingens sammanträden, och om man stadgade, att alla riksdagsmotioner skulle insändas till Riksgäldskontoret före December månads utgång, så kunde de samtliga vara tryckta vid Riksdagens sammanträde, men som härom icke något förslag föreligger, har jag endast velat nämna detta för att visa ett sätt, hvarigenom riksdagen skulle kunna förkortas icke så obetydligt.

Herr Lyttkens: Jag skall bemöta några invändningar mot Utskottets förslag, som framkastats af föregående talare. Den förste talaren anmärkte mot Utskottets förslag derom, att valförrättaren skulle insända fullmakten, att den valde i så fall icke finge reda på fullmaktens innehåll och deri möjligen förekommande formfel, men jag vill med afseende härå fästa talarens uppmärksamhet derpå, att Utskottet jemväl föreslagit, att valförrättaren skulle låta utdrag af det vid valtillfället förda protokoll tillställas den valde.

Af större vikt är Herr Carl Ifvarssons anmärkning, att riksdagen förlänges derigenom, att propositioner från Kongl. Maj:t inkomma alltjemt under riksdagens lopp, och hans förslag, att sådana propositioner icke finge afgifvas till Riksdagen efter motionstidens slut, kan väl hafva skäl för sig, men jag tror icke, att man genom att söka åstadkomma en sådan inskränkning i Kongl. Maj:ts rättigheter bör uppkalla ytterligare konstitutionela stridigheter. Jag är dessutom öfvertygad att om, såsom hittills skett, Kongl. Maj:ts propositioner i stora och viktiga frågor inkomma till Riksdagen först på sista tiden, så blir följderna helt enkelt den, att Riksdagen icke kan hinna egna dem nödig pröfning, och Kongl. Maj:t skall deraf finna nödvändigheten att aflemna sina förslag vid riksdagens början, men att genom en grundlagsförändring ingripa i Kongl. Maj:ts rättigheter i detta afseende, anser jag för min del icke vara riktigt. Samme talare anmärkte äfven, att Stats-Utskottet behöfver så lång tid som den nuvarande motionstiden för att sätta sig in i Kongl. Maj:ts proposition, angående statsverkets tillstånd och behof, men det synes som om äfven de öfriga Utskotten, som icke hafva någon Kongl. proposition att sätta sig in uti, behöfde lika lång tid, innan de komma i gång med sina arbeten.

Mot den af Utskottet föreslagna inskränkingen af motionstiden har en talare invändt, att den nuvarande motionstiden af 10 dagar väl behöfves, för att representanterne skulle kunna utarbета sina motioner, men jag tror att den motion, som ej på förhand är genomtänkt, icke är vigtigare, än att den kan uppskjutas till kommande riksdag.

Det är väl sannt, att särdeles mycken tid icke vinnes genom Utskottets förslag, men det ligger dock deri en häntydan, att Riksdagens arbeten böra påskyndas. Vanans makt är, som vi veta, mycket stor, och det torde därför vara skäl att söka bryta den vana, hvori Riksdagen nu kommit, att taga sig för god tid i början. Om denna tid bättre användes, så skulle mera tid återstå för granskning af viktiga frågor vid slutet af riksdagen.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Häruti förenade sig Herr *Thorell*.

Herr Per Nilsson i Espö: Motionären har afsett att åstadkomma sådana ändringar i grundlagen, att Riksdagen skulle kunna börja sina arbeten några dagar förr än nu sker, och detta förslag är, enligt Utskottets uppfattning, så riktigt, att, när man närmare besinnar detsamma, någon tvekan icke lär kunna uppstå, huruvida det, såsom en föregående talare yttrade, är ondt eller godt, ty det goda i förslaget finnes vara så öfvervägande, när man tar i betraktande, huru ofta vi vid början af riksdagen samlas endast en kort stund och förspilla hela dagen.

Utskottets nu framlagda förslag stå i så nära sammanhang med hvarandra, att, om man afslår ett ändringsförslag, man äfven måste afslå de öfriga, men jag anser, att de allesamman äro väl värda att antaga, ty derigenom skulle en del ceremonier utplockas, hvilka äro alldeles öfverflödiga och gerna kunna undvaras.

En talare yttrade, att det berodde på representanterne sjelfva att förkorta riksdagen genom att väcka ett mindre antal motioner, men en reform i detta afseende hör väl fortfarande till de fromma önskningarne. Samme talare nämnde äfven om återremiss, men jag vet verkligen icke, hvartill en sådan skulle tjena, då Utskottet fäst allt möjligt afseende vid motionärens förslag, och jag icke hört uppgifvas något annat förslag, som Utskottet skulle taga i betraktande. Det yttrades äfven, att man för att åstadkomma förkortning af riksdagen borde göra inskränkning i Kongl. Maj:ts rätt att under riksdagens lopp aflemna propositioner. Jag tror dock icke, att en sådan åtgärd skulle vinna bifall, ty inom Utskottet höjdes flera röster för att till hela riksdagstiden utsträcka den enskildes rätt att väcka motioner äfven i sådana frågor, som tillhöra ständigt Utskotts behandling. Jag tror för öfrigt icke, att riksdagen kan förkortas inom de föreskrifna fyra månaderna, men hufvudsaken är att få bort en del öfverflödiga ceremonier i början och derigenom få riksdagsarbetet i gång något tidigare, för hvilket ändamål mycket skulle vara vunnet, om man bättre kunde använda de första 8 dagarne. Jag kan således icke annat än på det allvarligaste yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Sven Nilsson i Österslöf: Jag vill med anledning af en föregående talares yttrande fästa uppmärksamheten derpå, att Utskotten tillsattes vid denna riksdag den 22 januari, men att det drog ut en hel månad, innan något betänkande inkom till Kamrarne. Jag hemställer med anledning häraf, hvad man egentligen skulle vinna med att förkorta motionstiden 4 dagar, då Utskotten så sent inkomma med sina utlåtanden. Man kan icke säga, att Utskotten sakna materiel innan motionstidens utgång, ty hvarje Utskott har något föremål för sin verksamhet, så fort det blifvit konstitueradt; Stats-Utskottet har Kongl. Maj:ts proposition om statsverkets tillstånd och behof, och Lag-Utskottet har justitieombudsmannens berättelse.

I afseende på ändringsförslagen i allmänhet vill jag nämna, att Utskottet tänkt sig samtliga förändringarne såsom ett helt, hvarför det icke torde vara lämpligt att afslå en paragraf och bifalla en annan. Jag yrkar således afslag å hela bundten.

Herr

Herr Nils Petersson: Jag hemställer, om icke en hvar har erfarenhet af, att en temligen lång tid i början af riksdagen förflyter gagnlöst och tråkigt, och detta åsyftar Utskottets förslag att förekomma. En föregående talare klagade öfver, att Utskotten icke komma i verksamhet förrän en månad efter det de blifvit tillsatta, men orsaken härtill ligger just deri, att den nuvarande motionstiden är för lång, och det öfverklagade förhållandet visar just motsatsen af hvad talaren dermed ville visa.

Herr Carl Ifvarssons anmärkning, att Kongl. Maj:ts propositioner, derigenom att de aflemnas under hela riksdagens löpp, lägga hinder i vägen för riksdagens tidigare avslutande, har nog skäl för sig, men jag tror nog, att de förändringar, Utskottet föreslagit, komma att indirekt inverka på Kongl. Maj:ts propositioner, ty om Utskotten erhålla de enskilda motionerna tidigare, få de mera tid öfver att behandla Kongl. Maj:ts propositioner, och jag tror också, att Kongl. Maj:t skall ingifva dessa förr, när han ser Riksdagen i full verksamhet. Jag yrkar bifall till samtliga Utskottets förslag.

Herr Philipsson: Jemlikt 38 § Riksdags-ordningen eger Konstitutions-Utskottet att vid granskning af rikets grundlagar föreslå de ändringar deruti, dem Utskottet anser "högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa." Att de i föreliggande förslag ifrågasatta grundlagsändringar äro möjliga att verkställa vill jag ej bestrida, men att de äro högst nödiga eller nyttiga, derom kunna meningarne vara delade; åtminstone har jag vid den pröfning, jag underkastat det framlagda förslaget, icke funnit att de ifrågasatta ändringarne ega dessa egenskaper. Icke mindre än sex paragrafer af Riksdags-ordningen skulle genom förslaget erhålla en mer eller mindre förändrad ordalydelse. Jag förbigår 27 §, der ett mindre viktigt tillägg föreslås, och öfvergår till 32 §, der förslaget gör en förändring, åsyftande att valförrättaren skall till justitiestatsministern insända den till riksdagsman utseddes fullmakt och denne låta sig nöjas med ett protokollsutdrag. För fullmakterna finnes ett formulär fastställt, hvaremot protokollet icke uppsattes efter något bestämdt formulär. Ett protokollsutdrag kan hvem som helst förskaffa sig, men om den för en representant utfärdade fullmakten stadgar 32 § Riksdags-ordningen att: "Den, som blifvit till riksdagsman vald, skall, första gången han efter valet till riksdag sig inställer, inför justitiestatsministern, eller den Konungen i hans ställe förordnar, sin fullmakt till granskning *uppvisa* å den dag" etc. Innehafvaren skall således genom uppvisande af sin fullmakt ådagalägga att han är folkrepresentant. Denna bestämmelse innefattar tillika, att den valde icke har skyldighet att *afhända* sig fullmakten, utau att han efter uppvisandet skall hafva den tillbaka. I den föreslagna nya lydelsen af paragrafen deremot står ingenting om att den valde skall hafva sin fullmakt tillbaka och dessutom — till hvilka trakasserier skulle icke den nya anordningen kunna leda! Saken bör icke betraktas endast såsom en tom formsak — den har djupare rötter. Vi äro icke utan erfarenhet att en valförrättare, till och med i stad, har uppskjutit med fullmaktens utfärdande, hvilket medfört olägenheter och åtal af justitieombudsmannen. Skall nu fullmakten insändas till justitiestatsministern, i stället för att

överlemnas till den valde, så kunna olägenheter desto lättare uppstå, ty den utsedde representanten har ej längre i sin makt, hvarken att kontrollera att fullmakten är formelt riktig och ännu mindre att få visshet om att den verkligen blifvit till justitiestatsministern öfverlemnad. Valförrättaren kan med afsändandet dröja tills dagen före riksdagens början, och det hjälper icke om den valde håller ombud i Stockholm. När nu representanten anländer till Stockholm och finner att fullmakten ej blifvit insänd, kan han ej utöfva sitt riksdagsmannakall. Visserligen har hvarje Kammare för sin del rätt att erkänna en representant, hvars fullmakt ej blifvit vid justitiestatsministerns granskning godkänd, men då *ingen* fullmakt blifvit insänd, kan väl ej Kammaren gifva säte och stämma åt en person, som endast företer ett protokollsutdrag. Skall den föreslagna förändringen vidtagas, så bör åtminstone stadgas, att valförrättaren skall utfärda fullmakten i dupplo, hvaraf den ena insändes till justitiestatsministern och den andra öfverlemnas till den valde. Grundlagen tillförsäkrar riksdagsmannen ett visst skydd, hvilket väl torde förutsätta, att denne genom fullmakt kan visa att han verkligen är folkvald representant.

Den föreslagna ändringen af 33 § sammanhänger med näst föregående paragraf. Visserligen är det en förenkling, att Konungen utser talmän och vice talmän, utan att Kamrarne genom deputationer derom framställa begäran, men tidsvinst medför icke en sådan reform.

Härefter följer en paragraf, som icke afser riksdagsarbetet, utan Konungens förfarande med afseende å Riksdagens öppnande. Genom förslaget vinnes en besparing af tre dagar, hvilket nog kan vara bra, men omständigheter kunna inträffa, som göra det för regeringen omöjligt att strax hafva propositionen om statsverkets tillstånd och behof fullt färdig. Således ställer sig å ena sidan fördelen af en liten tidsbesparing, men å andra sidan framstå äfven olägenheter vid den ifrågasatta ändringen af 34 §.

Den föreslagna ändringen af 37 § afser att de ständiga Utskotten skulle tillsättas några dagar tidigare, men detta kan äfven under nuvarande förhållanden åstadkommas. Utskotten kunna, om så lämpligt är, tillsättas några dagar förr än Riksdags-ordningen stadgar såsom yttersta tiden och börja sin verksamhet genast, oberoende deraf att motionstiden ännu 3 eller 4 dagar fortfar. Den föregående ärade talaren har erinrat derom, att de ständiga Utskotten hafva sig ålagda vissa arbeten, som kunna verkställas oberoende af beskaffenheten eller antalet af motioner, ett Utskott kan komma att handlägga. Konstitutions-Utskottet kan börja med granskning af statsrådsprotokollen; Stats-Utskottet med granskning af Kongl. Maj:ts proposition; Bevillnings-Utskottet med utöfvande i allmänhet af det initiativ i bevillningsfrågor, detta Utskott eger; Banko-Utskottet med pröfning af bankofullmäktiges berättelse, och slutligen Lag-Utskottet med granskning af justitieombudsmanuens embetsförvaltning. Äfven med nuvarande grundlagsstadgande i detta afseende kan således den åsyftade tidsvinsten åstadkommas, och jag kan därför för min del icke inse behofvet af förändring i tiden för utskottsvalen eller motions-tiden.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra och då jag ej kan finna att de föreslagna förändringarne i Riksdags-ordningen äro nödiga eller

nyttiga, måste jag anhålla om afslag å Konstitutions-Utskottets föreliggande förslag.

Herr Ola Andersson i Nordanå: Om Kammaren vill söka att rivva itu det föreliggande förslaget, så skall jag för min del ganska lätt trösta mig, men jag tror likväl, att motionärens förslag varit ganska berättigadt, och därför har jag i min ringa mån sökt medverka till dess framgång. Man har kallat den tidsbesparing, som genom den föreslagna grundlagsförändringen skulle åstadkommas, en småsak, men några talare hafva också yrkat afslag å en del af förslaget och tyckt att återstoden kunde vara antaglig. Genom ett beslut i sådan riktning skulle ju småsaken blifva ännu mindre. Kan icke förslaget antagas helt och hållet, lönar det icke mödan att åtgöra någonting alls vid saken. Emellertid då här blifvit gjorda anmärkningar, dels om sjelfva *behovet* af den ifrågasatta grundlagsförändringen, dels om *sättet*, på hvilket Konstitutions-Utskottet sökt lösa frågan, vill jag först och främst yttra mig öfver de anmärkningar, som angå behovet.

Huru lång tid skulle kunna vinnas genom detta förslag? I flera paragrafer af Riksdags-ordningen förekommer uttrycket "Riksdagens början," hvarmed måste förstås den dag Riksdagen sammanträder första gången. Nu heter det i 34 § att "Konungen låter offentligen kungöra den af honom för Riksdags öppnande bestämda tid, som ej må utsättas senare än å femte söckendagen efter Riksdags början". Så vidt icke den dag, Riksdagen först sammanträder, infaller på Måndag, åtgå fem sökendagar och en mellanliggande Söndag, innan Kongl. Maj:t, jemlikt grundlagens nuvarande stadgande, måste kungöra Riksdagens öppnande, d. v. s. att i fall Konungen skulle vilja begagna hela den tid, grundlagen tillåter, Riksdagens öppnande kunde fördröjas sju dagar, inberäknadt den dag Riksdagen först sammanträder. Ligger man härtil motionstiden, eller tio dagar, gör det tillsammans sjutton dagar, således öfver en half månad af de fyra månader, hvilka utgöra Riksdagens ordinarie arbetstid. Detta är, enligt mitt förmenande, ingen småsak. Visserligen kunna icke alla dessa sjutton dagar inbesparas genom den ifrågasatta förändringen, utan endast en del, men något är dock bättre än intet. Enligt förslaget skulle Riksdagen taga sin början senast nästa söckendag efter Riksdagens första sammanträde. Biott i ett fall — nemligen om första dagen är Lördag — skulle Riksdagens öppnande kunna fördröjas till tredje dagen, således en vinst af fyra eller fem dagar. Inskränktes vidare motionstiden till sex dagar, såsom motionären föreslagit, vinnas fyra dagar, eller tillsammans med den förra vinsten åtta eller nio dagar. Då ingen skada genom denna nya anordning kan ske, bör väl saken få anses beaktansvärd, och jag tror nog, att Herrarne skulle hålla till godo med denna tidsbesparing, då vi nalkas den 15 Maj och ännu hafva åtskilligt kvar, innan Riksdagen kan sluta sina arbeten.

Sven Nilsson från Österslöf yttrade, att genom förslaget ingen egentlig tidsvinst skulle åstadkommas, till bevis hvarpå han erinrade derom, att vid innevarande riksdag Utskotten blifvit i god tid tillsatta, hvilket ju äfven framdeles kunde ske. Samma erinran gjorde äfven Herr Philipsson men jag betviflar, att Utskotten kunna på allvar börja sin verksamhet,

innan motionstiden tilländagätt, emedan ingen säkerhet finnes, att icke ännu många motioner i samma ämne, hvarmed ett Utskott med anledning af dit remitterade motioner vill börja sin verksamhet, ännu kunna framställas. Dessutom vill jag minnas att, i fall den föreslagna grundlagsförändringen varit lag, den ärade christianstadsrepresentanten skulle hafva sett sig tvingad att resa upp något tidigare för att till Riksdagen inlemna en viss motion.

Herr Törnfeldt erinrade, att, i händelse motionstiden inskränkes, åtskilliga motioner komma att löpa af stapel, hvilka eljest otvifvelaktigt krupit i skrinet. Jag kom dervid att tänka på en motion af talaren sjelf vid sistlidne riksdag, nemligen om inköp af Herr Thurgrens lag-handbok: en motion, som jag tror utan synnerlig skada kunde hafva krupit i skrinet och troligtvis äfven hade gjort det, om motionstiden hade varit kortare.

Med afseende å anmärkningarne i öfrigt mot förslaget, har en lagkunnig representant från Göteborg yttrat, att de ifrågasatta grundlagsförändringarne äro hvarken nödiga eller nyttiga. Detta är en invändning, som ofta framdrages vid tal om grundlagsändringar, men jag hemställer, om icke det, som ej är absolut *nödvändigt*, ändå kan vara *nyttigt*. Jag tror icke, att dessa egenskaper äro så sammanbundna, att statsmakterna derigenom hindras att vidtaga de förändringar, som äro nyttiga, om de också icke äro förestafvade af en tvingande nödvändighet.

Vidare yttrade han, att en minskning uti motionstiden vore ett ingripande i Riksdagens rätt. Konstitutions-Utskottet har icke förbisett denna invändning, men frågan är, om Riksdagen bör hålla på en rätt, som går ända derhän, att man har olägenhet deraf. Jag tror, att Riksdagens rätt och pligt är att söka väl fullgöra sina värf, således väl använda den tid, som är anslagen åt riksdagsarbetet. För min enskilda del är jag öfvertygad, att en motionstid af sex dagar är aldeles tillräcklig.

För min del vill jag icke bidraga till att förlänga den redan tillräckligt långa diskussionen i ämnet, utan inskränker mig till att yrka bifall till Konstitutions-Utskottets föreliggande förslag i dess helhet.

Herrar *Östling* och *Norén* instämde med Herr Ola Andersson.

Herr Lyttkens: Jag ber om ursäkt att jag ännu en gång tager till ordet, dertill föranledd utaf de anmärkningar mot föreliggande förslag, som blifvit framställda af en ledamot utaf Lag-Utskottet, som är mera van vid lagtexter än kanske Konstitutions-Utskottets ledamöter äro. En af dessa anmärkningar var den, att, om med fullmakts insändande skulle förfaras på sätt nu ifrågasättes, insändandet kunde dröja länge nog. Jag fäster uppmärksamheten vid att, enligt förslaget, 32 § Riksdags-ordningen skulle innehålla, att "då riksdagsman blifvit vald skall den som har att för honom utfärda fullmakt *ofördröjligen* insända denna till justitiestatsministern." När valet skall ega rum i September månad, kan då "ofördröjligen" tydas på sådant sätt af en domare, att han med fullmaktens insändande kan uppskjuta ända till den 14 Januari, såsom den värde göteborgsrepresentanten antydde!

En annan anmärkning, som den lagkunnige representanten gjorde, var den, att, om motionstiden inskränkes till sex dagar, i afsigt att Utskotten sedan skulle börja sin verksamhet, dessa likväl icke kunde sammanträda förr än ledamöter blifvit valda. Jag fäster härvid uppmärksamheten på, att i den föreslagna lydelsen af 37 § står, att Utskotten skola tillsättas inom sex dagar. När nu både motionstid och tillsättandet af Utskotten jemlikt förslaget skulle ske inom sex dagar, kunna väl Utskottens tillsättande icke infalla efter motionstidens slut. I sammanhang med denna invändning sade han äfven, att sådant mycket väl kan gå för sig med nuvarande lagstadgande, d. v. s. att ett Utskott kan börja sin verksamhet under det motionstiden pågår. Men vår erfarenhet här vid riksdagen är den, att just under de sista dagarne af motionstiden motioner tillströmma i sådan mängd, att både förmiddags- och aftonplena måste hållas. Hvilka stunder på dagen skola då Utskotten sammanträda?

Af en annan ledamot i Konstitutions-Utskottet är redan framställt, att de föreslagna förändringarne i grundlagen visserligen icke äro så särdeles högt af behofvet påkallade, men att, när en motionär väckt förslag derom, Utskottet icke kunnat undgå att finna dessa förändringar nyttiga och jag instämmer fullkomligt med honom, trots Herr Philipssons försäkran att, om en riksdagsman icke bär sin fullmakt i fickan, en mängd trakasserier för honom kunna uppstå. Jag tror att vi lefva i ett mycket fredligt samhälle, men om här skulle finnas någon som roar sig med att öfverfalla folk, frågar han sannolikt ej efter om offret är en riksdagsman eller icke. Förbrytaren straffas så mycket strängare, om han våldfört sig på en representant. I alla fall torde ej en riksdagsman, om han råkar ut för rånarne, få tid att läsa upp sin fullmakt och sedan försöka skynda undan.

Jag har icke hört något skäl framläggas, som hindrar att förslaget förklaras för hvilande, och jag instämmer fortfarande med motionären, under yrkande af bifall till Konstitutions-Utskottets förslag, oaktadt jag medgifver att något så särdeles riksviktigt icke ligger i förslaget.

Med Herr Lyttkens förenade sig Herr *Anders Johansson*.

Grefve Björnstjerna: Jag vill gerna instämma med den sista talaren deri, att de föreliggande ändringsförslagen ingalunda äro skadliga, men jag kan icke derföre förena mig med honom och tillstyrka deras antagande. Jag medgifver gerna att de ifrågasatta ändringarne äro rätt välmående och till viss grad nyttiga, men detta allt i så obetydlig grad att jag icke anser lämpligt, det statsmakterna endast af denna anledning så att säga tumma på grundlagen, en sak som beklagligtvis ofta nog hos oss sker hvarje gång en ledamot af Riksdagen utlänker något, som möjligtvis kan innebära en hårsån förbättring. I andra konstitutionella länder, der folket sätter värde på sin grundlag, undviker man sorgfälligt alla sådana små rubbningar. En tidsbesparing af sju dagar är för litet att förorsaka en grundlagsförändring. Jag vill endast hänvisa till norrmännen, huru ytterst noggranna de äro att bibehålla sin grundlag orubbad. Onekligt är att denna innehåller hvarjehanda bestämmelser, hvori ändring med skäl skulle kunna ifrågasättas, men nationen, ehuru erkännande detta,

vill dock ogerna ändra ett ord i sin grundlag, på det att denna lag må växa fast i folkets sinne. Vid den svenska riksdagen deremot förekomma nästan årligen mer eller mindre viktiga grundlagsförändringsförslag. För min del finner jag det ur konstitutionel synpunkt oriktigt att lyssna till dylika motioner, då dessa icke äro af trängande nödvändighet påkallade. Jag yrkar därför afslag å föreliggande förslag.

Herr Philipsson: Endast några ord med anledning af en ärad konstitutionsutskottsledamots anmärkningar mot mig, en ledamot af Lag-Utskottet. Jag har icke påstått att valförrättaren *lagligen* bör kunna dröja så länge han behagar med att insända fullmakterna, men det står i samma paragraf 32, att fullmaktsgranskningen skall vara fulländad "före den dag, då Riksdagen sammanträder." Det ligger då nära till hands att antaga, det valförrättaren möjligen kan dröja ända till framåt den dag, då granskningen sist bör vara verkställd, och saknas då en eller annan fullmakt, så torde det vara omöjligt att på ett dygn infordra och erhålla den felande. För öfrigt har jag icke fäst på någon uteslutande vikt på denna omständighet. Jag kom endast att nämna det jag vid pröfning af förslaget funnit att olägenheter i detta afseende kunna uppstå. Jag angaf äfven ett sätt att undvika dessa olägenheter, nemligen om fullmakten utfärdades i tvänne exemplar, och den ärade talaren kunde häraf hafva funnit, att mitt hufvudargument icke låg uti denna invändning.

Hvad beträffar tidsbesparingen, så åberopar jag riksdagstrycket. För de 14 första dagarne, sedan de ständiga Utskotten börjat sin verksamhet, äro protokollen till volymerna temligen inskränkta, och hvad angår den omständighet, samme ärade talare framhöll såsom hinderlig för Utskottens trädande i verksamhet under de sista dagarne af motionstiden, så vädjar jag till protokollet, som åtminstone vid innevarande riksdag icke utvisar att särdeles många och långa sammanträden i Kamrarne hållits under de sista dagarne af motionstiden.

Jag fortfar att yrka afslag.

Herr *Hans Larsson* instämde i Herr Philipssons anförande.

Herr Ola Andersson: Jag vill endast upptaga ett enda af de skäl, Herr Grefve Björnstjerna andragit, nemligen nödvändigheten att så vidt möjligt bibehålla grundlagen orubbad, på det att den må inplantas i folkets sinne och blifva ett föremål för folkets kärlek. Deri vill jag fullkomligt instämna, men om grundlagen innehåller bestämmelser, hvilka icke kunna blifva kära för folket, så måtte väl en grundlagsförändring vara berättigad. Med afseende å det ämne, som nu genom Herr Huss' motion bragts på tal, har jag i landsorten funnit en temligen allmänt utbredd mening, att ändring bör ske. Det heter: "kunnen I icke vidtaga sådana förändringar att I icke behöfven gå sysslolösa en half månad."

Herr Philipssons anmärkningar äro redan bemötta af en annan konstitutionsutskottsledamot. Jag vill blott, med afseende å talarens invändningar mot det nya stadgandet om fullmakts insändande till justitiestatsministern genom valförrättarens försorg, erinra derom att, i händelse en riksdagsfullmakt af justitiestatsministern skulle anses formelt oriktig,

Kamrarne likväl är obetaget att gifva den ifrågavarande representanten säte och stämma vid förhandlingarne. Att af formela skäl förklara en representant obehörig att sitt kall utöfva, det gör ingen Kammare, så vida man ej har kännedom om att stora fel förelupit vid sjelfva val-förrättningen.

Herr Huss: Herr Talman, mine Herrar! Af den nu försiggångna diskussionen har jag erhållit det intryck, att skälen för Utskottets förslag långt öfvertygelse derom, att Utskottet här gått den rätta vägen. Det vore således från min sida icke mycket att orda i saken, om jag icke ansett mig böra först något skärskåda den enda reservation, som är afgifven mot utlåtandet. Reservanten, med hvilken Herr Sven Nilsson instämt, anför såsom hufvudargument mot Utskottets förslag att förkorta motions-tiden följande ord: "Många skäl kunna, efter min tanke, anföras för borttagande af all motionstid". Detta skulle således vara den radikalkur, hvarigenom riksdagarne kunde blifva kortare. Men jag hemställer till eder egen erfarenhet, mine Herrar! om medgifvandet för riksdagsmännen att under hela riksdagen väcka motioner i allmänhet kunde medföra något annat än raka motsatsen till hvad Konstitutions-Utskottet genom sitt förevarande förslag sökt åstadkomma, nemligen förkortande af den tid vid riksdagens början, som nu förflyter oanvänd! Med den kännedom nemligen vi hafva om benägenheten i allmänhet hos Riksdagens ledamöter att till sista timmen uppskjuta inlemnandet af sina motioner, skulle utan tvivel samma förhållande af motionernas hopande under de sista dagarne inträffa vid riksdagens slutperiod, som nu eger rum vid slutet af motions-tiden, i hvilket afseende jag endast behöfver påpeka exemplet från denna riksdag, då under de tvänne sista dagarne af motionstiden motionerna antal var så talrikt — om jag icke misstager mig — närmande sig 100-talet, att tiden icke medgaf annat än uppläsandet af rubrikerna. Jag tror således, att en tillämpning af reservantens åsigt icke skulle leda till någon tidsbesparing.

Man har äfven såsom skäl mot motionstidens förkortande anført, att riksdagsmännen behöfva den nu medgifna tiden för utarbetandet af sina motioner sedan de anländt till riksdagen. Möjligen borde för en och annan denna långa tid varit behöflig, men jag kan dock icke tillmäta detta skäl något värde, då jag, i likhet med hvad förut här blifvit yttradt, anser att hvarje omtänksam riksdagsman på förhand kan och bör bereda sig på de ämnen i hvilka han har för afsigt att göra framställningar.

Jag har ännu ett par ord att yttra mot reservanterne, nemligen mot deras sista yttrande, att "någon besparing af tid vid riksdagens början torde äfven utan grundlagsförändring kunna åstadkommas". Detta torde visserligen vara möjligt, men reservanterne äro skyldige uppgift om hvilka de omständigheter skulle vara, hvarigenom denna tidsbesparing kunde uppstå. Så länge någon bestämd utväg i detta afseende icke är angifven, utan endast löst framkastadt att så skulle kunna ske, är för mig denna invändning af noll och intet värde.

Nu i största korthet några ord till svar på hvad här under öfverläggnngen blifvit anfördt mot de förslag Utskottet framställt. Jag vän-

der mig då först till Herr C. Ifvarsson, hvilken uttryckligen sagt, att dessa förslag innehålla hvarken något godt eller ondt, och att det derför är honom temligen likgiltigt huru Kammaren i detta afseende beslutar. Detta må vara likgiltigt för honom, men jag föreställer mig det icke vara så likgiltigt för Riksdagen i sin helhet att kunna vid dess början åstadkomma en betydlig tidsbesparing genom att — såsom Herr Ola Andersson nyss visat — få tillfälle att använda 8, 10 à 12 dagar af riksdagens arbetstid på ett nyttigare sätt än som nu sker.

Herr C. Ifvarsson har äfven framhållit, att, om motionstiden inskränktes, borde äfven inskränkning ske i Kongl. Maj:ts rätt att under hela riksdagen aflemna propositioner. Ett sådant förslag skulle enligt min tanke snart sagdt rubba hela regeringens verksamhet, enär regeringen väl icke på förhand kan hafva alla de förslag utarbetade, hvilka den under riksdagens lopp kan finna sig föranledd underställa Riksdagens pröfning. Skall en regering vara möjlig måste också den henne i detta afseende nu medgifna rättighet bibehållas. Detta inkast har för öfrigt så tillräckligt blifvit fört af Herr Lyttkens besvaradt, att jag icke behöfver vidare derom orda.

Herr C. Ifvarsson har äfven framhållit, att en utväg till tidsbesparing vore att försöka åstadkomma en minskning i motionernas antal. Detta är fullkomligt saunt. Men hur skulle man dervid gå till väga, utan att på samma gång göra ingrepp i hvarje riksdagsmans rätt att framställa motioner? Detta anser jag vara alldeles outförbart, och icke minst med hänsyn till den menliga egenkärleken, som ej sällan äftas att framstå så ofta som möjligt med nya förslag. Äfven Herr Philipsson har framkastat åtskilliga anmärkingar mot förslaget. De hafva dock af andra talare blifvit vederlagda och voro för öfrigt öfver hufvud af beskaffenhet att saklöst kunna förbigås. Att t. ex., såsom han sagt, en riksdagsman mera skulle vara utsatt att blifva ofredad, derför att han icke har sin fullmakt på fickan, utan endast ett protokollsutdrag, är en sats, som jag tror Herr Philipsson icke haft någon allvarlig mening med, och hvad hans öfriga invändningar beträffar, bestodo de af sådana juridiska fyndigheter, att jag icke anser det skäligt upptaga tiden med deras besvarande.

Grefve Björnstjerna har förklarad de af Utskottet föreslagna förändringarne för välmenande och till viss grad oskadliga. Jag kan icke annat än lyckönska Riksdagens Konstitutions-Utskott att från en representant hafva fått detta vitsord. Uttrycket må dock stå för hans egen räkning. Hvad han för öfrigt anfört beträffande den ömhet man i Norge visar grundlagen, att ej i densamma medgifva någon förändring, får jag blott erinra om, att man i Norge i flera viktiga delar ändrat grundlagarne och detta senast vid de sist förflutna storting, t. ex. rörande årliga storting, inrättande af statsministersembete, statsrådes tillträde till stortinget o. s. v. Hvad vidare angår, att man icke bör "tumma" på grundlagarne, så är jag den första som erkänner detta; men det bör då gälla dess grundbestämmelser och härom är ju i förevarande fall icke fråga. Här gäller det endast att vinna ren tid af vare sig 10 eller 12 dagar vid riksdagens början; och med exemplet från denna riksdag vid hvars början vi, såsom hvar och en vet, gingo overksammas i nitton dagar, utan att något egentligt arbete hade börjat, måste en sådan tidsvinst betraktas

såsom ganska vigtig, på samma gång man icke kan säga att grundlagen derigenom "tummas."

Jag har nu blott besvarat en del af de anmärkningar som blifvit gjorda mot de af Konstitutions-Utskottet föreslagna ändringarne, emedan jag anser att de öfriga blifvit fullständigt vederlagda af de utskottsledamöter, som här uppträdt till försvar för betänkandet; och har för öfrigt icke något särskildt yrkande att framställa.

Herr Sjöberg: Vi torde vara ense derom, eller borde åtminstone vara det, att ändringar i grundlagarne icke böra vidtagas utan tvingande och talande skäl; men jag nödgas bekänna, att i Konstitutions-Utskottets nu föredragna utlåtande jag icke kunnat upptäcka några sådana för de ändringar i uppgifna delar af grundlagen, hvilka blifvit ifrågasatta. I hvad man här yttrat om det välmenta i förslaget instämmer jag gerna; jag erkänner till och med, att man bör vara Utskottet tacksam för att det använt sina lediga stunder till anställande af betraktelser i dessa ämnen; men jag vågar påstå, att resultatet af dessa betraktelser icke är af beskaffenhet att förtjena göras till grundlag. Lika med grefve Björnstjerna anser jag nemligen Utskottets ändringsförslag kunna betraktas såsom i viss mån onödiga tumningar på grundlagen. De äro i sjelfva verket hänförliga till reglementariska föreskrifter, och jag vågar hålla före, att man icke bör öka antalet af de detaljbestämmelser, hvaraf Riksdagsordningen redan förut är alltför mycket betungad.

Herr Philipsson har på ett, åtminstone för mig, fullt tillfredsställande sätt ådagalagt, att de ständiga Utskotten, oberoende af motionstidens förkortande, kunna hafva ganska god sysselsättning jemväl i början af riksdagen; och äfven vi andra, som icke åtnjuta den lyckan att tillhöra ständigt Utskott, hafva, om vi vilja använda tiden väl, fullt upp att göra med att begrunda de Kongl. propositioner, som vanligen inkomma till stort antal strax i början af riksdagen, och bland hvilka den om statsverkets reglering ensam bör kunna gifva mer än tillräcklig sysselsättning äfven åt riksdagsmän, som icke äro ledamöter af Stats-Utskottet, om de nemligen vilja samvetsgrannt genomgå den samt anställa de forskningar, hvartill den i olika riktningar måste gifva anledning. Skulle åter med förslaget i afseende å motionstidens inskränkande förutsättas eller åsyftas en minskning, tillika i antalet af motioner, så föreställer jag mig, att ett dylikt antagande icke stöder sig på någon fullt hållbar grund. Det förefaller mig sannolikare, att ju mer man inskränker motionstiden, dess större anledning har man att befara, att motionernas antal skola ökas. Det borde åtminstone vara så. Ty väl får man antaga, att en företänksam riksdagsman, innan han kommer fram med en motion, hör sig före hos sina vänner och dem som sluta sig till samma politiska nyans som han, huruvida det förslag, han har för afsigt att framställa, kan hafva utsigt att vinna understöd hos liktänkande. Många motioner skulle måhända genom att sålunda föregås af samspråk och öfverläggningar icke framläggas för Riksdagen, och det är just därför, som jag anser så vidsträckt tid som möjligt böra medgifvas för motioners afgifvande. Ja, jag går så långt, att bäst vore att alldeles icke begränsa denna tid. Det kunde icke inträffa något värre, än att den som dröjde med inlemnande af sin motion

till den tid, då riksdagen något längre framskridit, finge åtnöja sig med att icke få den behandlad. Dylika inskränkande bestämmelser finnas heller icke, så vidt jag har mig bekant, i något annat lands grundlag, utan att därför likväl någon klagan der försports öfver för stort tillopp af motioner. Jag vill icke längre upptaga tiden, utan slutar med det yrkande, att, som de här föreslagna förändringarne synas mig hvarken nödiga eller nyttiga, och jag på den grund anser lämpligt, att de redan nu underkännas, utlåtandet i den nu föredragna delen måtte afslås.

Herr Wigardt: Herr Talman, mine Herrar! Här äro så många skäl anförda både för och emot, att jag är förvissad om att hvar och en redan stadgat sin öfvertygelse i frågan. De framställda ändringsförslagen afse ju intet annat, än att vid riksdagarnes början afskaffa en del öfverflödiga ceremonier och omvägar och derigenom åstadkomma en tidsbesparing af 7, 8, kanske flera dagar och som ledde derhän, att Riksdagen kunde sluta på bestämd tid — säkert ett önskningsmål för flertalet af Riksdagens ledamöter. I få ord, jag anser alla skäl vara för handen att bifalla Utskottets förslag i den föredragna punkten och tager mig äfven friheten derå framställa yrkande.

Herr Ola Jönsson: Herr Talman, mine Herrar! Som jag till följd af en längre tids sjukdom varit hindrad att inom Konstitutions-Utskottet deltaga i behandlingen af vare sig detta eller förut der förekomna ärenden, har jag naturligtvis ingen anledning att såsom ledamot af denna Riksdags Konstitutions-Utskott här uppträda. Men då jag vid föregående riksdagar varit med om pröfningen af likartade frågor, ber jag att nu få yttra några ord i ämnet. Lika litet nu som förr kan jag inse att så väsendtliga fördelar skulle vinnas med de ifrågasatta ändringarne i grundlagen, att de förtjena antagas till hvilande. Här har talats om den stora tidsvinst, som skulle uppstå, om man antog hvad här blifvit föreslaget. Jag ber att i detta afsende få fasta uppmärksamheten på lydelsen af den paragraf. hvares ändring, bland andra, är ifrågakämd. I § 34 Riksdags-ordningen nemligen heter det: "Konungen låter offentligen kungöra den af Honom för riksdags öppnande bestämda tid, som ej må utsättas senare än å femte söckendagen efter riksdags början." Således, Riksdagen får icke utsättas *senare* än å femte söckendagen efter Riksdagens början. Men hvad hindrar väl Konungen att öppna Riksdagen tidigare, om han så för godt finner, och om den vidlyftiga statsregleringspropositionen är färdig? Hvad Utskottet föreslagit, eller att Riksdagen må kunna öppnas på andra dagen af dess sammanträdande, kan således redan nu ega rum. Vidare heter det i 37 § Riksdags-ordningen: "Å hvarje lagtima riksdag skola, inom åtta dagar efter dess öppnande, tillsättas: ett Konstitutions-Utskott, ett Stats-Utskott" o. s. v. I nu föreliggande förslag äro visserligen dessa åtta dagar inskränkta till sex, men, såsom synes, lägger nu gällande stadgande intet hinder i vägen att tillsätta dessa Utskott tidigare än inom åtta dagar. Tvärtom är detta en Riksdagens rättighet, som den har att begagna sig af, om den är angelägen att tidigare komma i verksamhet, och det alldeles oberoende af huruvida den föreslagna ändringen blir lag eller icke.

Vidare har man föreslagit motionstidens inskränkande från tio dagar till sex och framhållit den tidsvinst, som derigenom skulle uppkomma. Huruvida någon så stor tidsvinst skulle uppstå, lemnar jag dock derhän. Utskottet har, enligt min tanke, genom sitt omnämmande af att den diskussion, som stundom föregår remiss af motion, icke skulle kunna ega rum förr än efter motionstidens slut, sjelf gjort ett ganska viktigt inkast mot förslaget om motionstidens förkortande. Det skulle ju nemligen mycket väl kunna hända, att denna diskussion upptoge de fyra dagar, som Utskottet nu borttagit, och den förespeglade tidsbesparingen blefve då lika med null. I alla händelser blefve vinsten allt för ringa att ens vara värd nämnas. Härtill kommer ett af andra talare framhållet skäl, nemligen olämpligheten, för att icke säga svårigheten för Riksdagens ledamöter att hafva sina motioner färdiga, innan de sett statsregleringspropositionen, som ju i flera riktningar kan gifva anledning till framställningar hos Riksdagen, hvilket i synnerhet kan blifva händelsen, då man i densamma saknar förslag, som man der väntat och hvarom man då finner sig nödsakad sjelf göra framställning; och i så fall behöfver man några dagar till samlandet af materialier.

Men utom dessa invändningar kunna åtskilliga i formelt afseende göras mot förslaget, och härutinnan torde hvad Herr Philipsson anført icke kunna vederläggas. Men dertill jag har ytterligare en anmärkning att göra, som står i nära sammanhang med de af Herr Philipsson framställda. Går jag tillbaka till 33 § Riksdags-ordningen, så lyder den: "Så snart fullmakterna undergått den i mom. 1 af nästföregående § föreskrifna granskning samt berättelse om förloppet dervid blifvit af Justitie-statsministern, eller den i hans ställe förordnad är, meddelad Kamrarne, hvar i hvad dess ledamöter angår, begäre hvardera Kammarens ofördröjligen hos Konungen, medelst deputation, talman och vice talman, dem Konungen då för hvardera Kammarne, bland dess ledamöter, utnämner"; och i det nya förslaget heter det: "Konungen utnämner för hvardera Kammarne bland dess ledamöter talman och vice talman samt låter samma dag Riksdagen sammanträder för Kamrarne tillkännagifva hvilka dertill blifvit utsedde." Herr Philipsson har just framhållit den omständigheten, att man kunde tänka sig en valförrättare underlåta att inskicka fullmakten eller, om så ej inträffar, att fullmakten kan förkomma på posten. Att så kan hända låter mycket väl tänka sig, för att icke tala om mycket annat, som kan förekomma. Inträffar då, att den icke insända eller förkomna fullmakten tillhör den person Konungen anser lämplig till talman och han derföre har för afsigt att dertill utse, så blefve han förhindrad verkställa denna sin afsigt. Detta formela skäl mot förslaget anser jag för min del ensamt stort nog att utgöra ett hinder för förslagets antagande att hvila, hvadan jag yrkar afslag derå.

Herr Sam. Jonsson: Herr Talman! Beträffande hvad den siste talaren nämnde derom, att Konungen skulle kunna blifva förhindrad att till talman utse den han dertill funne bäst lämplig, så tror åtminstone jag för min del, att faran icke är så stor. För öfrigt skulle samma lägenhet kunna inträffa efter de nuvarande grundlagsstadgandena. Ty

domaren är visserligen skyldig att tillsända den valde representanten sin fullmakt, men representanten är alls icke pliktig att höra efter, om han är vald eller icke. Vid sådant förhållande, och om fullmakten på ett eller annat sätt förkomme, blefve följden, att den valde icke inställde sig vid riksdagen. Jag yrkar bifall till den föredragna punkten.

Herr C. Ifvarsson: Då syftet med Utskottets framställningar i fråga är godt och icke bör lemnas ur sigte, men jag hört åtskilliga väsendtliga anmärkningar mot redaktionen samt jag anser att Utskottet bort gå längre i den angifna riktningen, hemställer jag att punkten måtte till Utskottet återremitteras. Visserligen återstår endast en kort tid af riksdagen, men som jag förmodar Utskottet icke hafva andra ärenden att handlägga, kan man hafva hopp att en återremiss icke skall blifva utan resultat.

Herr Törnfeldt: Herr Talman! Jag anhåller att få instämma med Herrar Philipsson och Ola Jönsson. Icke så mycket derföre, att jag, såsom den förstnämnde, anser den riksdagsman hafva öfvervåld att befara, som icke har sin fullmakt på fickan, utan derföre att, såsom Herr Ola Jönsson framhållit, man väl kan tänka sig, att fullmakten på ett eller annat sätt förkommer. Jag anser, att den, som blifvit vald till riksdagsman, bör hafva fullmakten derå i sin ego, för att genom dess uppvisande kunna identifiera sin person, då han presenterar sig för justitiestatsministern, och lugnt se den personifierade rättvisan i ögat.

Herr Sjöberg: Med anledning af Herr Carl Ifvarssons framställning om återremiss af den nu föredragna punkten i Konstitutions-Utskottets förevarande utlåtande, anser jag mig böra upplysa, att Första Kammaren redan godkänt densamma. Vid sådant förhållande lär, å ena sidan, en återremiss af punkten vara öfverflödlig eller utan ändamål; hvaremot, å andra sidan, är antagligt, att Första Kammarens beslut kan vara till den grad bestämmande för denna Kammare, att den endast på grund deraf godkänner hvad Utskottet föreslagit. Som emellertid nyssberörda beslut icke på mig har denna verkan, får jag, med fasthållande af min åsigt, att Utskottets förslag i det skick, det nu föreligger, icke förtjenar antagas att hvila till grundlagsenlig behandling, fortfarande hemställa om afslag derå.

Herr C. Ifvarsson: Hade jag säker, officiel underrättelse om Första Kammarens beslut i frågan, skulle visserligen hvad Herr Sjöberg här sagt kunna inverka på mig. Men som en och annan gång inträffat, att, hvad man på enskild väg fått höra angående Medkammarens beslut icke varit riktigt, kan hvad som i detta afseende yttrats man och man emellan icke vara bestämmande för mig.

Herr Hedin: Herr Talman! Jag för min del skulle vara särdeles benägen att bifalla den nu föredragna punkten i Konstitutions-Utskottets utlåtande. Men som jag icke kan undgå att tillerkänna en viss vigt åt de anmärkningar, som blifvit gjorda af representanten från Göteborg mot

en detalj i de framställda grundlagsändringsförslagen, förenar jag mig i yrkandet om återremiss, dock anhängande att den måtte ske i ett bestämdt angifvet syfte. Jag anhåller därför, att Kammaren måtte besluta en återremiss i det syfte, att i grundlagen införas bestämmelse om fullmakternas utfärdande i 2:ne exemplar, af hvilka det ena skulle sändas till justitiestatsministern och det andra lemnas till den valde. Vål vet jag att, eftersom Första Kammaren, såsom jag antager för säkert, ehuru officiel underrättelse derom ej ingått, redan bifallit punkten, den direkta följden icke kan blifva annan än en uppmaning till Andra Kammaren att fatta beslut. Emellertid är dermed vunnet, att Konstitutions-Utskottet vet att Andra Kammarens majoritet är med om sjelfva syftet i de föreslagna förändringarne och då vid en kommande riksdag endast behöfver komplettera dessa genom en bättre redaktion än nu.

Herr Philipsson: Jag ber endast att med några ord få belysa den slutföljd åtskilliga talare behagat draga af hvad jag yttrade första gången jag hade ordet. Om jag då hade sagt, att en riksdagsman lättare kunde blifva öfverfallen på sin resa hit till Riksdagen, så vida han icke medförde fullmakt, så hade jag verkligen gjort mig skyldig till den förbräelse motionären riktat mot mig; men något sådant har jag icke yttrat, utan jag sade, att grundlagen genom sina bestämmelser på andra ställen, och deribland stadgandet rörande riksdagsmans skydd såsom sådan, häntyder på att riksdagsman skall innehafva sin fullmakt för att som riksdagsman anses. Dessa ord har jag yttrat och dem vidblifver jag.

Herr Ola Andersson: Ett par anmärkningar hafva blifvit framställda mot förslaget, sedan jag sist hade ordet, hvilka jag måste besvara. Herr Ola Jönsson påpekade en omständighet, som efter hans tanke ensam var tillräcklig för att afslå förslaget, nemligen den nya fullmaktsgranskningen. Min enskilda åsigt är, att hela granskningen utan skada kunde borttagas, när den endast afser fullmakternas form, men att man bibehållit den *endast* för att enligt vanligt bruk dokumentera sig. Herr Ola Jönsson anmärkte, att genom den föreslagna förändringen i sättet för fullmakternas granskning det skulle kunna hända, att Kongl. Maj:t ej kunde till talman eller vice talman utnämna den eller de representanter han dertill ansåge lämpligast, när fullmakterna ej så tidigt som därför erfordrades till justitiestatsministern insändts. Jag tror emellertid, att, utom det vi ej hafva skäl att i det afseendet, lika litet som i andra, förutsätta någon försumlighet hos vår så ofta omtalade högt aktade och ansedda domarekorps, Kongl. Maj:t nog skall veta förskaffa sig tillförlitlig kännedom om, huruvida de personer han vill utnämna till talmän och vice talmän verkligen äro riksdagsmän, oberoende af fullmakternas fördröjande eller försvinnande under vägen från valförrättaren till justitiestatsministern. Herr Ola Jönsson yttrade vidare, att någon vinst för göromålens raskare gång ej skulle uppkomma genom en inskränkning i tiden för Utskottens tillsättande. Ingen af Konstitutions-Utskottets ledamöter har påstått någonting sådant; vinsten skulle göras, hafva vi ansett, genom motionstidens inskränkning och derigenom att Riksdagen komme att taga sin början förr än nu sker, men vi ansågo tillika att, om mo-

tionstiden inskränktes, tiden för Utskottens tillsättande äfven borde förkortas, så att derigenom icke vållades något uppskof i riksdagsarbetet. Med anledning af Herr Sjöbergs yttrande vill jag endast säga, att Konstitutions-Utskottets ledamöter från denna Kammare böra finna det oändligen angenämt att få höra ett sådant gillande, faderligt bifall af Herr Sjöberg, som att förslaget vore mycket välment etc., och jag tror äfven, att Konstitutions-Utskottets ledamöter från Första Kammaren böra tycka synnerligen mycket om en dylik orlofsedel.

Herr Ivar Månsson: Jag instämmer i Herr Hedins yrkande om återremiss på af honom framställda skäl, enär de olägenheter af förslaget i dess nuvarande skick, hvilka blifvit af en talare på skånebanken påpekade, derigenom skulle kunna afhjelpas.

Herr Sam. Jonsson: Jag ber om ursäkt därför att jag åter begärt ordet; men jag tror att en återremiss till ingenting gagnar, utan skulle hellre önska rent afslag, derföre att riksdagen är så nära sitt slut. Blifver punkten återremitterad, så är jag fullt öfvertygad derom, att Första Kammaren vid den slutliga voteringen icke kommer att antaga ett förslag i sådan riktning, som det Herr Carl Ifvarsson nyss framställde; i annat fall skulle jag för min del ej haft något emot ett sådant beslut. Vid nu nämnda förhållande anser jag emellertid ingenting vara deraf att hoppas. Första Kammaren har för öfrigt, efter hvad jag hört, bifallit Utskottets hemställanden så väl i denna som öfriga punkter af utlåtandet, och den direkta följderna af punktens återremiss i denna Kammare skulle således endast blifva en hemställan från Konstitutions-Utskottets sida till Andra Kammaren att i frågan fatta beslut.

Härmed var öfverläggningen slutad. Efter upptagande af derunder gjorda yrkanden, gaf Herr Talmannen, enligt dem, propositioner dels på bifall, dels på afslag, dels ock slutligen på återremiss samt förklarade svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för den förstnämnda meningen. Votering blef emellertid begärd, i anledning hvaraf Herr Talmannen, för bestämmande af kontrapositionen, ånyo upptog de tvänne öfriga yrkandena, af hvilka det på afslag förklarades hafva flertalets mening för sig. Men jemväl angående kontrapositionen äskades votering; och blef alltså en så lydande omröstningsproposition först uppsatt, justerad och anslagen:

Den, som till kontraposition i hufvudvoteringen öfver 1:sta punkten i Konstitutions-Utskottets utlåtande N:o 9 antager deras mening, som yrka afslag å Utskottets hemställan,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Kammaren till kontraproposition antagit deras mening, som yrka punktens återförvisning till Utskottet.

Den omröstning, som enligt denna proposition företogs, utföll med 120 ja mot 43 nej; i följd hvaraf propositionen för hufvudvoteringen erhöi följande lydelse:

Den, som antager att hvila till vidare grundlagsenlig behandling de förändringar i Riksdags-ordningen, som af Konstitutions-Utskottet blifvit föreslagna i 1:sta punkten af dess utlåtande N:o 9,

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, är Utskottets hemställan i förevarande punkt af Kammaren afslagen.

Den senare omröstningen visade 76 ja mot 89 nej; hvadan Kammaren afslagit Utskottets hemställan.

2:dra punkten.

Härvid anförde

Herr Gumælius: Jag kan nog tänka mig, att Kammaren möjligen kan anse sig hafva fått nog af tal vid detta betänkande, och har Kammaren den meningen, måste det för den vara desto mindre kärt att en dess ledamot nu tagit till ordet för att, emot all sed, yttra sig i denna fråga, oaktadt han ämnar yrka bifall till Utskottets förslag; men jag anser mig dock icke sakna anledning att begagna tillfället för att bringa på tal ett par frågor, i hvilka jag ansett mig böra före riksdagens slut till protokollet uttala mina åsikter.

De ändringsförslag, motionären framlagt och hvaröfver Konstitutions-Utskottet i denna punkt yttrat sig, afse förändringar i afseende på ärendenas bordläggning, samt att valen af fullmäktige i Banken och Riksgälds-kontoret, af Riksdagens revisorer samt af justitieombudsmannen skola ega rum hvar tredje år i stället för, såsom nu är fallet, för ett år i sender. Utskottets åsigt angående olämpligheten af motionärens förslag rörande ärendenas bordläggning delar jag fullkomligt. Beträffande valet af justitieombudsman torde det äfven böra medgifvas, att denna befattning är af en så särskild natur, att det torde vara lämpligast, att valet eger rum årligen, att den valde årligen får en förtroendeomröstning af den Riksdag, som kallat honom till detta stora förtroendeuppdrag. Hvad deremot angår valet af Riksdagens revisorer, så är det min egen erfarenhet att, om af de tolf revisorerne tio t. ex. äro nyvalde och endast två förut varit med om revisionen och då revisionsarbetet är fördeladt på

fyra afdelningar och det således på två af dessa afdelningar icke finnes någon förutvarande revisor, de nykomne revisorerna äro nästan mera än de borde vara öfverlemnade åt de biträdande tjänstemännens ledning. Jag anser det således särdeles önskvärdt, att revisorerna komma att väljas för två à tre år, men skulle, i olikhet med motionären, icke vilja att de valdes allesammans på en gång för tre år, efter hvilkas förlopp nytt val af samtliga tolf revisorerna för nästföljande tre år skedde, enär följden af ett dylikt totalt nyval sannolikt skulle blifva, att en alldeles ny uppsättning revisorer hvarje gång tillsattes, något som i min tanke vore ganska illa och till och med sämre än de nuvarande årliga valen. Deremot skulle jag önska, att revisorerna årligen måtte väljas för två eller tre år, med hälften eller tredjedelen hvarje gång, så att i förra fallet hälften och i senare tredjedelen af dem årligen afginge, hvarigenom kontinuiteten i deras arbete bevarades.

Men hvad jag egentligen ville tala om var valet af fullmäktige i Banken och Riksgälds-kontoret. Äfven desse Riksdagens delegerade skola, enligt motionärens förslag, väljas för en tid af tre år, och nytt val af dem samtliga efter denna tids förlopp anställas. Att Konstitutions-Utskottet afstyrkt detta förslag, gillar jag fullständigt, men skulle hafva önskat, här som i fråga om revisorerna, att Utskottet hade föreslagit att en tredjedel af fullmäktige årligen skulle väljas för tre år och således en tredjedel af dessa komma att afgå hvarje år. Konstitutions-Utskottet har sett denna fråga från konstitutionel synpunkt, allt efter den partiståndpunkt hvarpå de i Utskottet sittande, det ena eller andra partiet tillhörande, mera framstående män från den ena eller den andra Kammaren befinna sig. Det må då ursäktas mig, att jag, hvad valet af bankofullmäktige beträffar, betraktar detsamma från synpunkten af Bankens nytta och valet af riksgäldsfullmäktige från synpunkten af Riksgälds-kontorets nytta. Hade denna motion kunnat hänvisas till Banko-Utskottet i stället för till Konstitutions-Utskottet, så tviflar jag icke derpå, att Banko-Utskottet skulle hafva förändrat henne derhän, att en tredjedel af fullmäktige hvarje år skulle afgå och en tredjedel årligen väljas, samt att en sådan förändring skulle af Banko-Utskottet blifvit lika enhälligt tillstyrkt, som motionärens förslag nu blifvit af Konstitutions-Utskottet afstyrkt. Vi hafva inom Banko-Utskottet principiellt talat om den saken och kommit till det resultat, att en sådan förändring i grundlagen vore för banken särdeles nyttig. Men hade den kommit till Banko-Utskottet denna grundlagsförändringsfråga — jag endast antager att den kunnat komma till Banko-Utskottet, ty faktiskt var det ju omöjligt — så hade Banko-Utskottet sannolikt tagit äfven en annan fråga i öfvervägande, den nemligen, om icke fullmäktiges i Banken antal kunde till äfventyrs utan våda, kanske snarare till gagn för ärendenas gång, nedsättas med en eller två. I afseende på riksgäldsfullmäktige kan samma fråga och det med ännu större skäl, uppkastas. Den omständigheten, att motionärens förslag rör äfven Riksgälds-kontoret, är den som egentligen förmått mig att begära ordet. Det gläder mig att se en af herrar riksgäldsfullmäktige här närvarande; jag anhåller därför att särskildt få vända mig till honom med några anmärkningar.

Det

Det har af Riksdagen ganska bestämdt utfälsats, att man önskade en genomgående nedsättning i antalet af Riksgälds-kontorets embets- och tjenstemän. Jag önskar och hoppas att denna reduktion icke måtte blifva beroende af den omständigheten, huruvida väckta förslag om förändring i valet af fullmäktige vinna Riksdagens bifall eller ej, utan att riksgäldsfullmäktige sjelfve måtte taga frågan i betraktande. Angående siffran af fullmäktige sjelfve får jag säga, att siffran sju förefaller mig att kunna tåla vid en liten nedprutning; den siffran är visserligen ett märkligt tal, men jag tror att den gerna kunde utbytas mot ett annat, lika märkligt, talet tre. Jag föreställer mig nemligen, att en verkställande, en ordförande och en rådgifvande led-mot kunde vara alldeles tillräckligt, med hänseende till den förändrade storlek Riksgäldskontoret hädan-efter kommer att hafva.

I öfrigt vill jag, då det här egentligen är fråga om att utfinna en metod för förkortande af Riksdagens förhandlingar, be att få fästa uppmärksamheten hos Herrar riksgäldsfullmäktige på en amman sak, hvarom det vore särdeles önskligt att de till nästa riksdag ville taga kännedom och framlägga förslag. Vi hafva haft gemensamma voteringar i år och få snart ännu några till, hvilka sammanlagt upptagit bortåt en vecka af riksdagstiden, hvarunder sammanträden ej hållits om aftnarne. Nu finnas voteringsmaskiner, icke lefvande, af kött och blod, sådana som vi här få se gå sitt långsamma kretslopp kring talmansbordet, utan verkliga maskiner, så konstruerade, att de genom elektricitetens tillhjälp åstadkomma att resultatet af en votering snart sagdt ögonblickligen blifver känt. Kunde genom en sådan maskin den tid som nu åtgår för voteringarne förminskas till t. ex. en fjerdedel, så vore vinsten sannerligen ej så obetydlig; beräknar man hvad en vecka af riksdagstiden direkte och indirekte kostar, så tror jag att maskinen skulle kunna vara mycket dyrare än han är och ändå, som man säger, betala sig väl.

Man har i dag här talat om, att endast de förändringar i grundlagen borde införas, som vore nyttiga och nödiga. Bland dessa räknar jag för min del de af mig nu påpekade, och ber derföre att, till den kraft och verkan sådant hafva kan, få på dem fästa Herrar banko- och riksgäldsfullmäktiges uppmärksamhet, så att de måtte utreda dessa frågor till ett kommande Konstitutions-Utskotts betänkande.

På nu anförda grunder hemställer jag emellertid för det närvarande om bifall till Konstitutions-Utskottets afstyrkande hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Skedde föredragning af Konstitutions-Utskottets utlåtande N:o 10, i anledning af väckt motion om ändring af 59 § Riksdags-ordningen.

Herr Berggren: Med allt erkännande af det goda syftemålet med

Konstitutions-Utskottets nu föreliggande förslag, att nemligen afgörandet af ett i riksdagens sena timma föredraget viktigt utskottsbetänkande må kunna uppskjutas till nästföljande riksdag för att då kunna grundligare behandlas, kan jag dock icke underlåta att mot Utskottets formulering af förslaget göra ett par erinringar, ehuru jag till en början icke vill på dem grunda något yrkande om afslag, i den förhoppning att under öfverläggningens lopp sådana upplysningar komma att meddelas, under deraf skall framgå att erinringarne befinnas obefogade. För det första vill det nemligen förefalla mig, som skulle förslaget, hvilket åsyftar bland annat en besparing af tid, i vissa fall kunna föranleda motsatsen, eller misshushållning dermed. Enligt detsamma står det nemligen hvarje ledamot i Kammaren fritt att öppna öfverläggning och yttra sig om den väckta uppskofsfrågan; men en sådan öfverläggning kar utspinna sig ganska långt och upptaga en dyrbar tid, utan att, som mig synes, tjena till någonting. emedan den hufvudsakligen måste gå ut på att ådagalägga, å ena sidan, det skäl förefinnas för uppskofvet och å den andra att så icke är händelsen. Det kan vid sådant förhållande inträffa, att uppskofvet medgifves af den ena Kammaren, men afslås af den andra, och att Kamrarna således utan något resultat endast förspilt en dyrbar tid. Att viktiga upplysningar kunna under denna öfverläggning framkomma, vill jag icke förneka, men sådana lära icke uteblifva, då frågan till afgörande företages. Mig synes derfore, att, om förslaget skulle kunna godkännas, det borde hafva innehållit någon bestämmelse derom, att proposition om uppskof genast, utan föregången öfverläggning, må göras och votering, i fall sådan äskas, anställas. För det andra vill jag erinra, att det enligt förslaget skulle stå hvarje ledamot af hvardera Kammaren öppet att när som helst under riksdagens lopp yrka ett ärendes uppskjutande till nästföljande riksdag. En sådan rättighet synes det mig ingalunda välbetänt att medgifva. Under nu varande förhållanden befarar jag visserligen icke någon olägenhet deraf, men andra tider kunna komma, och det gifves ingen säkerhet för att äfven inom vårt land bringas å bane frågor, hvilka framkalla häftiga partistrider. Det skulle då lätt kunna inträffa, att en majoritet begagnade sig af denna rättighet till att för tillfället undanskjuta frågor, som verkligen icke tåla uppskof. Dessa tvänne anmärkningar har jag ansett mig böra göra mot förslaget, men vill, som sagdt, under afvaktan att af någon utskottsledamot tillåfventyrs få höra en nöjaktig vederläggning af desamma, för närvarande ej framställa något yrkande om afslag.

Herr C. Ifvarsson: Jag har hufvudsakligen samma anmärkningar att framställa mot Konstitutions-Utskottets förslag, som de hvilka blifvit gjorda af den näst föregående talaren. Om syftmålet med detsamma, som jag tror, varit att i någon mån befordra riksdagsförhandlingarnes snabbare avslutande, så förefaller det mig som skulle motsatsen deraf blifva en följd. Måhända finnes det andra skäl och omständigheter, än jag kunnat tänka mig, som tala för förslaget, men så vidt jag kan förstå, skulle följden deraf verkligen blifva, att mera tid komme att spillas än vinnas. Det kau väl knappast förnekas, att om, då det gäller att afgöra ett ärende, då ett utskottsutlåtande blifvit andra gången bordlagdt,

det skall stå hvilken som helst af Kammarans ledamöter fritt att yrka frågans uppskjutande till nästkommande riksdag, och man äfven vid tillfället skall kunna bordlägga ärendet till nästföljande plenum, redan deraf skall följa en icke obetydlig tidsutdrägt. Tidsutdräkten kommer dock egentligen att ega rum, då Kamrarna i fråga om uppskofsbestämmelsen stanna i olika beslut. Afslår t. ex. den ena Kammaren sjelfva frågan och den andra Kammaren beslutar frågans uppskjutande till påföljande riksdag, så måste det inträffa, att det Utskott, som fått ärendet åter till handläggning, kommer att hemställa till den Kammaren, som beslutit uppskof, att fatta beslut i frågan. Frågan föreligger då åter till behandling, och om man kanske spillt ett plenum eller flera på uppskofsbeslutet, så kommer man nu änyo att spilla lika lång tid på frågans slutliga pröfning. En dylik operation måste således leda till tidsutdrägt i stället för tidsbesparing. Men icke nog härmed. Jag föreställer mig att, om ett ärende genom begge Kamrarnes beslut skulle blifva uppskjutet till näst-påföljande riksdag, förvecklingar derigenom skulle kunna uppstå, äfven om, såsom Konstitutions-Utskottet föreslagit och hvarom man ej kan tvifla, Utskottets förslag komme att för Riksdagen i oförändradt skick framläggas. Ty om vid den påföljande riksdagen motioner skulle väckas i enahanda syftning som det hvilande utskottsbetänkandet, men med någon förändring, så uppstår den frågan, huruvida dessa motioner grundlagsenligt kunna behandlas eller ej, då, sedan ett ämne en gång under en riksdag blifvit behandladt och afgjort, detsamma svårligen torde kunna flera gånger under samma riksdag behandlas. Det skulle således blifva fråga om, huruvida dessa motioner stå i ett så bestämdt förhållande till det hvilande förslaget, att de endast i sammanhang med detsamma kunna behandlas, och att således betänkandet måste i någon mån förändras. Tvisten härom kan utan tvifvel leda till tidsutdrägt.

Dessa omständigheter synas mig vara af den anmärkningsvärda beskaffenhet, att de icke göra det välbetänt att antaga Utskottets föreliggande utlåtande i dess nuvarande skick. Att yrka återremiss anser jag dock icke löna mödan, ty den föregående voteringen visade att allmänna tanken här i Kammaren är, att några olägenheter af Riksdagsordningens nuvarande bestämmelser ej förekommit. Jag föränlåtes sålunda att yrka afslag på det förevarande utlåtandet. Måhända komma mina betänkligheter mot detsamma att under diskussionen vederläggas, men till dess så skett yrkar jag fortfarande afslag på förslaget.

Herr Samuel Johnson: Det kan tyckas besynnerligt gjordt af mig att uppträda och yrka alldeles detsamma som den föregående talaren, Herr Carl Ifvarsson, nemligen afslag, af alldeles samma skäl, som den han anført, men jag var inom Utskottet af samma åsigt, som han nu förfaktat, ehuru pluralitetens mening, som var den motsatta, naturligtvis blef den segrande. Jag har icke reserverat mig mot Utskottets beslut och har derföre ansett mig nu i korthet böra tillkännagifva min mening. Då frågan i min tanke redan blifvit af Herr Carl Ifvarsson så väl utredd, anser jag mig icke behöfva vidare orda om de skäl, på hvilka jag grundat min mening, utan inskränker mig till att yrka afslag å betänkandet, och anser att det bör röna samma öde, som Utskottets förslag i första

punkten af det näst föregående utlåtandet. Det förslaget hade möjligen medfört åtminstone någon nytta, men det nu föreliggande skulle, efter min öfvertygelse, endast komma att motverka det dermed afsedda ändamålet.

Herr Per Nilsson i Espö: Herr Talman, mine Herrar! Någon af Konstitutions-Utskottets ledamöter måste väl uppträda för att försvara dess förslag, och jag tager mig därför friheten att göra det.

Mär man tager i betraktande de digra och viktiga utskottsbetänkanden, hvilka icke så sällan inkomma under de sista dagarne af riksdagen, så finner man lätt, att det ofta är omöjligt att så grundligt, som sig borde, behandla dessa betänkanden. Ej heller är man i tillfälle att återremittera dem, för att deri få de förändringar, som synas af behofvet påkallade. Om deremot Riksdagen egde rätt att uppskjuta afgörandet af ett dylikt betänkande till nästkommande riksdag, så skulle man få godt tillfälle att i början eller under de första fjorton dagarne eller tre veckorna af den riksdagen, innan Utskotten ännu hunnit inkomma med utlåtanden öfver till dem remitterade nya frågor, diskutera detsamma och återremittera de punkter, mot hvilka anmärkningar blifvit gjorda, och de, hvilka ämnat väcka motioner i sådana ämnen, som stå i samband med betänkandet, blefve i tillfälle att framställa sina åsigter i frågan, hvilka Utskottet vid behandlingen af de återremitterade punkterna kunde taga i betraktande och med ledning deraf framställa ett bättre förslag än under nuvarande förhållanden är möjligt, då ett betänkande i riksdagens sista timme framlägges. Frågan skulle således genom det af Konstitutions-Utskottet här framställda förslag kunna blifva bättre och grundligare utredd, än den för närvarande kan blifva både inom Utskottet och i Kamrarne. Det är klart att många betänkligheter och invändningar kunna framställas mot hvarje förslag, som kommer från ett Utskott, men ingen kan dock bestämdt påpeka någon stor våda för Riksdagen, i fall detta förslag blefve förklaradt hvilande till grundlagsenlig behandling. Jag för min del kan således icke annat än yrka bifall till Utskottets förelagda förslag.

Herr Jonas Andersson: Då jag i Utskottet har biträdt det föreliggande förslaget, anser jag mig äfven skyldig att i någon mån angifva skälen därför.

Det saknas icke erfarenhet deraf, att många viktiga frågor af invecklad beskaffenhet icke hafva hunnit tillräckligt behandlas af vederbörande Utskott före den tid, då riksdagen enligt grundlagen bör vara avslutad. Detta är förhållandet hufvudsakligast med lagfrågor och en del Kongl. propositioner, hvilka inkommit till Riksdagen under senare tiden af dess sammanvaro; om dessa frågor äro af aldrig så stor vikt och af den beskaffenhet, att Utskottet icke hunnit vederbörligen utreda dem, så finnes ingen annan utväg än att antingen på ett mindre tillfredsställande sätt behandla dem eller ock afslå dem helt och hållet. Det senare alternativet står visserligen öppet, då det är fråga om en motion, enär det ju går an att väcka densamma ånyo vid en kommande riksdag; men vi veta huru det förhåller sig, om Riksdagens båda Kamrar afslå ett förslag af

en motionär och detsamma väckes påföljande riksdag. Svaret blir då alltid — jag åtminstone känner näppeligen något enda undantag — att som frågan förekommit sista riksdagen och af båda Kamrarne eller åtminstone endera då afslagits, så anser Utskottet det icke skäligt att tillstyrka bifall till detsamma, och det finnes ej heller många representanter, som äro benägna att framkomma med ett förslag, som under en föregående riksdag blifvit med ovilja mottaget. Motiven för Konstitutions-Utskottets förslag äro alldeles tydliga. De äro nemligen dels, att man skall kunna behandla en väckt fråga ordentligt och riktigt och icke undanskjuta eller afslå, utan på vederbörligt sätt pröfva och afgöra den, dels ock att förekomma riksdagens allt för långa utsträckning. Åtskilliga suppositioner hafva visserligen framställts mot Utskottets förslag, men jag hemställer, om det är möjligt att vederlägga alla de skäl, som suppositionsvis kunna mot ett förslag framställas. Man kan supponera allt möjligt, men i sakens natur ligger att endast det som verkligen är antagligt kan inträffa, det åter, som icke är antagligt, icke inträffa. Att vederlägga allt hvad man kan supponera om en sak, som man icke vill hafva igenom, är alldeles omöjligt. Jag för min del anser emellertid de af Utskottet för förslaget anförda motiven tillräckliga. Man har sagt, att långa diskussioner skulle kunna uppstå angående uppskjutandet af afgörandet utaf ett utskottsbetänkande till den följande riksdagen; men jag vågar tro, att inga andra frågor kunna i fråga komma att uppskjutas, än sådana, för hvilkas uppskjutande starka skäl verkligen förefinnas. Hafva åter begge Kamrarne fattat olika beslut angående uppskofvet, så förefaller det mig alldeles själfklart, att frågan derom för den gången förfallit.

Jag yrkar bifall till betänkandet.

Herr Olof Nilsson: Då jag anser Konstitutions-Utskottets i detta betänkande framställda förslag till ändring i § 59 Riksdags-ordningen ej nyttigt, så förenar jag mig med den talare som yrkat afslag å detsamma.

Herr A. Rundbäck: I likhet med hvad den första talaren yttrade, tror jag icke att någon tidsbesparing skulle uppkomma genom den här föreslagna förändringen; de skäl som emot densamma af honom anförts synas mig så öfvertygande och bevisande, att ingenting emot dem kan invändas. Jag vill derföre förnämligast framhålla en annan betänklighet mot förslaget. Jag fruktar nemligen, att frågorna på detta sätt skulle kunna blifva undanskjutna i stället för uppskjutna. Om t. ex. någon fråga af mera ömtålig natur skulle förekomma och det funnes ett parti vid riksdagen, som gerna önskade att den icke skulle förekomma, så torde detta parti anstränga sig på alla sätt för att få frågan undanskjuten och sedermera vid nästa riksdag väcka åtskilliga förslag i samma ämne, ledande derhän att, då frågan vid samma riksdag återigen förekomme, man hade en hel mängd olika förslag i samma syfte att välja emellan och hela frågan således kunde blifva återremitterad för att behandlas i sammanhang med nyss nämnda vid samma riksdag väckta förslag, hvarefter den åter skulle komma före vid den riksdagens slut, för att då kanske åter på lika sätt blifva undanskjuten. Beträffande det skälet för förslaget, att

frågan derigenom skulle vid den nästföljande riksdagen komma att röna en grundligare behandling, så vill jag fästa uppmärksamheten derpå, att åtminstone vid vissa riksdagars början personalen i denna Kammare är mycket förändrad och vidare att det kan hända att de personer, som vid föregående riksdag varit ledamöter af det Utskott som behandlat frågan, icke kvarstå i Utskottet vid den följande riksdagen, hvarken de som varit med om beslutet eller de som reserverat sig deremot. Manssaknådå möjligen inom Utskottet den erforderliga sakkunskapen, och Kammaren är kanske ur stånd att grundligt utreda frågan.

På dessa skäl, till hvilka flera skulle kunna läggas, förenar jag mig med dem, som yrkat afslag å betänkandet.

Herr Rubenson: Då jag icke i allo kan dela den siste ärade talarrens uppfattning af frågan, och jag anser det vara af vigt att, i fall denna Kammares beslut i dag skulle blifva afslag å Konstitutions-Utskottets förslag, Utskottet icke deraf måtte finna sig förhindradt att nästa riksdag inkomma med ett nytt förslag i ämnet, som kan hafva mindre brister än det nu afgifna, så anser jag mig med några ord böra upplysa om skälen, hvarföre jag icke kan biträda det föreliggande förslaget. Jag vill icke motsätta mig detsamma af samma skäl, som den nästföregående talaren, eller derföre att saken i och för sig icke skulle vara af någon nytta; ty jag tror tvärtom, att den är ganska nyttig; och, äfven om man skulle kunna tänka sig de olägenheter, han framhållit, hvilka dock utgöra blott en möjlighet, som jag för min del icke tror hafva mycken sannolikhet för sig, så bör man dock deremot väga den stora vigt, saken onekligen eger. Såsom vi alla känna inträffar det ju ganska ofta, att vid riksdagarnes slut stora frågor komma före — digra betänkanden, hvilka vi knappast hinna genomläsa, än mindre smälta — och då det är af vigt, att vi noga känna till ett sådant ärende, innan vi deruti fatta beslut, så tyckes ett förslag om rätt att uppskjuta dylika ärenden innefatta en ganska god grundlagsförändring, hvarigenom tillfälle skulle lemnas åt Kammarens ledamöter att närmare tänka på saken.

Den nästföregående talaren har vidrört en sida af saken, som jag sista riksdagen tog mig friheten att beröra, nemligen den olikhet, som finnes mellan ett Utskotts sammansättning vid den ena och andra riksdagen. Det var just denna olikhet, som enligt all sannolikhet finnes icke blott mellan samma Utskotts utan äfven mellan Kamrarnes, d. v. s. Utskottens principalers sammansättning vid sista riksdagen af en riksdagsperiod och den första i följande period, som gjorde, att jag för min del uttalade den önskan, att, om Utskottet skulle komma tillbaka med ett nytt förslag i samma syfte, Utskottet skulle taga i öfvervägande, huruvida det icke vore skäl i att fränkänna sista riksdagen under en riksdagsperiod rätt att uppskjuta en fråga till följande period, och att således denna rätt skulle inskränkas till samma riksdagsperiod. Jag uttalade dock detta såsom en önskan och ville således icke då, liksom jag ej heller nu vill göra det till ett vilkor för mitt bifall till en grundlagsförändring i detta syfte.

Deremot finnes mot förslaget en annan betänklighet, hvilken jag äfven vid sista riksdagen framhöll, nemligen i fråga om redaktionen af för-

slaget, hvilken betänklighet för mig ännu kvarstår, enär redaktionen i det nu framlagda förslaget är i flera af de anmärkta delarna oförändrad. En olägenhet af bägge redaktionsförslagen består deruti att Utskottet nu liksom då tillstyrkt, att rättighet för Kammarens ledamöter att väcka förslag om en frågas uppskjutande till nästa riksdag skall utsträckas till tiden för frågans andra handläggning; men då i början af paragrafen finnes stadgadt, att ett ärende, sedan det blifvit tvänne gånger bordlagdt, skall, då det tredje gången förekommer, till afgörande företagas, så kan det lätt hända, att, om ett uppskofsörslag i ena Kammaren väckes vid ett ärendes andra bordläggning, men i den andra Kammaren frågan redan då andra gången bordlägges, förslaget i den förra Kammaren visserligen kan gifva anledning till diskussion men icke leda till något resultat, emedan den senare Kammaren på grund af sitt beslut måste företaga frågan till afgörande. Här är en olägenhet, bland de andra, som framhållits, hvilken visar, att detta förslag, om det antages, kan komma att medföra tidsutdrägt i stället för tidsbesparing; och det är dessutom oegentligt, då det kan föranleda en riksdagsman att väcka ett förslag, hvarmed han icke kan vinna något. Jag tror således att, om man vill bibehålla rätt för en enskild riksdagsman att väcka förslag om uppskof i detta fall, och icke öfverlåta denna rätt endast åt Utskott, hvilket senare skulle vara ett sätt att betydligt utjemna svårigheterna, det är alldeles nödvändigt att begränsa tiden för denna rätt till ärendets första bordläggning.

På dessa skäl och de andra, jag vid sista riksdagen anført till Kammarens protokoll, men med hvilkas upprepande jag nu icke bör uppehålla Kammaren, vill jag nu, då något förslag om återremiss icke blifvit framställt, yrka afslag å Utskottets i förevarande betänkande gjorda hemställan.

Herr Uhr: Äfven jag kan icke annat än yrka afslag å detta betänkande, emedan det är af sådan beskaffenhet, att det icke lämpligen kan antagas; men just detta betänkande, i likhet med nästföregående, är af den beskaffenhet, att det visar behofvet af hvad detsamma innehåller, eller rättighet att uppskjuta ett ärende från den ena riksdagen till den andra.

Helst skulle jag önskat att få betänkandet återremitteradt till Utskottet för att få deri framställda förslag så omarbetadt, att det kunde antagas, men då det numera, i anseende till den långt framskridna tiden af riksdagen, icke låter sig göra, samt förslaget, sådant det nu är, icke kan antagas, så förenar jag mig med dem, som yrka afslag derå, men hoppas bättre lycka nästa gång.

Efter denna öfverläggning, som nu var slutad, gäfvos propositioner, i enlighet med de meningar som förekommit, dels på bifall till Utskottets hemställan och dels på afslag derå; och förklarade Herr Talmannen sig anse röstöfvervigt förefinnas för den senare meningen. Då likväl votering begärdes, blef, med upptagande af bifall till Utskottets hemställan såsom ja-proposition, nu uppsatt, justerad och anslagen en omröstningsproposition af denna lydelse:

Den, som antager att hvila till vidare grundlagsenlig behandling det förslag till ändring af Riksdagsordningen, som blifvit framställt i Konstitutions-Utskottets utlåtande N:o 10.

röstar ja;

Den, det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, är Utskottets hemställan i nämnda utlåtande af Kamraren afslagen.

Omröstningen företogs och visade vid röstsedlarnes sammanräkning 32 ja mot 111 nej; i följd hvaraf Utskottets hemställan afslagits.

§ 6.

Föredrogs Särskilda Utskottets utlåtande N:o 4, i anledning af väckta förslag rörande ändring i Kongl. Förordningen om egors fredande mot skada af annans hemdjur och om stängselskyldighet den 21 December 1857.

Rörande *1:sta punkten* anförde:

Herr Malmberg: Herr Talman, mine Herrar! Jag har förgäfvets sökt finna någon reservant antecknad mot detta förslag, ty betänkan det är i det fallet alldeles blankt; och jag förmodar således, att i Utskottet funnits en sådan opposition mot den princip, som i stängselförordningens 1 § 1 mom. finnes antagen, att det icke har varit möjligt för någon att vilja strida mot denna opposition. Jag för min del kan dock icke finna annat än att den princip, som der finnes uttalad, är riktig och skulle komma att verka välgörande, hvarhelst den blefve tillämpad; och den står nu endast såsom en vacker skylt, och annulleras af följande paragrafer i förordningen. Om icke denna princip blifver tillämpad och vår blifvande skogslagstiftning kommer att ställas på återplantering och vård, så tror jag, att man väsendtligen motarbetar det syfte man önskar befrämja, nemligen bevarandet af vår skog, dess förbättring och förkofran. Det är nu icke nog med, att den, som skall plantera skog, i och för sjelfva planteringen har betydligt arbete och kostnad; han skall tillika vara skyldig att vårda denna plantering och skydda den för skada af andras hemdjur. Jag tror icke, att någon skulle vilja ingå på att tillämpa en dylik lag i afseende på öfriga rättsförhållanden, eller. t. ex., att någon vill anse det vara tillåtet att gå in i en annans hus och der tillägna sig egendom, derföre att dörren till huset står öppen! Hvarföre skall då icke också den växande gröda, jag har på mina egor, vara fredad från andras intrång? Önskligt vore således, att denna princip blefve i lagen så tillämpad, att stängsel skulle finnas endast der den vore behöflig; ty, såsom nu stängselvitsordet tillämpas, är det att förtrycka den mindre jordegaren. Om

till exempel en större jordegendom gränsar intill en mindre, så skall den senare nu deltaga med hälften i stängseln, oaktadt han icke har motsvarande nytta deraf, och någon synnerlig jemkning kan icke ske, förutsett att egorna å ömse sidor af gränslinien äro af lika beskaffenhet. Hade nu Utskottet här fattat förhållandet omvänt och således gjort det, som skall vara regel, till undantag, och tvärtom; så skulle jag hafva kunnat förena mig med Utskottet om nu föreliggande förslag. Om till exempel det hade proklamerat ett förslag, att hvar och en, som har hemdjur, skulle hafva skyldighet att om dem taga sådan vård, att de icke ofredade andras egor. — om detta varit förslaget innehåll, och det således hade berott på lands-tingen att med den pluralitet, som är föreslagen, få ändring i detta afseende, så skulle jag hafva ansett, att Utskottet hade afgifvit ett välbeträkt förslag. Jag skulle äfvenledes icke hafva något emot, att stängselvordsordet finge stå kvar till exempel mellan inegor och utmark eller mellan beteshagar och utmark; men att det skall finnas mellan inegor och inegor samt mellan utmark och utmark, det anser jag vara ganska olämpligt. Vi veta ganska väl, att de gårdesgårdar, som uppföras, kosta ofantligt mycket och medtaga en stor del af den unga växande skogen; och de böra derföre icke finnas på andra ställen, än der de äro oundgängligen behöfliga. När nu en granne anser en sådan hägnad vara bristfälligt, men han icke är underkastad ansvar, om hans kreatur inkomma på andras egor, så är det gifvet, att ohägn på gårdesgårdarne lätt kan uppstå och man i stället för att få fred på sina egor får ofred; men deremot, om grannen kunde hafva någon fördel af att hägnaden vore i lagligt skick, skulle det ligga i hans intresse, att bristfälligheterna afhjelpes, så att han icke kunde komma i ansvar, för det hans kreatur på andras egor gjorde skada. Således kan man gerna säga, att dessa gårdesgårdar bereda ofred, i stället för fred.

Jag vill nu icke göra något yrkande. Jag har blott velat uttala den åsigt, jag hyser, att stängselförordningens 1 § 1 mom. bör komma att tillämpas och i det fallet blifva en verklighet.

Herr vice Talmannen Friherre Åkerhielm: Herr Talman, mine Herrar! Jag anser mig skyldig att med några ord besvara den ärade motionärens anmärkningar mot det förslag, Utskottet kommit till. Han har, säger han, förgäfvos sökt finna någon reservant antecknad vid betänkandet. För min del tror jag, att just detta förhållande bevisar, att det förslag, som från Utskottet nu föreligger, är sådant, att det lyckats omkring sig förena allas meningar; och vi borde således kunna hoppas, att samma förslag torde kunna tillvinna sig bifall af Riksdagens båda Kamrar. Frågan är dessutom af den vikt, att något bör göras för dess lösning, och, äfven om denne motionär icke finner sin åsigt fullt upptagen i Utskottets förslag, tror jag dock, att klokheten bjuder att vara belåten, om man kan vinna ett steg i den riktning, man anser vara den rätta.

Jag ber att med anledning af Utskottets förslag få upplysa derom, att förslaget grundar sig på den framställning, som af 1870 års Lag-Utskott i samma ämne gjordes först i ett betänkande, som dock till Utskottet återremitterades, och derefter i ett annat, som efter återremissen

afgafs, hvilket senare innehöll en förändring, som jag anser vara en förbättring; och hvad det Särskilda Utskottet denna gång ytterligare tillagt, det är, att ett landstings beslut icke skulle vara tillräckligt att framkalla upphäfvande af stängselförordningens föreskrift om stängselvitsord, utan att dertill skulle fordras tvänne landstings sammanstående beslut, samt att två tredjedelar af de afgifna rösterna dertill erfordras. Dessa stadganden afse förekommandet af öfverraskningar. Orsaken, hvarför man i Utskottet trodde, att lagstiftningen i sådana frågor som denna borde uppdragas åt landstingens initiativ, var den, att i vårt under så olika klimatiska förhållanden utsträckta fädernesland den ena landsdelen icke alltid kunde vara belåten med en lagstiftning, som passade för en annan. Här föreligger således ett jemkningsförslag; och jag hoppas därför, att, då förslaget blifvit uppställt så försigtigt som möjligt, detsamma skall, utan att jag behöfver vidare förorda det, af Kammaren bifallas.

Herr O. B. Olsson: För min del kan jag icke bifalla det Särskilda Utskottets förslag; ty jag tror, att deri ligger en våda, oaktadt den trygghet, man i allmänhet tycker sig finna deri, att Utskottet föreslagit, att landstinget skall med två tredjedelar af de afgifna rösterna fatta beslut om stängselvitsordets upphäfvande, och att detta beslut skall fattas icke allenast af ett, utan af två på hvarandra följande landsting. Jag känner speciellt ett län, der naturförhållandena äro sådana, att ungefär tre fjerdedelar af länet ligger på slättbygden, der stängsel är öfverflödigt, och en fjerdedel i skogstrakten, der stängsel är alldeles nödvändig. Om man nu antager, att fråga om stängselvitsordets upphörande väckes på detta läns landsting, så säga alla landstingsmännen, som äro från slättbygden, hvilka utgöra mera än tre fjerdedelar af hela antalet, att de icke vilja hafva någon stängsel, och hemställer således till Kongl. Maj:t, att stängselvitsordet skall upphöra. Hvad blifver då följden? Jo, att den fjerdedel, som är från skogstrakten, blifver öfverröstad af de andra, och att stängselvitsordet således upphör till skada för de förre. En sådan lagstiftning, hvarigenom de maktgande kunna påtvinga det mindre antalet ett beslut, som för dem är skadligt, anser jag icke vara rättvis. Man skulle visserligen kunna här invända, att de, som bo i skogstrakten, må hålla stängsel, om de vilja; men härvid möter ändå den svårigheten, att det ofta händer äfven der, att en större egendom gränsar intill en mindre, och att den förres egare icke vill hafva stängsel, emedan han låter vakta sina kreatur, hvaraf följden skulle blifva, att jemväl egaren af den mindre egendomen fick låta vakta sina kreatur, fastän de möjligen voro ganska få till antalet.

På dessa af mig nu anförda skäl yrkar jag afslag å Utskottets hemställan.

Herr Åstrand: Jag kan icke föreställa mig att bifall till den föredragna punkten af detta utlåtande skulle leda till så äfventyrligt resultat som den siste ärade talaren har påpekat, då han nämnde att, för den händelse såsom i Christianstads län $\frac{2}{3}$ -delar af landstingsområdet vore slättbygd och den återstående tredjedelen bestode af skog, röstöfvervigen inom ett sådant landsting skulle vinnas för det beslutet att upphäfva

stängselvitsord inom länet. Jag ber att få fästa hans uppmärksamhet på, att det alldeles icke är sagdt att landstinget behöfver borttaga stängselvitsord inom hela landstingsområdet utan blott för så stor del som derom gör framställning, samt att således det går mycket väl för sig att t. ex. tre fjerdedelar af landstingsområdet ingå med begäran till Kongl. Maj:t att få detta vitsord upphäfdt eller afskaffadt, under det att den öfriga fjerdedelen behåller detsamma. Jag kan icke förstå, till hvad gagn det skulle lända för denna majoritet att påtvinga fåtalet att till sin egen skada afskaffa stängselvitsordet; och, om äfven landstinget tvärtemot protester från olika delar af länet skulle fatta ett sådant beslut och derefter ingå till Kongl. Maj:t med anhållan om sanktion derå, så är väl derföre icke minoriteten förhindrad att äfven i sin ordning göra en framställning till Kongl. Maj:t derom att ett sådant beslut icke måtte få träda i kraft och tillämpas. Att minoriteten har rätt att yttra sig hos Kongl. Maj:t ligger i sakens natur, och Utskottet har icke heller tviflat på att Kongl. Maj:t skall fästa allt tillbörligt afseende vid fåtalets önskningsar. Herr Malmberg yttrade nyss, att han hoppades att 1 § i stängselförordningen skulle blifva princip och regel, och sålunda stängselvitsord blifva undantag. Ja, visserligen kan det sägas, att de som vilja behålla stängselvitsord ega att derom fatta beslut på ett ordinarie landsting med en röstöfvervigt af $\frac{2}{3}$ -delar; men då författningen är sådan som nu har Utskottet ansett, att man bör göra till undantag det som är undantag. Jag har ingenting emot att stängselvitsord bibehålles mellan inegor och utmark, men på det sättet kan hvar och en hafva sitt tycke, och om man genom att framhålla detta ensamt söndrar meningarne, så är jag öfvertygad om, att man icke någonsin kan komma till något lyckligt resultat i frågan. Utskottet har afsett att bereda de mindre delar af landet, der stängselvitsord icke är af behovet påkalladt, möjlighet att komma derhän att få detsamma afskaffadt, utan att ett angränsande område, hvarest stängselvitsord bibehålles, deraf skulle förnäras. Om man genomläser Utskottets motive-ring, finner man att Utskottets mening varit att, der områden, för hvilka gälla skiljaktiga bestämmelser rörande stängselskyldigheten, gränsa intill hvarandra, stängselvitsord fortfarande bör ega rum. Derigenom har icke något intrång skett på den trakt der stängselvitsord anses behöfligt, utan blott en möjlighet blifvit för denna trakt beredd att skydda sina egor. Hvad Herr Malmberg för öfrigt nämnde i afseende å den gemensamma betesrätten, der stängsel ej finnes emellan egor som utgöras af skog, utmark eller beteshage på båda sidor, så är detta ett ämne som afhandlas i nästföljande punkt, hvarföre jag nu ej skall uppehålla mig dervid. Jag tror, att Kammarern gör klokast uti att icke förbise, att det är minoritets rätt som här är i fråga, och då jag är öfvertygad att, äfven om flera socknar eller härad under samma landstingsområde vilja göra hemställan om afskaffandet af stängselvitsord, man dock icke bör förhindra minoriteten att få sin önskan framställd till regeringen och äfven möjligen sanktionerad, då icke derigenom intrång sker på majoritetens rätt, så yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Herr Hjelm: Den förste talaren afslöt sitt anförande med att uttala den förhoppning, att stängselförordningen till sin första paragraf snart

skulle komma att tillämpas, hvarmed han ville säga, att han trodde tiden nu vara inne att borttaga stängselvitsord. Jag har nu egentligen begärt ordet för att nedlägga min protest mot en sådan åsigt, åtminstone för så vidt dermed äfven inbegripes större delen af Norrland jemte andra skogsbygder i landet.

Det framgår också af Utskottets utlåtande, att Utskottet verkligen varit af samma åsigt, hvarföre det ock uti hvad det tillstyrkt Riksdagen gått särdeles försigtigt till väga genom att vilja föreskrifva $\frac{2}{3}$ af röstetalet, vid 2:ne på hvarandra följande landsting. Jag skulle för min del möjligen kunna instämma uti hvad Utskottet här tillstyrkt, derest icke inom åtskilliga län förhållandet vore sådant, att det icke egentligen är jordegarne, som hafva något väsentligt att säga vid tillsättandet af landstinget, utan de, hvilka hufvudsakligen skatta efter andra artikelns bevilling, *äro de* som hafva eller taga sig afgörande rätten vid val af landstingsmän.

Vi se af de statistiska uppgifter, som nyligen blifvit utdelade inom Riksdagens Kamrar, att inom *fyra* län är bevillningsfyrken, eller röstetalet efter andra artikeln, långt större än efter skattetalet, i andra län åter utfaller detta förhållande enligt statistiken icke alldeles lika oegentligt, men det är ändå bevillningsfyrken, som är den afgörande i kommunens angelägenheter. Jag har redan förut uti Kammarens protokoll för detta år omnämnt, att i den stora kommun, jag tillhör, utgöra $\frac{2}{3}$ -delar af kommunens samtliga fyrktal bevillningsfyrk, och blott $\frac{1}{3}$ -del skattefyrk, och så torde äfven förhållandet vara på några andra ställen, hvilket ådagalägger huru jordbruket eger ringa eller intet inflytande vid landstingen eller rättare vid valen till desamma. Då jag har den erfarenhet att sågverks-egare, skeppsredare, köpmän och bankintressenter m. fl. sådane icke alltid äro så förtrogna med förhållandena på landsbygden och hvad som specielt rör jordbruket, och landstinget icke alltid kommer att blifva tillsatt på sådant sätt, att den stora mängden jordbrukares önskingar och intressen der blifva i tillbörlig grad representerade, så kommer icke heller Utskottets förslag att lemna den garanti som dermed afses. Hade deremot Utskottet i sitt förslag framställt något sådant som att "stängselvitsord må upphöra att gälla inom det område Kongl. Maj:t, efter framställning, grundad på ett af ordinarie landsting med $\frac{2}{3}$ af de afgifna rösterna fattadt och af *det andra i ordningen derpå följande ordinarie landsting* med dylik röstöfvervigt vidhållet beslut, finner skäligen bestämma", så skulle jag möjligen, ehuru ogera, ingått på detta förslag. Härigenom blefve nemligen, då halfva landstinget omväljes hvarje år, landstinget helt och hållet omvaldt innan definitivt beslut i nu afhandlade ämne komme att fattas. Genom bestämmelsen om sammanstämmande beslut vid 2:ne riksdagar under 2 olika valperioder har grundlagsstiftaren sökt förebygga partiintressenas möjliga benägenhet att ändra grundlagen allt för lätt. I en så för vårt land och i våra föreställningar samt i ekonomiskt förhållande ingripande angelägenhet som stängseln är, tror jag man bort följa samma försigtighet och låta landstingen få helt och hållet omväljas innan det bestämmande beslutet fattades. Jag vill emellertid icke för närvarande framställa något yrkande om bifall till min åsigt, emedan jag vet, den icke vinner tillräckligt understöd, utan endast med särskildt af-

seende på de län, hvarest jordbrukets intressen äro alltför litet representerade inom landstinget, protestera emot Utskottets förslag, att frågan om stängselvitsords upphäfvande definitivt afgöres under andra året af samma valperiod för landstinget, och på dessa skäl yrkar jag afslag å Utskottets hemställan i den föredragna punkten.

Herr Danielsson: Det är oss alla bekant, att en dylik fråga med den nu föreliggande var sistlidne sommar föremål för de särskilda hushållningssällskapens förhandlingar, och att frågan var då temligen allmänt och allvarligt på tal i alla delar af riket. Äfven inom det hushållningssällskap, hvaraf jag är ledamot, diskuterades denna fråga lifligt, och man uttryckte temligen allmänt den åsigt, att stängselvitsord borde bibehållas. Jag har särskildt från mina kommittenter erhållit en ganska allvarsam uppmaning att, så vidt möjligt, söka befrämja den satsen, att stängselvitsord fortfarande bör bibehållas; och det är min fullkomliga öfvertygelse att, om stängselvitsordet borttages, skall i vissa orter af riket stor oreda och svåra olägenheter uppstå, och synnerligen skulle detta blifva fallet inom den ort jag representerar; men då denna fråga, såsom man ser, är af den beskaffenhet, att man icke gerna kan slippa ifrån den, förrän något blifvit uträttadt i saken, så må jag säga att jag anser Utskottet hafva gifvit ett ganska varsamt och försigtigt förslag till lösning af densamma, och det är endast på grund deraf som jag vill understödja det. Det är naturligt, att vi icke kunna i detta hänseende få en enda lag för hela landet, som kan tillfredsställa de skilda ortförhållandena, samt att, der stängselvitsord kan undvaras, anser jag landstinget vara den enda korporation som man kan anförtro ett så viktigt uppdrag, och jag har full anledning tro, att det icke fattar sitt beslut i denna sak annorlunda än i öfverensstämmelse med den allmänna meningen inom det område der stängselvitsordets upphäfvande skulle komma i fråga. Likaså tror jag, att ett landsting, som möjligen skulle få en sådan fråga till afgörande, ej skall vilja påtvinga ett annat område eu åsigt, som icke der har stöd af de flestes mening, utan är till skada och men för befolkningen. Jag tror sålunda icke att t. ex. fastlandets landstingsmän inom Calmar läns södra landstingsområde skulle vilja påtvinga oss ölandingar att, mot vårt bestri- dande, upphäfva stängselvitsord på Öland, och detta fastän landstings- männenus antal från Öland icke utgör en tredjedel af hela antalet lands- tingsmän inom detta landstingsområde. Såsom vi finna af Utskottets för- slag, afser detsamma endast att bereda möjlighet för det landsting eller det område deraf som så önskar få stängselvitsordet upphäfdt der ortför- hållandena så fordra, men att i öfrigt låta det kvarstå i lagen med all sin gällande kraft. Jag anser all väsendtlig fara för antagande af Ut- skottets förslag vara förebyggd för de orter, der stängselvitsordet icke kan utan stor skada och oreda upphävas, genom de garantier som deri äro inlagda, hvarför jag och yrkar bifall till Utskottets hemställan i den före- dragna punkten, och detta så mycket hellre, som jag tror att en lag- stiftning i detta syfte är den enda vägen att Öland och öfriga orter som så önska kan i frid och ro få behålla stängselvitsordet och att vi deri- genom till allas vår belåtenhet hädanefter skola slippa att ständigt hafva denna fråga på dagordningen under hvarje riksdag.

Herr Sve n Nilsson i Efveröd: Om verkligen förhållandet vore sådant som den siste talaren tänkt sig, eller att vi hädanefter skulle slippa från denna fråga, om vi nu bifölle Utskottets förslag, så skulle jag, fastän icke utan tvekan, till detsamma lemna mitt bifall; men, mine Herrar, hvad innebär väl ett bifall till detta förslag? Jo, att Riksdagen skulle uttala den princip, att stängselvitsord skall upphöra; och hafva vi en gång uttalat detta, tron I, mine Herrar, att vi dermed slippa från denna fråga? Ingalunda, ty sedan kommer det att heta: sedan I nu hafven erkänt denna princip, så mån I äfven fortsätta på den beträdda vägen. Herr vice Talmannen sade rent ut, att detta förslag innebure endast det första lilla steget, och jag föreställer mig, att äfven han förutser att nästa steg kunde bli ganska stort. För min del vill jag icke taga detta lilla steg, ty jag är rädd att det nästa steget kommer alltför stort efter. Man har vidare sagt, att stängselvitsord skulle vara svårt och tryckande för den mindre jordbrukaren. Så är dock icke förhållandet, åtminstone icke i min hemort, och jag kan i detta hänseende åberopa mig på hushållningssällskapets sammanträde derstädes under förliden sommar, då denna fråga stod på dagordningen. Intresset för saken var så stort, att jag vet mig knappast någon gång hafva sett hushållningssällskapets ledamöter så talrikt samlade. Vid detta möte visade sig emellertid, att alla mindre jordbrukare, som der uppträdde, uttalade sig mot upphäfvandet af stängselvitsord, hvaremot de större jordegarnes åsigt i saken gingo i en motsatt riktning, och jag är äfven för min del öfvertygad, att ett sådant upphäfvande skulle för en ganska stor del af dessa mindre jordbrukare verka skadligt och ruinerande, i synnerhet för sådana som hafva många skiften spridda på flera håll, hvaraf det blir nödvändigt för dessa mindre jordbrukare att äfven hafva flera vaktare för sina kreatur, hvaremot den större jordegaren på ett enda sammanhängande betesfält kan utsläppa sina kreatur under tillsyn af en enda vaktare. Jag kan icke heller tro, att Kongl. Maj:t skall vilja sanktionera ett sådant beslut som angående stängselvitsords upphäfvande, äfven om något landsting derom förenar sig. Då vi nu en gång hafva kommit ifrån de gamla landskapslagarne, så hoppas jag att vi hädanefter skola slippa att återkomma till dem, sedan de en gång blifvit utdömda. Om det finnes ett län eller en del af ett län som vill hafva stängselvitsord upphäfdt, hvad hindrar dem från att derom fatta beslut. Stängsellagen säger icke, att stängselvitsord ovilkorligen skall bibehållas, utan att det må bero på särskild öfverenskomelse inom hvarje samhälle att helt och hållet upphäfva eller bibehålla detsamma. Jag kan således icke finna ringaste skäl att bifalla Utskottets förslag, då hvarje samhälle redan nu, utan att behöfva höra hvarken landsting eller Kongl. Maj:t, kan förklara stängselvitsord vara upphäfdt. En annan omständighet ber jag äfven få fästa Herrarnes uppmärksamhet vid, nemligen att om man lägger denna sak, som har en så stor betydelse för landet, i landstingets händer, så skulle derigenom agitationerna före landstingsmannavalet icke blott få en politisk betydelse, utan man skulle derigenom äfven försöka att få landstinget sammansatt på ett sätt, som icke rätt öfverensstämmer med folkets åsigt inom de olika orterna, då intresset för val af landstingsmännen i sjelfva verket skulle blifva att få så qualificerade personer valde att de befunnos be-

några att medverka till genomdrifvandet af vissa särskilda frågor, hvilka kunde ligga de maktogande om hjertat. I Skåne skulle åtminstone, derest förslaget antoges, sådant icke vara omöjligt, i anseende till det stora röstetal en del större jordegare der eger inom kommunerna.

Då jag för min del skulle djupt beklaga, om ett sådant för hela vårt land skadligt beslut skulle fattas, så yrkar jag afslag å Utskottets hemställan.

Häruti instämde Herr *Lars Börjesson*.

Herr Per Nilsson i Kulhult: Det är ganska svårt för mig att uppträda i denna fråga, då jag finner att mina länskamrater vilja absolut motsätta sig detta Utskotts förslag; men då jag har deltagit i Utskottets beslut, så ber jag få yttra några skäl, som hafva ledt mig till det beslut som nu är fattadt. Skulle jag hysa samma tanke som den näst föregående talaren, att detta Utskottets förslag innebure ett steg i riktning att borttaga stängselvitsord för hela riket, så skulle jag motsätta mig detta beslut; men, likasom jag anser det vara rätt att de orter, som dertill äro af omständigheterna nära nog tvungna, få behålla stängselvitsord, så anser jag det ock vara orätt att vilja påstå, att en ort som för sin del icke vill hafva stängselvitsord icke skulle hafva rättighet att blifva derifrån befriad. Jag kan icke heller inse, att detta förslag på något sätt kan verka menligt eller skadligt, ty, då det stadgas, att ett ordinarie landsting med två tredjedelar af de afgifna rösterna skall fatta beslut i detta hänseende och att samma beslut med samma röstöfvervigt äfven skall vidhållas af nästa ordinarie landsting, innan skrivelse i ämnet får aflåtas till Kongl. Maj:t, så synes mig dessa stadganden innebära tillräckliga korrektiv mot missbruk, hvadan jag ock anser det föreliggande förslaget, långt ifrån farligt eller vådligt, tvärtom vara tillmötesgående för sådana orter, som vilja hafva stängselskyldigheten borttagen. För min del får jag säga, att på den ort jag representerar är det nästan omöjligt att borttaga stängselvitsord, och jag har sålunda, vid hvad jag nu yttrat, icke kunnat ledas af förhoppning om särskilda fördelar, då jag förordat bifall till Utskottets beslut. Då härtill kommer att, såsom nyss nämndes, tvänne på hvarandra följande landsting skola fatta enahanda beslut i denna fråga, innan beslutet kan sanktioneras, och då, såsom man vet, halfva antalet af landstingsmännen under tiden omväljas, så kan det ju hända, att vid det senare landstinget tillkomma sådana landstingsmän, som motsätta sig den föreslagna skrivelsen och sålunda göra det förra landstingets beslut om intet, der så prövas nödigt.

På dessa skäl kommer jag för min del att rösta för bifall till Utskottets förslag.

Herr Casparsson: Det är naturligt, att i en fråga, der meningarne i landet äro så delade som i den nu föreliggande, dessa olika meningar äfven inom denna Kammare skola få sitt uttryck. Jag hade verkligen föreställt mig, att den anmärkningen här skulle göras, att Utskottet hade gjort allt för starka begränsningar, men nu finner jag att alldeles motsatsen egt rum. Beträffande dessa olika meningar vill jag erinra om,

hvad Utskottet sjelft säger, nemligen att ungefär halfva antalet hushållningssällskap, som blifvit hörda i frågan, hafva förordat ifrågavarande reform i stängsellagen, hvaremot de öfriga uttalat sig emot den föreslagna förändringen. Under sådant förhållande tror jag det hafva varit Utskottets skyldighet att försöka afväga sitt betänkannde så, att båda åsigtorna skulle erhålla sitt berättigande. Herr Hjelm har anmärkt, att frågan om borttagandet af stängselvitsord borde öfverlemnas icke åt *två* utan åt *tre* på hvarandra följande landsting, på det att omval måtte ega rum under tiden. Jag får med anledning häraf eriura, att dylikt omval sker *hvarje år*, så att, såsom äfven Utskottet nämner, halfva antalet landstingsmän skulle komma att vara omvalda, när denna fråga för andra gången förekomme till afgörande hos landstinget.

En talare på skånebänken har yttrat, att det vore fråga om att helt och hållet borttaga stängselvitsord för hela riket. Det är sannt, att halfva antalet af hushållningssällskap inom landet hafva uttalat sig för detta borttagande, och detta synes mig innebära mer än tillräckliga garantier för att den ifrågasatta reformen icke skall verka på ett förstörande och olycksbringande sätt. Jag medgifver, att det finnes en bestämd och stor skilnad mellan de mindre och de större jordbrukarnes rätt, men det är just de mindre jordegarnes rätt som Utskottet här velat betrygga. Men om denna rätt skulle utsträckas derhän, att stängselvitsord icke skulle få borttagas under några vilkor, det vore att gå allt för långt och att omgifva sig med kinesisk mur, hvilket icke är behöfligt. Det har äfven blifvit sagt, att det vore samhällets eller samhällighetens (?) rätt att utan någon förändrad lagstiftning borttaga skyldigheten att hålla stängsel; men så vidt jag kan förstå, kan en sådan reform icke ske utan att begge kontrahenterne äro derom öfverens. Slutligen har blifvit yttradt, att ett bifall till Utskottets förslag skulle verka menligt på sammansättningen af landstinget. Jag har äfven hyst denna betänklighet, och derföre biträdt tillstyrkandet af två tredjedelars majoritet för besluts fattande; men med denna garanti tror jag ej att förslaget i sina följder skall komma att ingripa på något mindre välgörande sätt på landstingsinstitutionen. I vissa orter af landet söker man få bort stängselvitsordet, under det man i andra orter arbetar i motsatt riktning, hvarigenom dessa begge olika åsikter temligen jemnt uppväga hvarandra. Jag medgifver, att frågan om sammansättningen af landsting visserligen är af betydelse, men dock icke af så stor betydelse, att man endast af detta skäl bör helt och hållet kasta bort en sak, hvarom så många framställningar under flera år blifvit gjorda. Jag auser icke de invändningar som blifvit framställda mot förslaget vara så stora, att jag icke för deras skull fortfarande bibehåller den åsigt jag inom Utskottet uttalat, hvarföre jag ock nu i öfverensstämmelse dermed yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr Helander: Med den stora utsträckning, som vårt land har i norr och söder, är det helt naturligt att i många fall förhållandena skola vara så skiljaktiga särskilda orter emellan, att det icke låter sig göra att med full rättvisa tillämpa en sådan allmän författning som den angående stängselskyldigheten. Det synes mig också vara ganska välbetänkt detta förslag af Utskottet, hvarigenom det skulle blifva en möjlighet att göra

ett undantag från den allmänna regeln i fråga om stängselvitsordet. Utskottet har också, efter min tanke, gått till väga med mycket stor försigtighet, då det, såsom vilkor för att ett dylikt undantagsförhållande skall kunna komma till stånd, fordrat ett af tvänne på hvarandra följande ordinarie landsting fattadt beslut, grundadt på $\frac{2}{3}$ -delar af de afgifna rösterna och som tillika vinner Kongl. Maj:ts stadfästelse. Utskottet har här blifvit klandradt å ena sidan för det att det velat taga bort stängselvitsordet och å andra sidan derföre att det icke gått nog långt i sitt förslag att afskaffa detsamma. Här af visar sig bäst att man går rättast till väga, om man med hänsyn till de olika förhållandena inom skilda delar af landet ställer så till, att länens särskilda representationer få rättighet att bestämma, i hvilka fall stängselvitsordet bör suspenderas eller icke.

Grefve Björnstjerna: Det är ett eget förhållande med skogsfrågorna i vårt land. Alla som tala derom äro ense att något måste göras till förminskande af den pågående skogssköfvingen, men så snart ett förslag i nämnda syfte väckes, det må nu gå i hvad riktning som helst, då röner detta ett allmänt motstånd. Så är fallet äfven nu. Det torde väl knappast finnas något, hvars skadliga inflytande på vår skogskultur är så allmänt erkändt, som just dessa tusentals mil gärdesgårdar. För min del vågar jag påstå att icke ens afverkningen och försäljningen af s. k. pitprops på långt när är för våra skogar så menlig som nuvarande stängselförordning. Man har visserligen här invändt, att, om man på en viss trakt komme till insigt om det skadliga uti stängselvitsordets tillämpande, skulle man der kunna genom enskild öfverenskommelse åvägabringa detsamma som med förevarande förslag åsyftas. Herr Casparsson har dock tydligt visat, att ett sådant sätt att lösa frågan ominstetgöres genom en enda persons motstånd, och att man sålunda på den vägen icke kan komma ur fläcken. Skulle deremot hos det stora flertalet af en Ortsbefolkning behofvet af stängselvitsordets borttagande vara så klart insedt, att densamma, på sätt en talare på skånebänken yttrade, sammansatte landstinget två år å rad af personer, som ifrade för reformens vidtagande, ja! då måste man väl också antaga att den ifrågasatta förändringen i sjelfva verket icke medför någon skada, utan tvärtom vore nyttig för orten. Jag torde äfven böra fästa Herrarnes uppmärksamhet derpå, att landstingets förord för stängselvitsordets upphäfvande icke enligt det föreliggande förslaget nödvändigt afser hela landstingsområdet utan kan inskränkas till en viss del deraf.

Man har äfven talat om den förskräckliga olycka, som skulle drabba de små jordegarna, om de nödgades valla sina kreatur. Detta betyder med andra ord "stängselvitsordet bör kvarstå, ty man kan då skylla på dåliga gärdesgårdar och låta sina kreatur komma in och beta på annans mark. Jag deremot kan icke finna annat än billigt att hvar och en sjelf svarar för och tager vård om sina kreatur samt tillser att de icke inkomma på främmande område. Jag vet med full säkerhet, att hvad särskildt skogsbeten angår, det ganska väl låter sig göra för mindre jordegare att slå sig tillsammans och aflöna ett gemensamt hjon, som på en

gång vallar fleres kreatur. Denna kostnad är en obetydlighet, kanske icke ens en hundrededel af hvad som skulle åtgå till inhägnande af samma skogsområde. Skulle deremot en ångsvall vara så obetydlig, att det icke ens lönade sig att hålla en pojke för att valla kreatur derstädes, då tror jag också att det är missräkning att någonsin upplåta samma lägenhet till bete.

För öfrigt anser jag lika med Herr Casparsson, att Utskottet snarare gått för långt i sitt skydd för stängselvitsordets bibehållande, en åsigt som äfven tyckes vara delad af Medkammaren. Men då jag icke vill förorda en lagstiftning, som i något afseende kan anses gå för brådstörtadt till väga, samt icke kan finna annat än att de mindre jordegarnes rätt är mer än tillräckligt tillgodosedd i det föreliggande förslaget, yrkar jag för min del bifall till detsamma.

Herr Edström: Den fråga, som nu föreligger till behandling, berör mycket nära den stora mängden af mindre jordegare. Jag medgifver gerna att stängselvitsordets afskaffande skulle i många hänseenden medföra stora fördelar, men jag tror också att en sådan åtgärd skulle i många orter för de smärre jordegarna medföra så stora olägenheter och väcka så mycket missnöje, att jag för min del icke anser mig böra instämma med dem som yrka på en dylik åtgärds vidtagande. Jag anser deremot att Utskottet valt en mycket lämplig medelväg, som lemnar öppet att framdeles taga steget i den angifna riktningen fullt ut; och anhåller för den skull om bifall till Utskottets förslag.

Herr Törnfelt: Jag får till alla delar instämma i det uttalande, som Herr Sven Nilsson i Efveröd nyss afgifvit i denna fråga. Lika med honom tror jag att det vore mycket olyckligt om stängselvitsordet borttoges, emedan en sådan åtgärd skulle betydligt försvåra möjligheten för det stora antalet mindre jordegare att tillgodogöra sig sina små, spridda beteslägenheter samt medföra en otrolig oreda i dessa förhållanden. Jag yrkar derfore helt enkelt afslag å Utskottets förslag.

Herr Jöns Andersson: I den ort jag tillhör hafva de stora skogarne för länge sedan blifvit borthuggna och marken består der numera nästan uteslutande af åker och beteshagar. Jag är fullt öfvertygad om, att det skulle väcka mycket missnöje bland denna ords befolkning, om, man toge bort stängselvitsordet och sålunda nödgade dem som egde större betesmarker att sjelfve hägna deromkring för att hindra sina kreatur att inkomma på grannarnes åkrar. Herr Sven Nilsson i Efveröd har för öfrigt så fullständigt uttryckt mina åsikter i frågan, att jag icke har något vidare att tillägga utan anhåller, i likhet med den föregående ärade talaren, att få till alla delar instämma med honom samt yrka afslag å den föredragna punkten.

Herr Lundström: Att höra Norrlands representanter motsätta sig Utskottets förslag förvånar mig mindre, emedan skogen der är hufvudsak och jordbruket mera en bisak. Deremot förefaller det mig mycket under-

ligt att höra samma förslag motarbetas äfven af representanterne från Skåne, der den odlade jorden är af sådan utsträckning och hvarest stängselvitsordet följaktigen måste, enligt min åsigt, blifva ganska betungande. Så anses det i andra slättbygder, såsom Westergötland, Östergötland till och med Upland, och det är, som jag nämnde, för mig obegripligt, hvarföre icke samma uppfattning skall göra sig gällande äfven i Skåne. Herr Sven Nilsson i Eiferöd trodde, att antagandet af det föreliggande förslaget skulle vara detsamma som att åter börja införa särskilda landskapslagar inom vårt land. Jag ber med anledning häraf att få påminna honom om, att vi just i afseende på skogslagstiftning redan hafva en sådan speciallag, gällande för Gotland. Han nämnde också, att det i hans hemort vore lätt att sammansätta landstinget på det sätt, att $\frac{2}{3}$ -delar af dess ledamöter röstade för stängselvitsordets upphäfvande inom en ort, der likväl det stora flertalet af befolkningen helst önskade dess bibehållande. Jag tror dock icke, att han skall kunna öfvertyga oss om, att skånska befolkningen är så osjelfständig och icke skulle bättre bevaka sina intressen vid landstingens sammansättning.

För mig hafva de utlåtanden i ämnet, som från samtliga hushållningssällskapen i riket afgifvits, utgjort ett synnerligt kraftigt bevis derpå att tiden nu är inne att få en sådan lagstiftning, som här föreslagits. Sedan nemligen Landtbruksakademien i skrifvelse den 17 Februari 1873 anmodat hushållningssällskapen att till öfverläggning upptaga frågan, huruvida tidpunkten vore inne att fullt och utan inskränkning tillämpa den i 1 § af nu gällande stängselförordning uttalade grundsats, att hvar, som hemdjur eger, skall vara pliktig att om dem hålla sådan vård, att de icke olöfligen inkomma på annans egor, så hafva — märken väl mine Herrar, ehuru frågan gällde att *fullt och utan inskränkning* tillämpa nämnda § 1, — ungefär halfva antalet svarat att tiden dertill nu är inne, medan åter den andra hälften visserligen icke ansett tiden vara fullt inne, men dock trots att reformen kunde åvägbringas under vissa restriktioner och, jag tror, i allmänhet just under dem, som Utskottet i sitt förslag iakttagit. Det torde förtjena påpekas, att man i våra grannländer Norge och Danmark icke allenast upphäft stängselvitsordet utan till och med gått så långt i afseende på egors fredande, att om till exempel får, svin eller fjäderfä komma in på annans egor och der icke kunna fångas, så har jordegaren rättighet att opåtaladt skjuta ned dem. Hos oss åter är den närvarande stängselagstiftningen, som af några anses så förträfflig, i sjelfva verket helt och hållet illusorisk och lemnar intet skydd åtminstone för den jordegare, som sköter sin jord väl, ty en granne med dåligt jordbruk har mycket lätt att utan att behöfva riskera något oförmärkt öppna en grind eller taga hål på en gärdesgård för att få in sina hungriga kreatur på den förres bättre betesmarker.

Ett annat för mig viktigt skäl att förorda Utskottets förslag är att det numera på vissa trakter börjar blifva så godt som omöjligt att anskaffa erforderligt virke för uppförande af stängsel och desutom att det just är den unga växande skogen som dertill användes. Det förstöres millioner unga träd genom vårt oförståndiga stängselsätt. Om jag ej irrar mig är det Agardh, som någorstädes i sin statistik bevisar, att stängsel-

virket i vårt land uppgick, på den tid arbetet skrefs, till större kvantitet än landets hela export af skogsalster. Och jag tror att han har rätt och att hans påstående fortfarande eger sin fulla giltighet. Det steg, som nu är i fråga, synes mig vara taget med den allra största varsamhet och borde därför ej kunna ingifva så stora betänkligheter. Ty då man för stängselvitsordets upphäfvande föreskrifvit såsom vilkor två på hvarandra följande landstings beslut, fattadt med en röstpluralitet af två tredjedelar af de afgifna rösterna, och hvilket derjemte skall, för att blifva gällande, erhålla Kongl. Maj:ts sanktion, så synes mig så många restriktioner vara iakttagna, att reformen, der den genomföres, icke bör kunna lända någon till förfång.

Jag skall icke vidare orda i saken, der så mycket redan blifvit anfördt, utan slutar med att yrka bifall till Utskottets förslag.

Herr Bolin: Jag kan för min del icke biträda Utskottets förslag i den nu föredragna punkten, emedan jag är fullt och fast öfvertygad om att detsamma endast skall lända till fördel för de större jordegarna, men deremot för de mindre medföra mångahanda olägenheter. På grund häraf jemte hvad Herr Sven Nilsson i Efveröd anfördt yrkar jag afslag å det föreliggande förslaget.

Herr Wigardt: Vore här fråga om att helt och hållet eller ens till någon del borttaga stängselvitsordet, då skulle jag vara den siste att bifalla Utskottets förslag. Men något sådant är ju icke ifrågasatt, enär en sådan åtgärd har uti förslaget gjorts beroende af landstingets beslut och jag hyser verkligen så goda förhoppningar om den framtida utvecklingen af landstingsorganisationen, att denna institution skall komma att allt framgent veta att befrämja de särskilda ortintressena inom dess område samt tillgodose de mindre jordegarnes rätt. Det ligger i sakens natur att, med den långa utsträckning som vårt land har i norr och söder, olika förhållanden mellan skog- och slättbygd skola vara rådande och att i följd deraf meningarne i fråga om förändrad stängsellagstiftning måste inom de särskilda orterna blifva mycket delade. Det är också lika naturligt att under sådana förhållanden det icke kan vara lämpligt att hafva en enda stängsellag, gemensam för hela riket, hvilket jag vill förekomma. Jag vet då icke något annat sätt att lösa frågan än att, på sätt Utskottet nu föreslagit, hänvisa dess reglerande till de särskilda landstingen, då denna fråga, om någon, bör lämpa sig för deras behandling. Skulle icke landstingen vara kompetenta att bedöma och afgöra dylika frågor, då vet jag sannerligen icke hvad de egentligen tjena till. Och det vore väl förskräckligt om man icke skulle våga hysa så mycket förtroende för länets representanter, att man icke töres lita på att de både veta och göra hvad som för länets skilda orter kan vara bäst och nyttigast. Då dertill kommer, att Utskottet tillika föreskrifvit att för reformens genomförande skulle erfordras ett af tvänne på hvarandra följande landsting med $\frac{2}{3}$ -delar af de afgifna rösterna fattadt beslut, som dessutom skall underställas Kongl. Maj:ts pröfning, så tror jag ej att det är förenadt med ringaste risk att bifalla Utskottets förslag.

Herr O. B. Olsson: Jag tror nästan att jag vågar påstå, att jag eger lika god kännedom om förhållandena i Skåne som den ärade representanten från Stockholms stad, hvilken nyss hade ordet. Till stöd för detta mitt påstående vågar jag hänvisa honom till det utlåtande i ämnet, som afgifvits af hushållningssällskapet i Christianstads län. Det bör hafva så mycket större vitsord, som han sjelf just åberopade dessa yttranden från samtliga hushållningssällskapen i riket, och han skall, som jag tror, af det nämnda utlåtandet kunna finna, att de åsigter i frågan, som jag uttalat, delas af flere inom den ort jag tillhör. Då nu emellertid frågan, enligt hvad jag sport, redan blifvit i Första Kammaren afgjord och samma Kammare visat sig icke vilja bifalla Utskottets förslag oförändradt, utan gått ännu ett steg längre, i det att den ansett endast ett enda landstings med enkel röstpluralitet fattade beslut böra vara till fyllest för att ett förslag om stängselvitsordets upphäfvande skall kunna underställas Kongl. Maj:ts sanktion, så hemställer jag till en hvar, huru mycken trygghet man under sådana förhållanden kan hafva att för framtiden påräkna i afseende på de rättsförhållanden, för hvilka stängselvitsordet ligger till grund. Den siste talaren yttrade, att det icke kunde medföra den ringaste skada att bifalla Utskottets förslag. Men jag kan icke inse, hvarföre man icke lika gerna kan bibehålla den närvarande lagstiftningen samt öfverlemna åt den frivilliga öfverenskommelsen hellre än åt landstingen att reglera ifrågavarande förhållanden. Jag yrkar fortfarande afslag å Utskottets förslag.

Herr Hübinette: Om jag vågade förutsätta att, i den händelse Utskottets förslag vunne bifall, stängselvitsordet till en del finge bibehållas, så skulle jag för min del gerna biträda detsamma. Men nu fruktar jag att förslaget, om det antages, endast blifver ett öfvergångsstadgande, och att landstingen skola komma att blifva på det sätt sammansatta, att de göra att detsamma inom kort skall leda till stängselvitsordets fullkomliga afskaffande. Och då jag för min del ej vill vara med om något sådant, yrkar jag afslag å den föredragna punkten.

Herr Sven Nilsson i Österslöv: Jag skall icke upptaga Kammarens tid med något långt anförande, utan blott yttra, att jag ej anser det föreliggande förslaget förtjena bifall, och att jag derföre vill yrka afslag å detsamma.

Herr Jonas Jonasson i Gullaboås: Det kan visserligen synas som om detta förslag vore mycket oskyldigt, men jag tror att, om man granskar detsamma närmare, skall man finna att det kan, om det bifalles, komma att medföra olägenheter för de mindre jordegarna. Man har knappast sett något exempel på att de större jordegarna tagit bort stängseln inom sina egna egoområden; innan detta skett och erfarenheten visat hvilka fördelar en sådan åtgärd kan medföra, tror jag ej det vara skäl att afskaffa stängselvitsordet, helst denna reform skulle för de mindre jordegarna medföra de största olyckor. På grund häraf yrkar jag afslag å Utskottets förslag.

Herr Åstrand: Man har såsom skäl för afslag å Utskottets hemställan anført, att denna blifvit af Första Kammaren endast i så måtto bifallen, att Första Kammaren för sin del beslutat hos Kongl. Maj:t anhålla om förslag till sådan lagförändring, att stängselvitsord måtte upphöra att gälla inom det område Kongl. Maj:t efter framställning, grundad på beslut, som fattats af blott ett års ordinarie landsting och med endast enkel pluralitet, funne skäl bestämna. Denna omständighet kan i min tanke icke utgöra skäl för denna Kammare att förkasta Utskottets förslag. Ty om Utskottets förslag här blir bifallet, och det tillika bekräftar sig, att Första Kammaren fattat ett sådant beslut, jag nyss nämnt, blir Utskottet skyldigt försöka en sammanjemkning af de olika meningarne och att komma in med ett nytt förslag i sådant syfte; och då får Kammaren tillfälle att obehindradt pröfva, hvad afseende må kunna fastas vid sammanjemkningsförslaget. Hvad beträffar Herr Ola Bosson Olssons anmärkning, att skifteslag och grannelag kunna redan nu öfverenskomma om upphäfvande af stängselvitsord, så finner jag ej heller deri något skäl till afslag å Utskottets hemställan, ty det är stor skilnad på de båda förhållanden, att stängselvitsord mellan vissa grannar borttages på grund af lag eller att det borttages på grund af öfverenskommelse, och en hvar vet, att det är mycket dyrare att i en egoskildnad upprätta nytt stängsel än att der underhålla redan befintlig hägnad.

Om för öfrigt det är sannt, att något behöfver göras för att rädda vår ungskog från sköfling, och om man vill lemna tillfälle åt våra skoglösa trakter att befria sig från den börda, stängselvitsordet pålägger dem, så lär väl det sätt Utskottet föreslagit, att till mötes gå särskilda orters önskingar i sådant afseende, få anses både billigt och försigtigt. Utskottets förslag går ej ut på att upphäfva stängselvitsordet såsom princip. Detta torde ådagaläggas bland annat deraf, att, under det talare på skånebänken tillvitit Utskottet att hafva åsyftat fullkomligt upphäfvande af stängselvitsordet, så har man från andra håll lagt Utskottet raka motsatsen till last. Frågan gäller blott att från regeln kunna göra undantag för vissa trakter eller landstingsområden, der stängselvitsordet icke anses lämpligt. Och för att en mindre trakt, som önskade befrielse från stängselvitsordet, skulle kunna ernå hvad den i detta afseende funne för sig bäst och gagneligast, skulle erfordras framställning till Kongl. Maj:t, beslutad med $\frac{2}{3}$ röstpluralitet af två på hvarandra följande ordinarie landsting. I detta förslag kan jag icke finna ringaste skynt af anledning till farhåga för de orter, mot hvilkas intresse det skulle strida att få stängselvitsordet upphäfdt. För egen del skulle jag aldrig vilja biträda ett förslag till stängselvitsordets fullkomliga borttagande. I min hemort äro förhållandena sådana, att af ett dylikt borttagande skulle vållas mycken olägenhet.

Då Utskottets förslag icke åsyftar mera än att se till godo deras önskingar, som bo i trakter, der stängselvitsordet är skadligt och tryckande, får jag yrka bifall till Utskottets hemställan.

Herr vice Talmannen, Friherre Åkerhielm: Jag anhåller, att Kammaren benäget ville ursäktas, att jag, sedan öfverläggningen så långt framkridit, yttrar några ord i denna fråga. Mig tyckes vara af vigt, att

verkliga meningen och syftet med Utskottets förslag måtte fullt klargöras för alla. Jag har nu hört icke mindre än fyra talare vända sig emot ett, enligt deras förmenande, framlagdt förslag att upphäfva stängselvitsordet. Mig veterligen har ett sådant förslag icke blifvit af Utskottet framställt, utan den föreliggande frågan rör sig derom, huruvida i sammanhang med arbetet på en förbättrad skogslagstiftning denna Kammare vill visa sig beredd att afhjelpa en svårighet, som möter vid att stifta gemensam lag för ett land med så stor utsträckning från norr till söder som vårt land eger. Har man så föga förtroende till våra landsting, att man icke vågar till dem öfverlemna att besluta framställningar af den art i Utskottets förslag omförmälas, icke ens under de garantier Utskottet uppställt, att nemligen sådant beslut skulle vara af ett ordinarie landsting med $\frac{2}{3}$ af de afgifna rösterna fattadt och af nästa ordinarie landsting med dylik röstöfvervigt vidhållet, så lär icke blifva lätt att finna lösningen af denna fråga. Jag hoppas emellertid, att, om man ser saken från rätt synpunkt, man icke skall hysa fruktan, att ju icke inom landstingen en mogen pröfning skall göra sig gällande och att ej insigten i dessa frågors vikt der skall tala nog högt för att bevaka skilda orters intressen, eller att ej tillmötesgåendet mellan provinsens olika områden skall vara nog stort för att åstadkomma ett för hvarje särskildt område lyckligt resultat. Våra hushållningssällskap hafva i detta ämne uttalat sig i så olika riktningar, att deraf synes mig klart framgå, huru hårdt det skulle vara om Riksdagen här fordrade, att en och samma lag skulle gälla för hela landet, och icke ens tillåte att under så försigtiga former, som här föreslagits, särskilda orter finge tillfälle att göra sina önskingar gällande.

Herr Jonas Jonasson från Gullaboås fällde ett yttrande, som jag ej kan underlåta att upptaga till besvarande. Han sade sig icke känna till, att inom större egendomars områden stängsel någonstädes borttagits. Jag tror mig kunna lemna den upplysning, att många af Sveriges större jordegare på sina egendomar tagit bort stängsel, och att det för de större jordegarna i allmänhet är ett önskningsmål att kunna så göra.

Jag ber att få tillägga, att jag på grund af någon erfarenhet från skilda provinser i landet icke tror att det ligger i de större jordegarnes intresse att önska ett fullkomligt upphäfvande af stängselvitsordet, utan de olika önskingarne i detta hänseende bero, enligt min tanke, på olika ortförhållanden. Dessa olika ortförhållandens olika intressen hafva så tydligt uttalat sig, att jag lifligt skulle önska, att äfven denna Kammare ville tillåta sådana olika intressen att efter den pröfning, bär blifvit föreslagen, få göra sig gällande.

Jag erkänner, att Första Kammarens beslut icke är tillmötesgående, jag erkänner, att det sammanjemkningsförslag, som, i händelse Utskottets hemställan här bifalles, måste uppgöras, möjligen kan blifva sådant, att det ej ens kan vinna min röst, men jag hoppas, att det nu föreliggande förslaget skall finnas så billigt och rättvist, att det icke bör möta ett nej af denna Kammare. Utan en sådan tillåtelse, som här är i fråga, tror jag icke, att lagstiftningen i ämnet uti ett så vidsträckt land som vårt skall kunna byggas på rättvis grund.

Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Hammarberg: Jag anser det vara af stor vikt, att man i fråga om åtgärder för skyddande af vårt lands skog måtte komma från ord till handling. Derfor är jag lifligt intresserad för att det föreliggande förslaget måtte blifva antaget och ber att få till protokollet antecknad mitt tillstyrkande deraf.

Jag vill göra mitt anförande så kort som möjligt, hvadan jag inkränker mig till att åberopa de skäl föregående talare anført till stöd för Utskottets förslag.

Herr Sven Nilsson i Efveröd: Herr vice Talmannen yttrade, att här icke vore fråga om upphäfvande af stängselvitsordet. Det synes mig högst besynnerligt, huru man kan komma med ett sådant påstående, då man föreslagit, att från den lagstiftande makten i landet till landstingen öfverflytta rätten att bestämma, om stängselvitsord skall finnas eller ej. Jag stärkes ännu mer i den åsigt, jag förut uttalat, af det beslut Första Kammaren fattat. Detta gör ännu klarare att här är fråga om att denna gången taga ett litet steg endast för att derpå nästa gång, som kan blifva snart nog, göra ett större. Att jag ej har orätt i denna min uppfattning, har en talare, som förordade Utskottets förslag, vitsordat då han påpekade, att, om Utskottets hemställan här bifölles, nästa åtgärd skulle blifva att söka sammanjemka Kamrarnes olika meningar, hvilket ju vill säga att göra ett närmande till Första Kammarens beslut, om vi ock ej skulle gå så långt, som Första Kammaren velat. Jag kan för öfrigt omöjligt begripa, huru lagstiftningen i detta ämne skulle kunna blifva tillfredsställande på den föreslagna vägen. Om ett landsting beslutat upphäfvande af stängselvitsordet inom hela länet eller till någon del, samt i gränsorter mot ett annat län, huru skulle man då bära sig åt med stängseln i gränserna mellan länen eller de särskilda delarne af länet? Hvem skulle bestämma, om stängselvitsord der skulle gälla? Skulle afgörandet deraf också öfverlemnas åt landstingen, eller skulle Kongl. Maj:t reglera den saken, eller på hvad sätt skulle man komma till reda dermed? Derom talar icke Utskottets förslag ett enda ord. Det är äfven lätt att inse, huru en landstingsledamot med något inflytande, om han för sin person vore intresserad af att i sin ort få bort stängselvitsordet, skulle kunna i sitt eget intresse och till förfång för sina grannar på landstinget genomdrifva ett sådant beslut, som här är i fråga, helst då sådana frågor, som ej röra hela länet gemensamt, för landstinget äro af mindre intresse. Jag yrkar fortfarande afslag å Utskottets hemställan, och hoppas, att denna Kammare måtte visa, att den icke vill följa ett steg på denna bana, hvars mål Första Kammaren så tydligt utpekat.

Herr *Nils Nilsson* i Espinge förenade sig med Herr Sven Nilsson.

Herr Per Nilsson i Kulhult: Då jag nyss hade ordet, framhöll jag såsom hufvudsakligt skäl för mig att biträda Utskottets förslag, att den grundhållhake var såsom vilkor för upphäfvande af stängselvitsordet i en viss trakt bestämd, att två landsting å rad med $\frac{2}{3}$ pluralitet fattat beslut derom. Då emellertid Första Kammarens beslut har gjort omöj-

ligt att få denna hållhake oförändrad påbjuden, så måste jag återtaga mitt förra yrkande och i stället yrka afslag å Utskottets hemställan.

Herr Nils Petersson: Jag skall icke vara mångordig. Men jag kan icke underlåta att protestera mot det misstroende, man här uttalat mot landstingen. Jag tror, att landstingen icke gjort sig förtjenta af ett sådant bedömande, och om vi vilja tänka på utveckling af sjelfstyrelsen inom landet, så synes mig oklokt att utkasta förklenande beskyllningar mot landstingen. Jag är öfvertygad, att dessa frågor skulle blifva väl och rättvist behandlade på landstingen. Och skulle något landsting i strid mot en ords sanna intresse besluta om upphäfvande af stängselvitsordet derstädes, så återstår ju dock att beslutet ej blir gällande utan Kongl. Maj:ts stadfästelse, och jag är säker, att, om ortens innevånare hos Kongl. Maj:t inlade sin protest mot landstingets beslut, Kongl. Maj:t icke skulle dertill lemna bifall.

Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med de yrkanden, som blifvit gjorda, gaf Herr Talmannen propositioner så väl på bifall som på afslag och fann ja vara öfvervägande för den senare meningen. Emellertid begärdes votering; och blef alltså, sedan beslut fattats derom att bifall till Utskottets förslag finge uppställas såsom ja-proposition, omröstning företagen, enligt en nu uppsatt och af Kammaren godkänd, så lydande voteringsproposition.

Den, som bifaller hvad Särskilda Utskottet hemställt i I:sta punkten af dess utlåtande N:o 4,

röstas ja;

Den, det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, är Utskottets ifrågavarande hemställan afslagen.

Röstsedlarne sammanräknades och visade 94 ja mot 64 nej; hvadan Kammaren bifallit Utskottets hemställan.

I anseende till den långt framskridna tiden afbröts nu föredragningen; hvarefter Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ till 3 e. m., men sammankommo åter

Kl. 7 e. m.

§ 7.

Som Herr Talmannen var förhindrad att infinna sig i början af detta aftonsammanträde, intogs talmansstolen af Herr vice Talmannen, under

hvilken ledning behandlingen af Särskilda Utskottets utlåtande N:o 4 nu fortsattes. I ordningen förekom

2:dra punkten.

Herr Hjelm yttrade: Fårskötseln är uti vårt land af icke ringa betydelse så väl för landthushållningen, för erhållande af lämpliga beklädnads-persedlar uti vårt hårda klimat, för husslöjden som äfven för industrien. Genom antagande af en sådan bestämmelse, som af Utskottet här föreslagits, så att vederbörande skulle ega bestämma, när dessa kreatur skulle få utsläppas på bete å skogsmark, skulle tillgången på foder för födande af dessa för oss viktiga husdjur väsentligen förminska. Efter mitt förmenande skulle också Kongl. Maj:ts Befallningshafvande komma att på så sätt ganska betydligt inskränka den ingalunda ringa fårskötsel, som inom landet nu bedrifves. Mången jordbrukare skulle nemligen på våren, då foderbrist inträffar, nödgas nedslagta de djur, som han födt under vintern, och man skulle blifva nödsakad att uppföda ett mycket mindre antal djur än man annars kunnat göra. De särskilda förhållandena inom de olika orterna och särskildt för hvarje landtbrukare torde väl afgöra, när djuren skola utsläppas på bete, och Utskottets förslag kan derföre efter min tanke ingalunda vara ändamålsenligt. Om detsamma nu antoges till lag, skulle helt säkert det antal af 1,636,000 får, som enligt boskapsstatistiken nu finnes i vårt land, ganska betydligt nedsjunka, men då ullkulturen inom landet ingalunda är för stor utan tvärtom väl liten, hemställer jag, huruvida det kunde vara lämpligt. I norra Sverige är åtminstone förhållandet sådant, att fåren egentligen icke kunna anses inverka menligt för ungskogens uppväxande. Med anledning häraf anhåller jag vördsamt, att man icke genom stiftande af en sådan lag måtte förorsaka ett ganska stort djurplågeri på många ställen inom landet, i det att man skulle få lof att svälta kreaturen. Hvad jag nu sagt rörer deremot icke getterna, ty de hafva en temligen kommunistisk natur. Jag anhåller således, att ur Utskottets nu ifrågavarande hemställan måtte utgå ordet "får".

Herr Nils Petersson: Om man något ömmar för bevarande af skogarne inom vårt land, så måste man väl medgifva, att det är fåren, som till ganska stor del göra skada å skogen och hindra dess återväxt. Man släpper vanligtvis ut fåren på bete i skogsmarken redan tidigt på våren, och för att lifnära sig afbeta de då de späda skogsplantorna. På grund af den erfarenhet, som jag har härom, tror jag således för min del att, så länge man icke vill taga det steg, som af Utskottet här föreslagits, skall all skogslagstiftning vara fåfång. Jag vill derföre helt enkelt yrka bifall till den af Utskottet föreslagna bestämmelse såsom varande efter min tanke alldeles nödvändig för skogens vård.

Hvad beträffar den af den föregående talaren framhållna skada, som skulle uppkomma derigenom att man på så sätt finge få och dåliga får-beten, så tror jag ingalunda, att man dervid bör fästa något afseende; ty att svältföda några får kan icke anses annat än såsom en stor miss-hushållning.

Jag yrkar således bifall till Utskottets förslag.

Herr Wigardt: På samma gång som jag yrkar bifall till Utskottets förslag kan jag ej underlåta att särskildt vända mig emot talaren på norrlandsbänken.

Det är i sanning förvånande att, då en allmän klagan förspörjes inom landet öfver skogssköfvingen och man är ense om att vilja befrämja skogens återväxt, samt ett förslag framlägges, hvilket efter min tanke är det riktigaste för att vinna detta mål, det är förvånande, säger jag, att man då skall möta något motstånd just af en representant från Norrland, som väl särskildt borde vara intresserad för skogens vård. Det torde icke kunna bestridas, att det just är fåren, som mest förstöra skogsväxten. I min hemort är det icke ovanligt att då man passerar stora skogssträckor af flera mils vidd, utan stängsel, se 3 till 400 får beta derstädes; de utsläppas dit tidigt på våren och afbeta då just de färska knopparne eller broddarne, det s. k. tallstruntet, något som naturligen mycket försenar skogsväxten. Jag tror således, att det icke behöfves många ord för att ådagalägga nödvändigheten af den nu föreslagna bestämmelsen och yrkar, såsom sagdt, bifall till Utskottets förslag.

Herr Jöns Rundbäck: Jag är hufvudsakligen förekommen af den siste talaren, då jag synnerligen önskade framhålla den stora skada, som fåren föröfva på de unga skogsplantorna. På grund af samma intresse, som uttalades af den förste talaren, nemligen intresse för ullkulturen, yrkar jag emellertid, i motsats emot honom, bifall till Utskottets förslag. Det är nemligen en känd sak, att när fåren under vartiden med sin långa ull springa omkring i skogsmarken, så förlora de en stor del deraf emot qvistar och buskar. Då denne talare nu ansåg, att vi hafva för litet ull uti vårt land, skulle det ju ovilkorligen vara både klokt och ändamålsenligt att antaga en sådan bestämmelse, som den af Utskottet här föreslagna. Skulle något undantag ske, borde det efter min tanke vara för getterna, men derom vill jag dock ej framställa något yrkande.

Herr Törnfeldt: På mitt boställe, som jag innehafvade i 25 års tid, har jag ej kunnat förmärka, att fåren afbeta de uppväxande tallplantorna; åtminstone växer ofantligt mycket skog upp der. Skogen eller fåren der måtte således vara af någon annan natur än på andra ställen.

Härmed var öfverläggningen slutad.

Efter det propositioner gifvits, i öfverensstämmelse med de meningar som förekommit, bifölls Utskottets hemställan oförändrad.

3:dje punkten.

Blef jemväl bifallen.

§ 8.

Efter föredragning dernäst af Andra Kammarrens Andra Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 7 (i samlingen N:o 20) i anledning af Herr J.

Rutbergs motion om förtydligande af stadgandet i 2 Kap. 11 § af Kongl. fiskeristadgan den 29 Juni 1852 angående kungsådra, anförde:

Herr Lyth: Den af Herr Rutberg afgifna motion, som ligger till grund för det till Kammarens afgörande nu förevarande betänkande, afser att åstadkomma någon reda och någon tydlighet uti de lagbestämmelser, som angå kungsådra, såvida dessa lagbestämmelser skola skydda vårt fiske från förfall och undergång. För mig åtminstone förekommer det såsom om stadgandena i detta afseende uti vår lag äro ganska otydliga och oklara. Uti 11 § af vår nu gällande fiskeristadga heter det nemligen, att kungsådra skall hållas öppen "till en tredjedel af vattnet, der sådan ådra af ålder varit och hälften mindre eller en sjettedel af vattnet, der ingen ådra af ålder varit". Byggningsbalkens 20 kap. 3 § stadgar, att tredjedelen af vattnet skall hållas öppen, der vattnet är djupast och i § 14 af fiskeristadgan heter det åter, att der vattenverksegare har någon gammal rättighet sig förbehållen att stänga vattnet annorlunda, der gäller en sådan rättighet. Följden häraf är nu, att dessa olika lagstadganden tillämpas inom de särskilda trakterna af vårt land och att till och med inom ett och samma vattendrag det kan hända, att man på ett ställe bygger fiskebragder till $\frac{1}{3}$ af vattnet, på ett annat till $\frac{2}{3}$, på ett tredje till $\frac{1}{3}$ på hvardera sidan och på ett fjerde ställe stänger man af hela elfven, hvilket naturligtvis är det radikalaste sättet att göra slut på fisket. Så har det åtminstone skett i åtskilliga trakter af Gotland, der våra små elfvar på så sätt blifvit alldeles utblottade på fisk. Under sådana omständigheter och då det här gäller en vigtig binäring inom vårt land, anser jag en förändring i nu gällande lagbestämmelser i detta afseende vara högeligen af behovet påkallad. Det är också detta, som motionären afsett, och af det utaf fiskeri-intendenten i ämnet afgifna utlåtande framgår äfven, att denne delar samma åsigt. För öfrigt kan man anföra exempel från andra länder, såsom t. ex. från England, der man på senare tider förändrat de förut gällande lagstadganden, hvarigenom fisket vunnit förkofran, utan att vattenverksegarne lida någon skada.

Jag har för min del ej något att invända mot det slut, hvartill Utskottet kommit, nemligen att Herr Rutbergs motion icke måtte leda till någon Riksdagens åtgärd, men jag har så mycket mera emot de motiv, som Utskottet begagnat, då det nemligen på sid. 4 af utlåtandet förklarar sig anse att de nu gällande lagbestämmelserna voro tydliga och klara och ingalunda motsäga hvarandra samt att vid jämförelse emellan dem och den i sista punkten af fiskeristadgans 11 § förekommande bestämmelse, att jemväl der ström eller å i hafvet eller i insjö utfaller eller från större vattendrag vidtager, sådan öppning skall lemnas, att fiskens gång i *djupaste* ådran ej hindras, skulle kunna slutas, att berörda stadganden äro liktydiga, ehuru på olika sätt uttryckta. Af det missförhållande, som råder på flera ställen inom landet, anser jag emellertid framgå, att en förändring uti de nu gällande lagstadgandena i detta afseende är af behovet högeligen påkallad, och jag skulle derföre hafva önskat, att Utskottet uttryckt denna tanke och sagt, att, ehuru vi anse någon förändring i detta afseende böra göras, kunna vi dock icke gilla, att målet bör vinnas på det sätt, som motionären framställt, och föreslår Utskottet

derföre, att ifrågavarande motion må af Riksdagen lemnas utan afseende. Så borde Utskottet efter min tanke hafva utlåtit sig, på det att icke, om vid en kommande riksdag en motion i samma syftning skulle blifva väckt, man då måtte åberopa, att Riksdagen genom att lemna bifall till detta betänkande gillat den af Utskottet begagnade motivering, har jag nu endast velat härmed nedlägga min protest icke mot det slut, hvartill Utskottet kommit, utan emot de derför anförda motiv.

Härmed var öfverläggningen slutad. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Föredrogs Andra Kammarens Tredje Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 7 (i samlingen N:o 21) angående föreslagna åtgärder för att åstadkomma skyndsammare offentliggörande af Riksdagens förhandlingar.

Ordet begärdes af

Herr Gumælius, som yttrade: Jag kan för min del icke fullkomligt sinstämma uti det af Utskottet här framlagda förslag. Om vi befunnit oss uti en tidigare period af riksdagen skulle jag hafva tillåtit mig att föreslå, att det nu ifrågavarande förslaget måtte till Utskottet återförvisas för ytterligare behandling, men nu är det deremot för att vinna något uti den här afsedda syftning nödvändigt, att Andra Kammaren genast fattar beslut i frågan och delgifver Första Kammaren detsamma.

Det är utan tvifvel att det första villkoret för att vi måtte uti nu ifrågavarande afseende komma till ett praktiskt och godt resultat, d. v. s. få tillräckligt hastiga och goda protokoll, är att vi få en bättre lokal. Detta mål sätter jag i första rummet; det är det förnämsta önskningsmålet för utvecklingen af vårt parlamentariska lif. En ny lokal kan dock icke åstadkommas före nästa riksdag och när vi således emellertid få nöja oss med denna lokal, så skulle jag endast vilja uttrycka den önskan, att vi måtte införa den seden, att så litet som möjligt uppehålla oss på gången här i rummet — för ögonblicket tyckes det märkvärdigt nog blott vara 4 ledamöter, som stå der — samt att, medan en talare yttrar sig, vi måtte göra till regel att tala så litet som möjligt om andra angelägenheter, åtminstone aldrig omkring notariebordet. Om man nödvändigt behöfver samtidigt behandla andra ämnen, kan man ju söka sig en plats dertill utom Kammarens väggar. Slutligen vore det ock önskligt, att man, för att få sina anföranden ordentligt uppfattade till protokollet, måtte, så vida man är så olyckligt lottad som jag och många med mig att hafva en plats hvarifrån man ej kan tillräckligt höras, alltid eller åtminstone vid sådana tillfällen, då man tror sig komma att säga mer än ett par ord, taga plats vid talarestolen. I sammanhang härmed vill jag i förbigående nämna, att jag hoppas, det talarestolen till en följande riksdag kunde anordnas något beqvämare, så att man hade plats att på ett icke alltför mycket sluttande plan här lägga de papper och handlingar, som man ofta nog behöfver medhafva, då man ämnar hålla ett längre anförande i Kammaren.

Här liksom i Första Kammaren har det Utskott, som behandlat frågan, tänkt sig, att man skulle få en riksdagstidning. Såsom sjelf varande tidningsutgivare tror jag dock icke, att en riksdagstidning skall kunna medföra den verkan, som man väntar af densamma. Den skulle nemligen komma att utgifvas med understöd af eller så godt som bekostas af Riksdagen, och man tycker i allmänhet icke om andra tidningar än dem, som bekostas af en enskild utgivare eller redaktion, hvarföre jag befarar, att det ej skulle komma att bära sig synnerligen väl. Ett godt skulle en sådan tidning likväl medföra, nemligen att den sporrade de öfriga tidningarne till förökad verksamhet, men jag tviflar storligen på att den för egen del skulle få något långt lif. Det kunde möjligen framdeles blifva anledning till att här i landet, liksom t. ex. i Frankrike, utgifva en särskild officiel tidning för riksdagsförhandlingarne, men detta är ett önskningsmål numro 2. Det första önskningsmålet nu är, att vi måtte få ordentliga protokoll och till ett ordentligt protokoll erfordras, att vi få det uti rättan tid. Vi äro ju nu vid denna tid af Riksdagen mera än en månad efter tiden med afseende på tryckningen af Kammarens protokoll, och då allmänheten får protokollen så gamla, kan man väl knappast begära, att den skall prenumerera på dem. För att man må hafva anspråk på att allmänheten skall ur protokollen eller ur en tidning, som innehåller protokollen, taga kännedom om våra förhandlingar, är det icke nog att den får tillgång dertill 1 månad eller 6 veckor eller kanhända stundom 3 månader efter, utan den måste kunna läsa anförandena på sin höjd 3 dagar efter det de hållits uti Kammaren. Ja, *tre dagar* är den längsta tid jag kan medgifva, men för att få det på så sätt fordras i första rummet, att man skall hafva tillräckligt stor uppsättning af stenografer, som äro fullt skicklige och duglige i sitt fack. Tyvärr hafva vi nu uti vårt land alldeles för få stenografer, och jag kan därför icke fullkomligt instämma uti det af Utskottet här framlagda förslag, då Utskottet, på samma gång som det föreslagit att riksgäldsfullmäktige skulle ega träffa åtgärder för att till nästa riksdag erhålla ett skyndsammare offentliggörande af riksdagsförhandlingarne, gjort ett undantag, utom för de kontrollerande notarierna, äfven för stenograferne. Om i något afseende vi behöfva vidtaga förberedande åtgärder, så är det efter min tanke för att söka förmå unga män, som lämpa sig för detta fack, att öfva sig såsom stenografer, så att vi måtte hafva ett tillräckligt antal färdige före början af nästa riksdag. Det är också alldeles nödvändigt att desse stenografer här som i utlandet, der anförandena hastigt återgifvas, icke behöfva sitta vid protokollet i Kammaren längre tid än 10, högst 15 minuter samt genast derefter kunna sätta sig ned för att, innan de åter behöfva inträda der, hafva uppsatt och renskrifvit hvad de förut endast stenografiskt upptecknat sig till minnes. Vi behöfva derjemte kontrollerande notarier, men de kunde dock lättare antagas vid nästa riksdag. Hvad vi slutligen hufvudsakligast behöfva är att få justeringstiden inskränkt till en eller två timmar, på aftenen för yttranden under förmiddagsplenum och på förmiddagen för föregående aftonplenum. Jag vill för min del ej fullständigt borttaga justeringsrätten, äfven med den utmärktaste anordning af stenografer och kontrollerande notarier, ty det kan verkligen förekomma sådana anföranden med en mängd sakuppgifter, att

man svårligen kan begära att de allra skickligaste stenografer, äfven om de ögonblickligen derefter få uppsätta anförandet skriftligen, skola kunna, såsom icke varande fullt sakkunnige, sammansätta detsamma utan att begå något fel eller misstag.

Med anledning af hvad jag nu i denna fråga yttrat, hemställer jag, huruvida man icke, med begagnande så vidt möjligt af den utaf Utskottet föreslagna kläm, borde derur utstryka de två orden "och stenograferne", ty jag anser, såsom sagdt, det vara af högsta vigt, att Riksdagen söker att göra hvad som göras kan för att få ett tillräckligt antal stenografer utbildade och uppöfvade till nästa riksdag. Jag skulle derjemte vilja ur Utskottets kläm stryka slutmeningen från och med orden "i den syftning" och jag vill således hos Herr Talmaunen nu begära proposition på en kläm med följande förändrade lydelse:

att Andra Kammarerna ville för sin del besluta, att Riksdagen skall åt dess fullmäktige i Riksgälds-kontoret uppdraga att, med undantag af tillsättande af de kontrollerande notarierna, vidtaga de öfriga åtgärder och afsluta de aftal, som erfordras för att, med nästinstundande riksdags början, ett skyndsammare offentliggörande af riksdagsförhandlingarne må kunna komma till stånd.

Herr O. B. Olsson: Jag vill endast nedlägga min protest emot den siste talarens yttrande derom, att det skulle vara nödvändigt att så fort som möjligt anskaffa en ny lokal för våra förhandlingar. Jag kan nemligen icke finna vår nuvarande lokal så dålig som mången vill påstå och kan derföre icke heller anse det vara skäl att kassera densamma, då vi derå redan nedlagt så mycket penningar. Det är visserligen sannt att luftvexlingen icke är så god som man skulle kunna önska, men vi äro åtminstone i det hänseende icke sämre lottade än våra bröder norrmännen. Norska stortingshuset är uppfördt i en mycket storartad skala, men luftvexlingen är så dålig, att stortingsmännen icke kunna vara tillsammans i mer än 2 högst 3 timmar förrän sammanträdet måste afbrytas. Representanterne gå då ut, dörrar och fönster öppnas och efter en half timmes förlopp återtagas de afbrutna förhandlingarne. Nu är det visserligen sannt att luftvexlingen, såsom jag nämnt, äfven hos oss är ganska dålig och att temperaturen ofta nog är tryckande, men icke har jag märkt att vi derför varit nödsakade att någon gång afbryta våra sammanträden. Hvad jag härmed velat påpeka är att vi i sjelfva verket i fråga om luftvexlingen, hvaröfver den mesta klagan förspörjes, här i Sverige haiva det bättre än norrmännen, och då utrymmet väl ej kan sägas vara otillräckligt samt, såsom jag i början af mitt anförande nämnde, vi redan nedlagt så mycket penningar på vårt nuvarande riksdagshus, kan jag ej finna det vara någon synnerlig brådska med att utdöma detsamma och uppoffra en eller annan million på ett nytt. Jag har endast velat nedlägga min protest häremot och instämmer för öfrigt i Utskottets nu föredragna utlåtande.

Herr Jöns Rundbäck: Jag får säga, att jag icke kan helt och hållet instämma med den förste ärade talaren deri, att det första önskningsmålet för oss skulle vara en ny lokal, ehuru jag å andra sidan icke

vill gå så långt i bestridande af önskligheten att ju förr desto hellre erhålla en sådan som den talare, som näst före mig hade ordet. Det kan väl icke förnekas, att vår nuvarande samlingslokal är ganska otjenlig så väl i sanitärt som akustiskt hänseende, och en förändring är således ingalunda obehöflig; men detta bör dock icke vara det första önskningsmålet, ty, mine Herrar, bakom oss står det svenska folket, och detta har en berättigad önskan, som vi, efter min uppfattning, böra respektera, nemligen att få veta, hvad Riksdagen uträttar och beslutar och få detta på ett opartiskt och rättvist sätt återgifvet. Jag vågar påstå, att detta icke sker under närvarande förhållanden — vare detta sagt utan att jag dermed vill kasta skugga på någon särskild tidningsredaktion.

Hvad nu sjelfva denna fråga beträffar, så lärer det icke vara Kam-maren obekant, att den många gånger tillförene varit å bane, men fallit på formela skäl. Jag tog mig friheten vid förra riksdagen framlägga ett efter bästa förmåga och öfvertygelse utarbetadt förslag, men det föll på formela skäl. Huru än man bär sig åt, alltid är det formela skäl, som ligga i vägen, den eller den omständigheten, som hindrar. Att jag i detta fall kunde nu misstaga mig, är möjligt, men då det förslag, som här föreligger, utgått från personer, som man icke lär kunna tillvita att icke förstå sin sak, så vågar jag påstå, att de nog också tänkt på dessa formela skäl innan de framkommit med sina motioner. Efter min uppfattning har Utskottets betänkande mycket, som talar för sig, och jag anser så väl motivering som dess kläm innefatta sunda och riktiga principer för frågans lösning.

Jag skall icke lägre uppehålla Kamnaren, men jag ber — icke för *min*, icke för *Riksdagens*, utan för svenska folkets, för våra kommittenters skull, på det de må kunna erhålla underrättelser från Riksdagen, medan dessa ännu ega nyhetens intresse, och de följaktligen må kunna bedöma våra åtgöranden, så som de böra bedömas — att Kamnaren ville bifalla utan någon slags inskränkning det slut, hvartill Särskilda Utskottet kommit.

Herr Gumælius: Den talare, som näst efter mig hade ordet, yttrade att, på grund af den erfarenhet han vunnit vid ett besök i Kristiania, han kunde upplysa, att det icke vore så väl såldt med luftvexlingen i det norska stortingshuset. Jag ber dock få erinra honom, att, vid den tid, då han var i Kristiania, stortinget icke var tillsammans; kauske skulle han, om han varit der, då Stortinget varit samladt och gjort sina iakttagelser efter svenskt anspråk, kommit under fund med att luftvexlingen i stortingshuset icke varit så dålig som hos oss. Saken är den, att norrmännen hafva större anspråk på frisk luft än vi — jag har någon erfarenhet derom, oaktadt jag icke varit i Norge. Det händer nemligen icke så sällan, att när man telegraferar till Kristiania, som ju är den förnämsta telegrafstationen i Norge, man icke lyckas få telegrammet mottaget; slutligen efter en stunds signalerande kommer ett något hastigt svar, icke för att mottaga telegrammet, visst icke, utan endast för att meddela den lakoniska underrättelsen: "her luftes." Så går det till på Kristiania telegrafstation, der dock ej många personer äro samlade, och

och jag kan då lätt tänka mig, att stortingsmännen, som äro samlade till vida större antal, ofta skola behöfva frisk luft. Detta förklarar i någon mån den ärade talarens uppgifter; ty jag har annars svårt att tro, att ett nytt stortingshus, byggt af en skicklig svensk arkitekt, kan vara så illa konstrueradt, att der icke skulle finnas tillräckligt god luftvexling. Nej, norrmännen behöfva mera luft än vi svenskar, det är det enkla sakförhållandet!

Emellertid gläder det mig, att de båda talare, som yttrat sig i frågan, voro eniga med mig derom, att något bör göras. Nästa fråga blir då den, om Utskottets förslag är det bästa eller om någon utväg kan finnas, som står Utskottets förslag nära, men är bättre än detta; och i detta hänseende vågar jag vidhålla, att ett godt och hastigt publiceradt protokoll, fullständigt och klart innehållande allt hvad som blifvit sagdt och gjordt, är vida bättre än en tidning, hvilken, såsom detta betänkande innehåller, skulle upptaga allenast sammanfattningen af hvad i Kamrarne och Utskotten förekommit jemte sammandrag af de i Kamrarne förda diskussionerna.

Då vi nu tala om protokollen och då jag för min del önskar, att vi må få ett godt protokoll, ber jag få tillägga, att jag vill att detta protokoll skall så till vida skilja sig från det nuvarande, att det bör åligga sekreteraren eller något hans biträde att, der diskussion förekommer, i protokollet inrycka "klämman" eller sådana upplysningar, som äro nödiga för att förstå hvad diskussionen gäller. För närvarande tryckas ju protokoll och bihang hvar för sig, en anordning, som gör det svårt, stundom omöjligt för dem, som prenumerera endast på protokollet, att uppfatta hvad diskussionen rör. Det synes mig vara en praktisk anordning att trycka af klämman i protokollet, der sammanhanget så fordrar, och jag föreställer mig, att en sådan anordning icke skulle i väsentlig mån öka besväret för dem, som hafva att bestyra med denna sak. Mig förefaller det vidare klart, att om man kan lika hastigt få ett sålunda fullständigadt och i allo godt protokoll, och om detta protokoll kan lemnas för ungefär samma pris som det, hvartill en tidning skulle kunna lemnas, detta protokoll är vida bättre och bekvämligare än en tidning; och jag föreställer mig, att det icke bör möta svårighet för fullmäktige, isynnerhet nu, sedan Stockholm nyligen fått två stora och tidsenliga tryckerier, att träffa sådana aftal, att vi kunna få våra protokoll tryckta lika hastigt som i andra kulturländer. För att bereda en möjlighet att komma till detta mål måste jag hålla på mitt förra yrkande, att man i det syfte som det Särskilda Utskottet föreslagit, uppdrager åt riksgäldsfullmäktige att till nästa riksdag vidtaga sådana åtgärder, att våra protokoll, fullständiga och riktiga, hastigt må kunna komma till allmänhetens kännedom.

Herr Törneblad: Jag ber att först få yttra mig om önskvärdheten af det mål, som här är i fråga, och derefter öfver det bästa sättet att vinna detta mål.

Hvad då först önskvärdheten beträffar, så ber jag få säga, att jag icke kan betrakta den åtgärd, som Utskottet ansett vara af behofvet på-

kallad och som jag äfven anser lämplig, nemligen utgifvande af en riksdagstidning, så, att den skall träda i stället för ett fullständigt offentliggörande af protokollen. Riksdagstidningen har en helt annan mission än protokollen, som Kammaren icke kan undgå att fordra. Protokollen äro icke så beskaffade, att de i och för sig lemna allmänheten en klar öfverblick öfver Kamrarnes förhandlingar, därför att protokollen hänvisa till andra handlingar, hvilka icke finnas der intagna, utan endast antydningvis åberopade. Tidningen deremot, sådan som Utskottet tänkt sig den, skulle innefatta en kortfattad framställning af allt som vid riksdagen förekommer, och jag tror därför, att, om man skulle lägga bredvid hvarandra en sådan tidning och ett aldrig så fullständigt protokoll, allmänheten skulle föredraga tidningen, såsom bekvämare och lättfattligare och såsom lemmande en större möjlighet att på kort tid sätta sig in i förekommande frågor. Härmed vill jag, som sagdt, ingalunda hafva påstått att protokollen skulle vara obehöfliga, ty de måste naturligtvis alltid finnas för framtiden, men för allmänheten tror jag en tidning vara af mera gagn.

Jag måste erkänna, att det finnes en sak, som försvårar både det ena och det andra, och det är den närvarande justeringsrätten, i synnerhet så som denna rätt på ett eller annat håll begagnas, men detta kan för närvarande ej hjälpas.

För att nu öfvergå till sättet för vinnande af det mål jag önskar, så är jag icke alldeles af samma tanke som den ärade representanten från Örebro; ty jag föreställer mig, att en redogörelse, så kortfattad, som för en riksdagstidning erfordrades, skulle kunna sammanfattas äfven af personer som icke ega stenografisk färdighet, så vida nemligen dessa personer äro vana att referera och framför allt äro så inne i saken, som diskuteras, att de kunna gifva ett kort och riktigt referat. Ty första vilkoret är, att den refererande verkligen i grund känner den sak, som är i fråga.

Emellertid lägger jag icke mycken vikt på denna skiljaktighet; men det är en annan omständighet, hvarå jag ber få fästa uppmärksamheten, och det är, att Utskottet i sin kläm förutsatt något, som blott förekommer i motiveringen. Utskottet säger nemligen: "med undantag af tillsättandet af de kontrollerande notarierna och stenograferne". Utskottet har således i sin kläm förutsatt att tillsättning af dessa tjänstemän skulle ske från Riksdagens sida, utan att detta blifvit nämndt annat än i motiveringen. Jag tror icke, att det låter försvara sig att inrycka detta i klämmen såsom någonting alldeles bestämdt, och får därför och för att icke binda fullmäktige i utöfningen af deras grannliga uppdrag, så vidt det kommer att lemnas dem — hvilket jag icke vill motsätta mig, ehuru jag hyser någon betänklighet om lämpligheten af att, under den nu föreliggande formen, lemna riksgäldsfullmäktige ett sådant uppdrag — föreslå att klämmen erhåller följande lydelse: att Andra Kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen skall åt sina fullmäktige i Riksgälds-kontoret uppdraga att vidtaga de åtgärder och avsluta de aftal, som erfordras för att, med nästinstundande riksdags början, ett skyndsammare offentliggörande af riksdagsförhandlingarne må kunna komma till stånd.

Jag tror, att detta yrkande i det närmaste, naturligtvis med undantag af olikheten i afseende på de personer, åt hvilka uppdraget lemnas,

sammanfaller med det beslut Första Kammaren fattat, och får således hemställa om proposition på detta yrkande.

Herr O. B. Olsson: Den ärade talaren från Örebro yttrade, att det vore nödvändigt att få nytt riksdagshus, derföre att vi derigenom hastigare och bättre skulle kunna få Utskottets förslag tillgodosedt, men jag tror att han, när han så yttrat, måste hafva förbisetat hvad detta förslag innehåller. Der föreslås nemligen, att fullmäktige må vidtaga de åtgärder som erfordras för att, *med nästinstundande riksdags början*, ett skyndsammare offentliggörande etc. Den ärade talaren har väl icke tänkt sig att vi skola kunna få ett nytt riksdagshus till nästa riksdag, och jag tror derföre att hans åsigt i detta hänseende icke förtjenar den ringaste uppmärksamhet.

Hvad beträffar hans yttrande angående de observationer jag kunnat göra om luftvexlingen i det norska stortingshuset, så är det visserligen sannt, att stortinget icke hade något sammanträde vid mitt besök i Kristiania, men jag har hemtat mina uppgifter från muntliga meddelanden af flere stortingsmän och äfven från en och annan norsk tidning, och de böra väl således icke kunna betviflas. Vill den ärade talaren motsäga dessa uppgifter, så blir det hans ensak, men jag vidhåller hvad förut af mig i ämnet är sagdt, äfvensom ock mitt yrkande om bifall till Utskottets förslag.

Herr Key: De klagomål, som från flera håll försports i fråga om offentliggörandet af Riksdagens förhandlingar, finner jag för min del fullt befogade. Detta offentliggörande går långsamt och icke alltid med tillbörlig omsorg. Jag skyndar att tillägga, att våra snabbskrifvare uppfylla allt, hvad man skäligen kan af dem begära. De sitta dock allt för länge vid protokollet för att deras uppmärksamhet hela tiden skall kunna hållas tillräckligt spänd. De borde i regeln mycket oftare ombytas och aflösa hvarandra. Då jag således icke vill mot dem rikta det ringaste klander, tillåter jag mig säga, att det är i sjelfva institutionen, som felet ligger, och icke hos de nu såsom notarier fungerande personerna. Man måste erkänna, att antalet af hos oss anställda snabbskrifvare är alldeles för litet i jämförelse med det hos andra länders representativa församlingar brukliga. Norges storting med 111 representanter, således ett vida mindre antal än vi i denna Kammare, har ett långt större antal stenografer.

Hvad jag nu sagt afser visserligen sjelfva *protokollsföringen*, men äfven *tryckningen af protokollien* lemnar mycket öfrigt att önska. Jag ber att såsom ett exempel härpå få nämna, att då jag under 1871 års urtima riksdag uppträdde här i Kammaren och protesterade mot all beskylning för *likgiltighet* för vårt försvarsväsende, så återgafs detta i protokollet genom tryckfel sålunda, att jag protesterade mot allt tal om *liktällighet* i fråga om vårt försvarsväsende. Herrarne finna lätt hvilken ofantlig skilnad, som ligger i dessa båda uttryck.

I förbigående vill jag vitsorda Herr Ola Bosson Olssons uppgifter beträffande stortingshuset i Kristiania. Äfven jag hörde många stortingsmän beklaga sig öfver inredningen i deras församlingshus. Den var väl ståtlig och dyrbar, men ansågs ingalunda ändamålsenlig, och just under

vårt vistande i Kristiania fördes i tidningarne en liflig diskussion rörande den dåliga luftvexluken inom stortingshuset.

Då jag nu kom att nämna Norge, ber jag att i förevarande fråga få i korthet anföra hvad jag under besök derstädes sistlidne påskhelg inhemtade. Jag sökte och erhöil nemligen uppgift i stortingskansliet om det sätt, hvarpå tingets förhandlingar offentliggöras, och tillåter mig att meddela Kammaren dessa uppgifter.

För ombesörjande och öfvervakande af protokollsföringen hos det norska stortinget är anställd en skärskild "kontorschef", som till sitt biträde har en s. k. "fullmäktig". Kontorschefen uppbär en fast årlig lön och fungerar hela året om. Han har rättighet att sjelf och på sitt ansvar antaga alla stenografer, hvilkas antal uppgår till nio. Af desse utser han 2:ne, de bästa, till kontrollerande notarier. Under debatterna tillgår det så, att 2 och 2 af stenograferne sitta vaxelvis, helt kort vid protokollet och verkställa sjelfva uppteckningen af de uppträdande talarnes anföranden, hvarjemte en af de kontrollerande notarierne likaledes vaxelvis sitter bredvid och hör på samt gör anteckningar. Sedan ett yttrande blifvit uppsatt, genomläses och granskas detsamma af den kontrollerande notarien samt slutligen af kontorschefen och hans biträde. Hvarje talares anförande undergår således en tvåfaldig revision. Om oaktadt allt detta något uttryck skulle befinnas tvetydigt, och man är tveksam om, huruvida talaren verkligen sagt eller veiat säga detsamma, så tillfrågas han, om han godkänner det, och efter hans utlåtande blir protokollet rättadt eller oförändradt. I regeln är hvarje diskussion färdigtryckt 2 eller 3 dagar sedan den hållits, men i undantagsfall och då diskussionen varit särdeles vidlyftig dröjer det, dock högst 5 eller 6 dagar, innan diskussionsprotokollet är fullständigt tryckt och publicerad.

Detta sker på det sätt, att förhandlingarne återgifvas in extenso uti den i nummerföljd utkommande "Storthingstidende", som har 3 afdelningar, en för stortinget, en för lagtinget och en för odelstinget. Tryckning och korrektur besörjas af kontorschefen och hans underordnade. Dessutom utgifves under namn af "Storthingets Efterretninger" ett sammandrag af protokollet, innefattande det hufvudsakligaste af diskussionen jemte beslutet och hvad som i öfrigt inom stortinget passerar. Här kan den allmänhet, som icke är angelägen att få diskussionen med ens och i sin helhet till lifs, likväl erhålla en fullt åskådlig bild af hvad som säges och beslutas inom stortinget. Norrmännen äro också mycket belätne med detta sammandrag; det finnes nästan öfverallt och i hvarje bondgård.

Jag ber nu att få gå tillbaka till våra egna förhållanden. Man har skarpt klandrat den långa justeringstiden, som i regeln utgör 4 dagar, men understundom förlänges. Att förhandlingarnes offentliggörande i tryck härigenom fördröjes är naturligt, men detta är hvarken enda eller ens hufvudsakligaste anledningen till det långa dröjsmålet. Det är äfven sjelfva tryckningen, som går mycket för långsamt. Såsom bevis härpå ber jag att få nämna, att först i går här i Kammaren utdelades en del af diskussionsprotokollet för den 24 mars i år. Återstående delen af samma protokoll är ännu icke färdigtryckt. På min förfrågan har man i kansliet meddelat den upplysning, att detta protokoll afskickades till

tryckeriet den 8 sistlidne April. Således har, på några få dagar när, en hel månad tilländagått sedan detta protokoll afsändes till tryckeriet. Denna omständighet utgör ett slående bevis, att man icke bör skylla allt på den rundliga justeringstiden, utan att den rent mekaniska tryckningen äfven har sin dryga andel i det långsamma offentliggörandet af våra förhandlingar. Det är således nödvändigt att genomgripande förändringar också i detta afseende vidtagas; men då, enligt min tanke, det sätt, hvarpå protokollsväsendet i norska stortinget är anordnadt, skulle för oss vara det enklaste och ändamålsenligaste, så är jag för min del mest benägen att ansluta mig till det af Herr Fröman i Första Kammaren framställda förslag, som är affattadt i närmaste likhet med förhållandena i norska stortinget. Jag tror att, om man antager Utskottets förslag, blott mindre betydliga ändringar i den nuvarande anordningen för protokollsföringen komma att ske, dessutom kan man icke påräkna, att den föreslagna riksdagstidningen alltid och bestämdt skall kunna på föreslaget sätt utkomma 3 à 4 gånger i veckan, ty när diskussionen ibland sväller ut, blir det svårt och i många fall omöjligt att på så kort och framför allt på bestämd tid medhinna utgifvandet af nämnda tidning. Dessutom är det nödvändigt att anvisa ett särskildt anslag för kostnadsfri undervisning i stenografi om somrarne, på sätt i Norge eger rum. Der meddelas denna undervisning af kontorschefen, som för sådant ändamål har en särskild skola under sommaren. Jag vill, för min del, helst biträda Herr Törnebladhs förslag, såsom närmast öfverensstämmande med Herr Frömans och min egen mening. Jag förenar mig därför med honom och tror att det är lämpligast att helt enkelt åt fullmäktige i Riksgäldskontoret uppdraga att till nästa riksdag och med ledning af den här förda diskussionen ordna denna sak på ett bättre sätt.

Herr Sjöberg: Det nästan förefaller mig, som om det skulle vara synnerligen lämpligt att i diskussionen om denna fråga, som i och för sig är af tillräcklig vikt för att hafva anspråk på odelad uppmärksamhet, icke inblanda den vida större frågan om uppförande af ett nytt riksdagshus, ty om, såsom man här velat antaga såsom nära nog gifvet, ett nytt riksdagshus är behöfligt för åvägabringande af den i nu föreliggande utlåtande åsyftade anordning för riksdagsförhandlingarnes publicerande i en kortfattad form, befarar jag att vår väntan på en sådan anordning kommer att blifva alltför lång. Föremålet för denna öfverläggning lärer väl vara att söka finna ett sätt för att afhjelpa ett behof, som länge varit erkändt och äfven blifvit vid föregående riksdagar framhållet. Jag åberopar i detta hänseende den motion, som i sådan syftning vid sistlidna års riksdag väcktes samt utgjorde ämne för ett tillfälligt Utskotts betänkande och öfverläggning inom denna Kammare. Vi voro då alla, så vidt jag nu erinrar mig, ense derom, att det nu varande sättet för offentliggörande af Riksdagens förhandlingar lider af så stora brister, att det saknar sitt motstycke i något annat civiliseradt land. Herr Key har redan påpekat det orimliga deruti, att vi först i går erhöilo en del af det tryckta diskussionsprotokollet för den 24 sistlidne Mars. Detta är ett dröjsmål, som icke kan nog beklagas. Det lärer dock under nuvarande förhållanden vara omöjligt att till fullo afhjelpa en sådan senfärdighet.

Jag har för egen del och med biträde af andra sökt på enskild väg få det öfverklagade förhållandet rättadt, men, oberoende af den tid, som måste åtgå för riksdagsförhandlingarnes tryckning, är, så länge den olycksaliga justeringsrätten kvarstår i grundlagen, möjligheten af protokolls-föringens ordnande på ett rationelt sätt afskuren. Under hvilken form som helst, borde denna enskilda justeringsrätt icke få finnas. I sannin-gens intresse vinnes ej något genom denna rätt. Tvärtom finnas många bevis på motsatsen och de suppleras dagligen. Må eu talare hellre un-derkasta sig till och med den olägenheten att få i ett bristfälligt skick sitt yttrande återgifvet af personer, som dock måste anses såsom fullt opartiska, och åtnöja sig med rättigheten att inför Kammaren anmäla, att hans yttrande blifvit i den eller den delen oriktigt uppfattadt! Hvarje annat sätt att rätta eller förbättra ett muntligen afgifvet yttrande måste motverka ändamålet af skyndsamhet vid förhandlingarnes återgifvande.

Beträffande min ärade väns här midt emot mig anmärkning rörande långsamheten vid protokollens tryckning, tillåter jag mig nämna, att ma-nuskripten till protokollen vid innevarande riksdag äro till den grad vid-lyftiga, att, ehuru jag och flere med mig på enskild väg uppmanat ve-derbörande boktryckare till större skyndsamhet, han dock förklarar sådant vara absolut omöjligt. Han har uppgifvit — och jag har ej någon an-ledning att betvifva riktigheten deraf — att han alltifrån den tidpunkt, då riksdagsprotokollen började blifva något vidlyftigare, uteslutande för desammas tryckande använt icke mindre än nio sättare. Han skulle hafva använt ännu flera, såvida ej särskilda förhållanden och särdeles den här i staden gängse sjukligheten lagt hinder i vägen deraf. Ehvad man än kan hafva mot tryckningen af riksdagsprotokollen att anmärka, så måste man dock medgifva, att det arbete, som utföres, erhålles för ett relativt billigt pris, och att man icke skäligen kan begära, att bok-tryckaren skall för den korta tid af året, som detta arbete pågår, an-skaffa ett större antal sättare blott för samma arbete. Riksdagen kan således, på sätt en föregående talare redan anmärkt, icke i allmänhet få protokollen hastigare tryckta, än nu sker, med mindre än att Riksdagen förskaffar sig ett eget tryckeri eller ock, så vidt sig göra låter, träffar aftal med en boktryckare, som drifver sin rörelse i den omfattning, att han kan till Riksdagens disposition ställa ett obegränsadt antal sättare och tryckpressar.

Hvad sjelfva protokollsföringen angår, så har jag för min del icke annat än undantagsvis försport någon missbelåtenhet med det sätt, hvar-på våra anföranden uppfattas af notarierna. Vid det rent mekaniska i anordningen låder dock det fel, att den tid notarierna sitta vid protokol-let är under vanliga förhållanden allt för lång. Det är omöjligt att de-ras uppmärksamhet kan under så lång tid hållas tillräckligt spänd och att icke krafterna skola emot slutet af protokollstimmen slappas. Härpå hafva vi ett slående bevis i de enskilda tidningarnes referater, hvilka merendels äro ytterst ofullständiga. Med ett och annat lysande undan-tag blifva i allmänhet de talare, som yttrat sig emellan kl. 2 och 3 e. m. och senare än kl. 8 eller 9, uti referaten misshandlade till den grad, att de icke ens omnämnas, och sker detta, så är det ofta nog i en förvirrad och för läsaren vilseledande ordning. Så kan det till exempel inträffa,

att en talare, som framställt ett amendement till något förslag, i referatet omnämnes först efter andra talare, som yttrat sig angående samma amendement. Vidare äro referaten till innehållet i allmänhet högst ofullständiga. Detta ligger i sakens natur. Man kan nemligen icke begära, att främmande personer skola under en flera timmar lång öfverläggning följa diskussionen med lika stort intresse, som möjligen vi sjelfve. Men det är icke härom, som frågan nu egentligen bör röra sig, och jag skulle ej heller hafva vidrört detta förhållande, om icke en föregående talare gifvit mig anledning dertill.

Hvad som åsyftas så väl i detta betänkande, som i Första Kammarens i ämnet fattade beslut, är ju att få en kortfattad, men på samma gång, så vidt möjligt är, fullständig redogörelse för Riksdagens förhandlingar, så att framställningen derom skulle vara tillräcklig för att meddela en klar kännedom om hvad som hvarje plenidag varit föremål för öfverläggning samt om det väsendtligaste af hvad hvarje talare yttrat. För sådant ändamål erfordras ej nödvändigt stenografisk skicklighet. Jag vågar nemligen, i likhet med Herrar Key och Törnebladh, antaga, att en i stenografi ej kunnig person skall kunna göra ett sådant referat lika väl och, det låter tänka sig, ännu bättre, emedan han, om han är i protokollsföring något förfaren, är van att uppfatta sjelfva kärnan i en talares anförande. Vid sådant förhållande torde ej heller ett större antal stenografer vara för det nu åsyftade ändamålet vinnande oundgängligen nödvändigt. Jag föreställer mig, att utförandet af det arbete, hvarom fråga nu är, kan sättas i sammanhang med den ordinarie protokolls-föringen, och att samma notarier, som nu tjenstgöra vid protokollet, kunna anlitas att, mot någon särskild ersättning, bidraga till utarbetandet af det kortfattade sammandraget jemte det de verkställa den fullständigare redogörelse, som är för Kammarens diskussionsprotokoll afsedd. Om saken blefve på detta sätt ordnad, föreställer jag mig, att det skulle medföra ganska stor nytta. Att Tillfalliga Utskottet icke tänkt sig, att den föreslagna riksdagstidningen ovilkorligen skulle utkomma endast tre eller fyra gånger i veckan utan blott exempelvis antydt sådant, ligger i sakens natur, ty i samma mån som förhandlingarne växa, måste ock tidningens omfång ökas. Den nu föreslagna åtgärden kan dock blott anses såsom ett försök för en kommande riksdag. Jag är väl ej fullt öfvertygad om, men skulle dock gerna vilja antaga, att det nu föreslagna sättet för en sammandragen redogörelse för riksdagsförhandlingarne skulle möjliggöra öfvergången till ett protokoll, som ej är beroende af den i 76 § Riksdagsordningen medgifna justeringsrätt. Det synes vara lämpligt att göra ett försök i den riktningen genom den nu antydda utvägen och för att se huru frågan må kunna i en framtid lösas på det mest praktiska sätt och utan uppoffring af hvarje talares intresse för en riktig uppfattning af hvad han yttrat.

Beträffande Utskottets förslag, så har jag visserligen icke något i hufvudsak att deremot anmärka, men jag anser dock det af Herr Törnebladh framställda vara att föredraga, enär det senare lemnar fullmäktige i Riksgälds-kontoret friare händer och i öfrigt uppfyller allas fordringar; hvarföre jag ock tager mig friheten hemställa, att Kammaren ville bifalla Herr Törnebladhs förslag.

Herr Gumælius: Då jag förra gången hade ordet, trodde jag mig ej behöfva upprepa hvad jag förut sagt, nemligen att det icke var eller kunde vara min mening att nu påyrka byggandet af ett nytt riksdagsdagshus. Någon fråga härom föreligger ju ej nu.

Den näst föregående ärade talaren, hvilken tillika med andra har tillsynen öfver Riksdagens kansli, yttrade, att de handskrifna protokollen vid denna riksdag utgöra sådana massor, att den boktryckare, som har tryckningen af desamma sig anförtrodd, förklarar att det vore absolut omöjligt för honom att verkställa tryckningen mera skyndsamt än nu sker. Samme boktryckare skulle också hafva uppgifvit att han uteslutande för protokollstryckningen använt 9 sättare. Hvarför har han ej i stället använt 19? Jag, såsom sjelf boktryckare, vågar säga att om, såsom det uppgifvits, 9 sättare uteslutande användts för nämnda arbete, jag har skäligen anledning antaga att desse icke varit bland Sveriges mest skicklige.

Den ärade talaren ansåg ock att man borde låta sig nöjas, då tryckningsarbetet utfördes för ett relativt billigt pris. Ja, jag är mycket beuägen för sparsamhet med statens medel, men tror dock att man ej bör lägga så synnerligen stor vikt på en något större eller något mindre kostnad, då det är fråga om valet emellan att få protokollen fullständigare, fortare och bättre eller att få dem ofullständigare, långsammare och sämre utgifna.

Med samme talare instämmer jag deruti att tidningsreferaten af våra anföranden i allmänhet lemna åtskilligt öfrigt att önska; med detta förhållande beror dock till väsendtlig del derpå, att det icke är så sörjdt för referenternes utrymme och bekvämlighet, som det borde vara. Äfven denna angelägenhet borde hänskjutas till fullmäktige i Riksgälds-kontoret men frågan härom föreligger lika litet nu till behandling som frågan om ett nytt riksdagshus.

Jag begärde ordet egentligen blott för att få förklara, att då jag förut anhållit att Kammarerna måtte ur Utskottets hemställan utstryka ett tretiootal ord, men Herr Törnebladh sedermera utstrukt ytterligare nio, jag gerna förenar mig med Herr Törnebladh. Jag medger, att förslaget vinner genom den större utstrykningen. Då jag under hand erfarit, att åtminstone en af de talare, som till en början yrkat bifall till Utskottets hemställan i oförändradt skick, sedermera förklarar sig villig att instämma med Herr Törnebladh, är detta en ytterligare anledning för mig att ansluta mig till den sistnämndes förslag, enär det vid sådant förhållande torde vara någon utsigt dertill, att samma förslag varder utan synnerligen stor meningsskiljaktighet af Kammarerna antaget. Då jag likväl tillika erfarit, att flere ledamöter frågat hvad Herr Törnebladhs förslag egentligen innefattar, så ber jag att till upplysning derom få ånyo uppläsa samma förslag, hvilket är af följande lydelse: "att Andra Kammarerna ville för sin del besluta, att Riksdagen skall åt dess fullmäktige i Riksgälds-kontoret uppdraga att vidtaga de åtgärder och afsluta de aftal, som erfordras för att, med nästinstundande riksdags början, ett skyndsammare offentliggörande af riksdagsförhandlingarne må kunna komma till stånd."

Herr Talman! Med återkallande af mitt förra yrkande anhåller jag nu om bifall till det af Herr Törnebladh framställda förslag.

Herr Ivar Månsson: Den diskussion, som emellan flere talare här blifvit förd, angående nödvändigheten att anskaffa ett nytt hus för Riksdagen, är tydligen föranledd af det i utlåtandet föreslagna tidningsföretaget, ty för att åstadkomma ett hastigare offentliggörande af sjelfva riksdagsförhandlingarne kan väl ej ifrågasättas nödvändigheten att bygga nytt riksdagshus. Då jag för min del icke i något afseende vill medverka till en sådan nödvändighet, och för öfrigt icke tror, att den föreslagna riksdagstidningen skall leda till det åsyftade målet, så får jag förklara, att jag icke kan biträda Utskottets förslag. Man har sagt, att den föreslagna tidningen skulle afse att skyndsamt bringa riksdagsförhandlingarne till allmänhetens kännedom, men jag anser en sådan af Riksdagen särskildt utgifven tidning alldeles öfverflödig. Vi hafva ju här i staden så många enskilda tidningar, hvilka, så fort som möjligt är, redogöra för hvad inom Riksdagen sig tilldrager, för de motioner, som här väckas, till hvilka Utskott de hänvisas, för Utskottens utlåtanden och för Kamrarnes beslut, samt till och med lemna kortfattade framställningar af de uppträdande talarnes yttranden. Är det åter meningen att riksdagstidningen skall ingå i någon öfverläggning om de frågor, som vid riksdagen förekomma, och uttala något omdöme öfver desamma och det sätt, hvarpå de afgöras, då erfordras *två* tidningar, ty i annan händelse blifva frågorna alltför ensidigt behandlade. Jag tror således att ändamålet icke vinnes genom den föreslagna tidningen.

Det klander, som, enligt min tanke, är fullt befogadt, är just det, som riktats emot den långsamhet, hvarmed förhandlingarne bringas till allmänhetens kännedom. Men man kan afhjelpa denna olägenhet utan att hänskjuta saken till fullmäktige i Riksgälds-kontoret. Kammaren eger ju sjelf bestämma, huru många tjenstemän anses erforderliga för protokollsföringen hos Kamraren. Jag anser för min del att flere sådana tjenstemän böra tillsättas, ty de nuvarande notariernes antal är allt för ringa i förhållande till det dem åliggande arbetet.

En annan anledning till dröjsmålet med protokollens utgifvande från trycket är att söka uti den långa justeringstiden. Jag anser att, om den än ej bör helt och hållet borttagas, den dock kan i väsendtlig mån förkortas.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, yrkar jag rent afslag å Utskottets förslag.

Häruti förenade sig Herr *Hübinette*.

Herr Key: Jag ber om tillgift för det jag ännu en gång tager till ordet i detta ämne. Jag skulle ej göra det, om denna fråga gällde blott våra egna personer och hvad vi här yttra, men frågan är af en vida större vikt och betydelse. Hon har nemligen till syftemål att bibringa vårt folk en allmännare kännedom om, uppväcka ett lifigare intresse för och att hos detsamma utbilda ett sjelfständigare omdöme om vårt politiska lif och om vår utveckling, såsom dessa representeras af den svenska riksförsamlingen. Detta mål är ej obetydligt, och derföre äro ej eller de stunder förspilda, som vi använda på denna frågas debatterande.

En talare på stockholmsbänken, med hvilken jag för öfrigt instämmer, yttrade i afseende å tryckningen af Riksdagens protokoll, att det fordras en större tryckapparat för att protokollstryckningen skall kunna bedrivas med större skyndsamhet än nu är fallet. Ja, jag har nyss erinrat derom, att protokollet öfver blott en del af den diskussion, som den 24 sistlidne Mars i denna Kammare fördes, icke blifvit från trycket utdelad bland oss förr än nästlidne gårdag. Må vara att protokollstryckningen här i Stockholm är förenad med stora olägenheter, men jag tror ej att man i Kristiania eger tillgång till större antal tryckpressar än här i staden och att det skulle vara alldeles omöjligt att här kunna arrangera tryckningen hastigare än nu sker.

Hvad justeringsrätten beträffar, så tillstår jag, att jag visst icke är någon vän och försvarare af densamma, men jag tillåter mig i afseende härå nämna, att då jag var i Kristiania och samtalade i ämnet med den hos stortinget anställde, af mig förut omnämnde kontorschefen, denne yttrade: "jag undrar visst icke på att de svenske riksdagsmännen hålla på denna rättighet och jag skulle för min del icke tillråda borttagande af densamma, förr än den svenska Riksdagen får proportionsvis lika många stenografer som vi och inför samma kontrollsystem som hos oss." Detta är ett uttalande af en man, som i Norge har hela denna sak om hand.

Vidare ber jag att få tillägga att, om någon riksdagstidning skall såsom diskussionsprotokoll hos oss utgifvas, den då bör erhålla äfven samma *format* som den norska; det vill säga den bör tryckas så, att den kan hopläggas och falsas, utan att arken behöfva sammanhäftas i ryggen. Detta är ett sätt, som i hög grad befrämjar möjligheten af att hastigt och stycke för stycke leverera trycket. Således är till och med blotta *formatet* en ganska viktig sak, mera viktig än man vid första påseendet skulle kunna tro.

På tal om våra tidningsreferenter, ber jag att få nämna, att jag här har en planritning öfver den norska stortingssalen. Den är byggd i form af en halfcirkel. Midt på den raka linien har talmannen sin plats. Till höger om honom sitta statsråden och till venster äro platser anvisade för tidningsreferenter. Jag tror att detta i väsentlig mån bidrager dertill, att de norska tidningsreferenten äro fullständigare än de svenska. Liksom vi ledamöter sjelfve äro nödsakade att lemna våra platser här i salen, för att röra på oss och henta frisk luft, så kan man ej heller begära att tidningsreferenterne skola under flera timmar sitta som fastnaglade på sina ännu obeqvämre platser. Detta ligger i sakens natur och är blott en ren konsekvens af de dåliga anordningarne hos oss.

Herr Uhr: Jag undrar "hvad det mände blifva af detta barnet"? Första Kammaren har för sin del beslutat, att Riksdagen skulle uppdraga åt kansli-deputerade att vidtaga förberedande åtgärder för att vid nästkommande riksdag ett skyndsammare offentliggörande af förhandlingarne må kunna tillvägabringas. Nu tyckes Andra Kammaren för sin del vilja öfverlemna denna sak till fullmäktige i Riksgälds-konferet. Huru skall slutet på allt detta blifva? Ej kan man återförvisa ärendet för en sammanjemkning af Kamrarnes olika meningar! Skall frågan

måhända blifva föremål för gemensam votering? Jag begriper ej något af allt detta.

Hvad nu Utskottets förslag beträffar, så talar det om sådant, som ännu ej finnes hos oss, nemligen s. k. kontrollerande notarier. Jag vet ej af några sådana, ehuru jag sjelf har äran vara en af de ledamöter, som fått i uppdrag att tillsätta några sådana notarier. Då således vi icke hafva tillsatt några kontrollerande notarier, och ej heller fullmäktige i Riksgäldskontoret skulle, enligt Utskottets förslag, tillsätta några sådana, hvem skall då tillsätta dessa tjenstemän? Ja, det begriper jag icke. Och hvem har för öfrigt sagt, att sådana tjenstemän skola tillsättas? Säkert är att Kammaren ännu icke fattat något beslut derom.

Här har talats om åtskilligt, som ej hör till den sak, om hvilken vi nu öfverlägga. Om man inför en domstol gör sig skyldig till sådant, så blir man pliktfälld, men ännu har ej någon i denna Kammare pliktat för att han talat för länge. Långa tal bidraga dock till den öfverklagade långsamheten vid protokollstryckningen. Men utom de tal, som hållas till Kammaren, hållas enskilda tal man och man emellan. En min granne gick fram till platsen N:o 9 för att bättre kunna höras. Men jag hörde ej ett ord af hvad han yttrade, allt till följd af pratet och sorlet rundt omkring mig. Hvad han yttrade uppfattades troligen blott af de närmast stående eller sittande, men jag skulle behöft dubbla lurar i öronen för att höra hvad han sade. Jag frågade mina pratande grannar, hvem som skulle gå ut, de eller jag, men de brydde sig ej om det, utan stannade qvar.

Jag vill emellertid för min del ej gå in på Utskottets förslag. För skulle jag då vilja bifalla det af Herr Törnebladhs framställda förslaget; men då qvarstår i alla fall såsom olöst frågan, huru detta skall slutas, när Första Kammaren hänskjutit saken till kansli-deputerade och Andra Kammaren, enligt så väl Utskottets som Herr Törnebladhs förslag, skulle lemna fullmäktige i Riksgäldskontoret ifrågavarande uppdrag. Jag skulle för min del icke hafva något emot att Kammaren öfverlemnade åt fullmäktige i Riksgäldskontoret att uppgöra ett förslag till en förändrad anordning rörande protokollsföringen och tryckningen samt frågan om en riksdagstidning, hvilket förslag sedan skulle af Kammaren prövas; men då jag många gånger försport ett starkt missnöje med Herrar fullmäktiges åtgöranden, vill jag ej framställa något förslag derom.

Herr Hörnfeldt: Så vidt jag kan fatta, är det nu fråga om icke mer eller mindre än att vidtaga sådana åtgärder, genom hvilka ett skyndsammare offentliggörande af Riksdagens förhandlingar må kunna ega rum, och jag kan derföre icke begripa, hvarföre denna fråga här blifvit af åtskilliga talare sammanbunden med frågorna om byggande af ett nytt riksdagshus och en förändrad anordning af luftvexlingen i Kamrarnes samlingsrum. Jag tror, att den första frågan kan oberoende af de andra lösas på ett tillfredsställande sätt. Vi böra lemna de begge andra frågorna å sido och endast hålla oss till sättet att gå till väga för att avvägbringa en reform i protokollsväsendet och sättet för förhandlingarnes befordrande till trycket. Jag skall för min del hafva äran uppgifva ett

sätt, som utan gensägelse är det mest praktiska och som fortast leder till det åsyftade målet, det nemligen, att vi hålla något kortare tal. I öfrigt må jag bekänna, att hvilket beslut, Kammarerna i denna fråga än må biträda, det dock är visst, att, om vi erhålla en riksdagstidning, sådant otvifvelaktigt kommer att medföra, att tiden för Riksdagens sammanvaro ingalunda förkortas, utan i stället förlänges.

Herr *Per Nilsson* i Wittjerf instämde med Herr Hörnfeldt.

Herr Törnfeldt: Att, såsom Utskottet föreslagit, bestämma, att en tidning, innefattande redogörelse för Riksdagens förhandlingar, bör utgifvas 3 à 4 gånger i veckan, kan icke gå an, utan skall en sådan tidning utgifvas, så bör det ske i nummerföljd, så ofta stoff dertill finnes. Vidare synes det mig tvifvelaktigt, om det låter sig göra att utgifva det der korta sammandraget på mindre tid än som erfordras för ett fullständigt utdrag af diskussionsprotokollet. Jag tror att det är bäst, att man lägger märke till den "Norska Stortingstidende" och inrättar vår riksdagstidning i öfverensstämmelse med densamma. Jag yrkar i anledning deraf bifall till det af Herr Törnebladh framställda förslag.

I afseende på sättet för ordnandet af luftvexlingen i den norska stortingsalen, ber jag att få upplysa, att man der beslutat att luftvexlingsapparaten skall ändras och ej gå såsom i detta samlingsrum, utan läggas under golfvet på samma sätt, som man gjort med värmeledningen. Man vill nemligen derigenom undvika samma olägenheter, som för närvarande förefinnas äfven hos oss, nemligen att den friska luften insläppes uppifrån och således förorsakar ett obehagligt drag.

Herr *Boman*: De fleste talare, som yttrat sig i denna fråga, hafva i hufvudsak biträdt Utskottets förslag. Jag behöfver således icke vidlyftigt redogöra för de skäl, som legat till grund för Utskottets ifrågasvarande hemställan. Det är blott med anledning af några talares yttranden, som jag ber att få säga några ord.

En talare, Herr *Gumelius*, har påyrkat, att alla anföranden skulle uti den föreslagna riksdagstidningen ordagrannat återgifvas. Jag tror sådant icke vara lämpligt, ty om anförandena skola i tidningen fullständigt inflyta, så måste detta ske, innan den skriftliga uppfattningen af desamma blifvit justerad, och det kan ju lätt hända, att väsentliga olikheter komma att finnas mellan en talares anförande, sådant detsamma, utan föregående justering, i tidningen infutit, och samma anförande, efter vederbörlig justering, i protokollet intaget. Skulle åter justeringsrätten borttagas, så förfaller visserligen denna min anmärkning, men justeringsrättens upphäfvande är en grundlagsfråga och kan följaktligen icke åvägabringas med mindre än att ändring i grundlagen sker. Beträffande deremot justeringstiden, så är densamma bestämd i Kamrarnes arbetsordningar. Om man således gillar Utskottets förslag att utgifva en kortfattad redogörelse öfver Riksdagens förhandlingar, så kan man på en sådan redogörelse icke ställa samma anspråk på fullständighet i ordalagen som på ett referat. En talares anförande kan således blott i sammandrag komma att i tidningen inflyta.

Af åtskillige talare har påyrkats den förändring af ordalydelsen i den s. k. klämman i Utskottets utlåtande, att de deri förekommande

orden "med undantag af tillsättandet af de kontrollerande notarierna och stenograferne" måtte uteslutas. Det är, såsom bekant, särskildt föreskrifvet, i hvilken ordning Kamrarnes kanslipersonal skall tillsättas. Det kan således icke gå för sig, att åt fullmäktige i Riksgälds-kontoret uppdraga tillsättningen af Kamrarnes kanslier, och då klämman i Utskottets utlåtande afsåg, att de åtgärder, som för vinnande af ändamålet ansåges erforderliga, borde få bero på fullmäktiges fria val, fann Utskottet det vara angeläget att, till förekommande deraf, att fullmäktige skulle befalla sig med sådant, som enligt grundlagen icke kunde åt dem uppdragas, undantaga tillsättningen af kontrollerande notarier och stenografer, hvilket senare ovilkorligen tillhör deputerade för utseende af Kamrarnes kansli- och vaktbetjening. Jag anser således, att de anmärkta orden böra kvarstå, enär fullmäktige i annan händelse skulle erhålla ett uppdrag af större omfattning än hvar till de lagligen äro berättigade.

Det har äfven blifvit föreslaget, att orden "i den syftning Utskottet här ofvan antydt" måtte borttagas ur klämman. Det är dock, enligt min tanke, nödvändigt att dessa ord kvarstå, ty det enda möjliga sättet att åstadkomma ett skyndsammare offentliggörande af riksdagsförhandlingarne är, enligt Utskottets mening, genom att utgifva en i nummerföljd utkommande tidning, och om denna mening godkännes, böra också fullmäktige anmodas att i öfverensstämmelse dermed vidtaga sina åtgärder.

Slutligen har man velat stryka hela slutmeningen i klämman: "dock med rättighet för fullmäktige — — — lämpliga". Utskottet har dock ansett denna mening ingalunda öfverflödig, ty derigenom lemnas fullmäktige friare händer och de blifva icke tvungna att vidtaga *precis* de åtgärder, som Utskottet antydt. Utskottet har visserligen sökt göra sig reda för hvilka åtgärder kunde vara för ändamålets vinnande mest lämpliga, men det ligger i sakens natur, att man ej bör binda händerna på de personer, som få ett särskildt uppdrag, enär det är möjligt, att de kunna utfinna ett annat lämpligare sätt för lösningen af den dem föresatta uppgiften.

Hvad sjelfva saken beträffar, så är den från alla synpunkter så noga skärskådad, att jag för min del icke har något vidare att i ämnet anföra.

Öfverläggningen var slutad. Derunder hade yrkats dels bifall till Utskottets hemställan i oförändradt skick, dels bifall till det af Herr Törnebladhs framställda ändringsförslag, dels ock slutligen afslag. Efter upptagande af dessa yrkanden, gaf Herr vice Talmannen, i öfverensstämmelse med dem, propositioner och förklarade sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för bifall till Herr Törnebladhs förslag. Votering blef emellertid begärd, och sedan till kontraposition antagits yrkandet på afslag å Utskottets hemställan, skedde omröstning enligt en nu uppsatt och af Kamraren godkänd voteringsproposition, så lydande:

Den, som på det sätt bifaller hvad Andra Kamraren Tredje Tillfälliga Utskott hemställt i sitt utlåtande N:o 7,

att Andra Kamraren för sin del beslutar, att Riksdagen skall åt sina fullmäktige i Riksgälds-kontoret uppdraga att vidtaga de åtgärder och afsluta de aftal, som erfordras för att, med nästinstundande riksdags

Mina förslag vunno visserligen sympati inom Kammaren, men föranledde icke till något Riksdagens beslut. Förgäfves voro dock icke mina bemödanden, ty jag har sett ett och annat af hvad jag anført i mina motioner användas af senare motionärer. Vid denna riksdag, då motionärer i ännu uppträdt uti stort antal, hafva de lyckats bättre än jag, och det gläder mig högeligen. Jag ser nu i utlåtandet att för första gången saknas det upprörande argument för afslag å motioner åsyftande reglering af skjutsväsendet, som alltid förut varit synligt och som består deri, att det skulle vara mindre behöfligt att få detta orimliga onus aflyftadt från jordbruket, emedan kommunikationsmedlen oupphörligt utvidgas och antalet för skjuts utgående hästar i samma mån inom landet minskas; ett argument synnerligen orimligt derföre att det tyckes utvisa det man vill fästa mindre afseende på klagomålen, derföre att det numera är ett mindre antal, som drabbas af detta onus, då likväl detta mindre antal tryckes långt hårdare till följd af det ökade värde, skjutsningen under nuvarande tid har. Derved behöfver jag dock icke nu uppehålla mig, då som sagdt detta argument icke framhålles i föreliggande betänkande. Deremot saknar jag något i utlåtandet, som jag önskade finna der, nemligen ett erkännande såsom grundsats med afseende å skjutsväsendets ordnande, att den resande i regeln bör helt och hållet betala skjutsens värde och att icke blott jordbruket, utan i regeln jemväl staten bör derifrån befrias. Detta är en riktig sats, ty att använda statsmedel för legans nedläggning innebär en orättvisa mot den som icke reser i enskilda ärenden, och det anstår icke oss skjutsskyldige att, då vi påyrka befrielse från skyldigheten att skjutsa fremmande, vi begära hjälp af staten till resc-kostnader för oss sjelfva och för dem som resa i våra ärenden, hvilket skulle vara till förfång för dem som icke begagna sig af en dylik förmån.

Stats-Utskottet har icke framhållit detta, men deremot hafva dess reservanter nu föreslagit, att landstinget i första hand borde träda emellan i de fall, då samfärdseln skulle alltför mycket lida genom att legan sättes uppåt till obegränsadt belopp. Denna tanke föreföll mig först temligen fremmande, men jag tror att den innebär en lycklig idé, just derföre att landstinget, såsom en sparsammare institution än Riksdagen, bör kunna ändamålsenligare ordna skjutsväsendet än Riksdagen kan. Det förefaller mig äfven som om skjutsväsendets öfverlemnande till landstingets öfverinseende innebär en säkrare garanti, att icke dessa skenentreprenader, som nu mångenstädes ega rum, skola få fortfara. Emellertid är allt detta ett aflägsset mål, som icke torde kunna komma till stånd förr än efter ett eller annat år, men å andra sidan kan icke bestridas att en förhöjning af legan för närvarande är synnerligen af behovet påkallad, på samma gång det i reservationen åsyftas något, hvilket för framtiden vore eftersträfvansvärdt. Enligt mitt förmenande bör derföre Andra Kammaren finna skäl att fästa sig såväl vid reservationen, hvad beträffar den framtida regleringen af saken, som äfven vid hvad för det närvarande behovets fyllande är föreslaget af Utskottet, och det är i sådant syfte jag tager mig friheten att framlägga ett förslag till beslut. Jag tror dock af mer än ett skäl, det Kammaren kan hafva anledning att icke gå så långt med afseende å statsanslaget som Utskottet föresla-

git, då vi ju böra hafva till uppgift och mål, att staten bör blifva framdeles helt befriad från all annan åtgärd och kostnad i berörda afseende än den som fordras för sjelfva ordnandet af skjutsskyldigheten. Jag tror också att den omständigheten att Stats-Utskottet föreslagit förhöjning af legan för entreprenadskjuts till en krona 60 öre, kan utgöra skäl att något minska statsanslaget under det af Utskottet föreslagsvis uppställda beloppet. Jag tager mig därför friheten hemställa att följande beslut, innefattande så väl punkten a som punkten b, af Kammaren må fattas nemligen:

Att Riksdagen, jemte förhöjande till 160,000 Kronor af det å sjetta hufvudtiteln i nu gällande riksstat uppförda reservationsanslag "till lättnad för skjutsningstungan, der den genom intreprenad bestrides och är särdeles tryckande", må hos Kongl. Majt anhålla, ej mindre att åtgärder må vidtagas för skjutsväsendets framtida reglerande på de grunder som uti den vid betänkandet fogade reservation finnas angifna, än äfven att för öfvergångstiden legan för entreprenadskjuts må bestämmas enligt Utskottets under Litt. A. gjorda hemställan.

Herr Helander: Då jag och, såsom jag förmodar, hvarje annan ledamot af Kammaren, är intresserad af att hafva fullt reda på icke allenast hvad Utskottet i detta ämne föreslagit, utan äfven hvad reservanterne anse böra göras, men de senare uttryckt sig på ett sätt, som lemna rum för tvifvel om rätta meningen; så finner jag det vara behöfligt att de närmare utveckla och förklara sin mening. Den som genomläser början af reservationen antager förmodligen, i likhet med mig, att reservanterne vilja bifalla Utskottets förslag, med derjemte antagande af hvad de i sin så kallade kläm föreslagit. Fortsätter man att läsa reservationen, så finner man dock att denna utgör ett fullständigt utlåtande i saken, ganska utförligt, och som på vanligt utskottsmaner slutar sålunda: Utskottet får sålunda hemställa; hvarefter följer klämman med sina punkter a och b, hvaraf man kan misstänka, att reservanterne mot Utskottets förslag i punkten a vilja uppställa sitt eget förslag under samma punkt, äfvensom, mot Utskottets punkt b, motsvarande punkt i reservationen. Dessutom förefaller det besynnerligt att, efter af dem meddelad upplysning derom att halfva antalet af Utskottets ledamöter uttalat sig för i reservationen uttryckta åsichter, reservanterne likväl endast utgöra sex — således $\frac{1}{4}$ af hela antalet ledamöter i Utskottet. Hvilken mening omfatta då de öfriga sex? Hafva de, oaktadt nämnda förhållande, likväl anslutit sig till utskottsmajoriteten, eller framkomma de med någon särskild mening, som de varit förbehållsamma nog att icke i utlåtandet meddela Kammaren? Huru som helst håller jag dem dock räkning för att de icke instämt med de sex reservanterne, hvilkas mening synes mig vara ej så litet sväfvande uttryckt.

Jag förnyar härmed min först uttalade anhållan derom, att reservanterne ville nu bestämdt förklara sin mening, och framställer därför, tills vidare åtminstone, icke något yrkande, hvars behöflighet jag för öfrigt vill göra beroende af den motsedda förklaringen.

Herr

Herr Kolmodin: En talare, som i en annan fråga nyss yttrade sig från talarestolen, beklagade, att *der* endast finnes "ett slutande plan" att lägga papper och handlingar på. Detta kom mig att tänka på, att jag ofta efter representationsförändringen hört talas om, att våra samhällsförhållanden numera blifvit ställda på "ett lutande plan". Jag nödgas dock tro, att åtskilliga frågor blifvit qvarglömda på det gamla horisontalplanet, och till dem räknar jag utan all tvekan skjutsfrågan. Det är en — så att säga — händelsernas ironi, att en institution, som afser att förmedla *rörelsen* i samhället, har kommit att år efter år trots alla ansträngningar stå alldeles stilla inom riksdagsverlden; ty jag vill icke tala om den då och då med några ören vidtagna förhöjningen i skjutslegan. Frågan står ännu på samma punkt som 1867, ehuru bearbetningar skett alla riksdagar sedan dess. Talaren midtöfver har yttrat en viss tvekan om hvad reservanterne åsyfta. Jag för min del tvekar icke alls, ty jag finner reservanternes mening angifven i inledningen till reservationen och skall litet senare dertill återkomma. Nu vill jag i förbigående blott anmärka, att i betänkandet icke finnes någon reservation i egentlig mening, ty i *hufvudsak* instämman reservanterne med utskottsmajoriteten, ehuru de betrakta majoritetens förslag endast som ett *öfvergångsstadgande* och för sin del i reservationen måla en *framtidbild*. Det är således en profetisk verksamhet reservanterne utvecklade.

Hvarifrån härleder sig väl orörligheten i denna fråga, omöjligheten att tillvägabringa en reform i skjutsväsendet? Männe det kommer deraf, att man anser det ligga en orättvisa i det kraf, som egentligen från de jordbrukaende klassernas sida blifvit framställt, att varda befriade från skjutsningstungan, för hvilken hvar och en som eger eller innehafver ett hemman är eller mycket lätt kan blifva utsatt — männe frågan af denna anledning icke kan rubbas ur sin ställning? Visserligen icke, ty här har mycket talats om denna orättvisa, riksdag efter riksdag, utan att ringaste gensägelse från något håll framträd. 1859 års komité sade uttryckligen, att detta onus innebure en orättvisa, och 1860 års Riksdags Allmänna Besvärs- och Ekonomi- Utskott föreslog i full öfverensstämmelse härmed, att en skilsmessa mellan jordbruket och skjutsningsskyldigheten skulle ske *på grund af rättvisans kraf*. På samma sätt har äfven nuvarande Stats-Utskott uttalat sig. Utskottet säger på fjerde sidan, att "skjutsningsbesväret menligt inverkar på jordbruket", och vidare längre fram, att "detsammans ordnande på den grund, att den resande finge betala skjutsens fulla värde, onekligen är i regeln riktigt". Det är således en helt annan grund, som bör läggas, om frågan skall bringas till sin rätta ståndpunkt, säger Utskottet. Men tyvärr har Stats-Utskottet — liksom äfven reservanterne — icke tänkt hela tanken fullkomligt till slut. Detta påstående tarfvar bevisning. När Utskottet, i fortsättningen yttrar: "ett tillämpande af denna grundsats skulle otvifvelaktigt leda derhän, att skjutslegan å många orter komme att uppgå till så höga belopp, att samfärdseln derigenom skulle helt och hållet förhindras"; så är detta alldeles riktigt. Men här slutar också Utskottet att tänka i den rätta riktningen, ty det gör omedelbart härefter en afvikning, då det i betänkandet heter, att alldenstund "samfärdselns befrämjande är en för staten synner-

ligen vigtig angelägenhet, synes således det allmännas intresse bjuda, att fortfarande ett visst belopp bestämmes, utöfver hvilket skjutslegan ej må uppgå“. Låtom oss öfversätta detta uttalande i det sammanhang, hvori det står, på enkel svenska, och Utskottets resonnement får då följande lydelse: “det allmännas intresse fordrar att den skjutsningsskyldige fortfarande uppskörtas“. För det stora samhällsmålets befrämjande skall gästgifvaren på ett alldeles särskildt sätt sitta emellan. “Frälsas kan det med en bonde, den är gjord att offras opp“. Det är denna olyckliga afvikelse, som gör, att Stats-Utskottet återigen lemnat skjutsfrågan fullkomligt lika olöst som förut, och dertill har, så vidt jag kan finna, i väsendtlig mån bidragit mellankomsten af en tredje person. Förut, var det blott fråga om staten och gästgifvaren, och staten medgaf då, att skjutsningsväsendet borde regleras, emedan dess nu varande anordning är orättvis. Nu har den moderna teorien kommit, som jag i viss mån erkänner såsom riktig, nemligen, att den resande bör betala fulla värdet af den skjuts, han begagnar. Denne tredje person, den resande, har emellertid till den grad tagit uppmärksamheten i anspråk, att frågan nu synes gälla endast att skydda staten mot den resande under det att i sjelfva verket det fortfarande dock är *gästgifvaren*, som bör beskyddas mot statens förtryck. Lyften bördan från den skjutningsskyldige, nog kommer staten till rätta med den resande! Resultatet af Utskottets tillvägagående blir också af helt naturliga skäl derefter, ty då Utskottet kommer till sjelfva klämman, så föreslås ett tillägg af några ören per mil för entreprenadskjuts, medan de gästgifvaregårdar, der entreprenad icke finnes, lemnas alldeles ur sigte. Der kommer hela trycket att fortfarande hvilat oförändradt på den skjutsningsskyldige. Hans nöd blir lika stor som förut. Mine Herrar! Stats-Utskottet tyckes mig härvid hafva handlat på samma sätt som den man, hvilken, sedan han på lördagsaftonen vägrat att gifva herberge och mat åt en nödställd människa, på söndagen, för att lugna sitt samvete, lade en hel skilling banko i fattigbössan. Just den, som kan säga: “min gård var icke gästgifvaregård, men häradsrätten fick befallning att verkställa undersökning, och nu har Konungens Befallningshafvande gjort mig till gästgifvare“ just denne blir af Stats-Utskottet lemnad i samma elände som förut, och orättvisan i hela dess vidd står, trots den föreslagna ändringen, kvar.

Jag vill nu vända mig till reservationen eller framtidsbilden. Den har en framstående sida, hvilken jag icke nog kan berömma, ty den visar i motiven hela eländets historia, då den klart framhåller, att den nuvarande gästgifverierättningen är en dotter af våldgästningen, och att dottern onekligen har ett visst tycke af mor sin. Vidare redogöres för så väl 1859 års komitébetänkande som allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets utlåtande vid 1860 års riksdag, båda två syftande till att åstadkomma en rättmätig frigörelse för de orättvist betungade. Vidare skildra reservanterne frågans fortgång från 1867 till innevarande dag, huruledes motion efter motion framkommit och till sist i så stort antal, att vid innevarande riksdag fjorton särskilda motioner med tillsammans omkring femtio underskrifter blifvit inlemnade, samt huruledes Stats-Utskottet hela tiden, i likhet med ett visst vidtberömdt konsistorium, gjort än så och än så“. På sidan 11 angifva reservanterne till sist den

ledande principen för sin framställning. Den är densamma som Utskottets, eller att den resande skall betala skjutsens verkliga värde. Men härvid antydes ej behovet af någon statens mellankomst. Det tyckes som mening vore, att genomföra den antagna grundsatsen ren. Dock, inga premisser hjälpa, om man ej har mod eller förmåga att ordentligt draga slutsatsen. Har utskottsmajoriteten i detta stycke brustit; reservanterne hafva, om möjligt, härutinnan brustit ännu mer.

Det är derfore med en verklig känsla af bedröfvelse, jag öfvergår till "klämman". För min del antager jag, att meningen icke är, att nu utverka ett bifall till detta förslag; det är ju en framtidsordning och icke ett öfvergångsstadgande, reservanterne föreslå. Detta synes redan af första raderna i motiveringen, om än sjelfva hemställan synes stå i strid härmed. Första momontet af denna innehåller, "att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes, så snart ske kan, vidtaga sådana åtgärder, som leda derhän, att Kongl. Maj:ts Befalningshafvande och landstingen må, utan hinder af någon på förhand bestämd taxa för skjutslegan, få läns- eller distriktsvis ordna *gästgifveri-, håll- och reservskjutsväsendet* efter sig företeende omständigheter, dock så att den resande må betala skjutsens fulla värde, der entreprenör kan erhållas och landstinget icke finner skäligt anslå medel för skjutslegans nedsättande". Det är alltså *gästgifveri- håll- och reservskjutsväsendet* man vill ordna efter omständigheterna. Den klara, oförtydbara meningen är att helt enkelt bibehålla denna grund. På orättfärdighetens grund skall den nya byggnaden uppföras. Vidare skall principen om den resandes förpligtelse att betala skjutsens hela värde, tillämpas der, hvarest entreprenör kan erhållas. Men der entreprenör icke kan erhållas, huru skall det derstädes tillgå? Skall den resande måhända der fritagas från att betala skjutsens fulla värde? Skall i så fall den resande få betala, hvad han för godt finner, och skola vi på den vägen gå tillbaka till våldgästningen, för att sluta vid den punkt, från hvilken vi ursprungligen utgått? Jag hörde nyss en talare berömma reservationen såsom "välfunnen". Jag för min del måste deremot beklaga, att reservationen i mina ögon synes ytterst otillfredsställande. Då nu i en så vigtig och så länge bearbetad fråga, som skjutsfrågan, ett betänkande framkommit i detta bedröfliga skick, både med afseende å Utskottets hemställan och reservanternes afvikande mening; så skulle naturligtvis jag från min ståndpunkt helst vilja yrka återremiss af hela ärendet, på det att reservanterne måtte kunna, antingen ordentligen inlogera sig bland majoriteten eller åtminstone komma i tillfälle att skrifva en reservation, som vore förtjent att taga i öfvervägande.

Jag vill ännu en gång anhålla, att Herrarne noga behjerta det af mig antyddade förhållandet, att, då man vill skipa rättvisa i skjutsfrågan, man icke bör göra der till en sak mellan staten och den resande, utan låta den få sin rätta betydelse såsom en uppgörelse emellan staten och den skjutsningsskyldige. Denne man, som ganska ofta utan eget förvållande blifvit gjord till offer för ett statsändamål, som för hvarje skjuts, han nödtvungen utgör, bestämdt till statens förmån beröfvas en del — låt vara endast en liten del — af sin förmögenhet, denne man är af både Stats-Utskottet och dess reservanter alldeles bortglömd.

Medkammaren har, såsom jag hört, redan bifallit Utskottets betänkande, och det lär således blifva, såsom en högt ärad ledamot af Stats-Utskottet uttryckte sig häromdagen, då jag beklagade mig öfver just detta betänkande, nemligen, att denna fråga icke kan gå fram annat än med tuppfjät. Jag tror icke, att här för närvarande är ens så mycket att vinna, men vi hafva icke annat att göra, än hålla till godo med hvad som bjudes. Det lönar uppenbarligen icke mödan för mig, som, uppriktigt sagdt, ogillar allt hvad Stats-Utskottet — dess majoritet så väl som reservanterne — vid denna riksdag åtgjort i skjutsfrågan, att framställa något särskildt yrkande.

Herr A. Rundbäck: Jag vill för min del förklara, att jag icke har något mot den skrifvelse, reservanterne föreslagit, men att jag lika med den ärade gotlandsrepresentanten anser detta vara endast en framtidsbild, hvarmed vi för närvarande icke böra synnerligen sysselsätta oss. Vigtigare är att se till hvad som är föreslaget för öfvergångstiden och med hänsyn härtill hyser jag den åsigten, att knappast någon behöfver ett dyrtidstillägg så väl som gästgifvaren för den skjutsning, som utgöres af honom och reserven. Entreprenadskjuts betalas någorlunda och förhöjning deri är ytterligare föreslagen, men Utskottet har helt och hållet förbisett den andra skjutsningen. Emellertid är det en känd sak, att på många ställen entreprenörer icke kunna erhållas, och Utskottet uppgifver till och med, att bland fem gästgifverier förhållandet är sådant på två ställen. Att nu tvinga gästgifvaren att hålla hästar, redskap och körsven mot en ersättning af 80 öre milen, finner jag så orättvist, att knappast något deremot svarande torde kunna uppletas. På denna grund kan jag icke godkänna Utskottets förslag, utan skulle vara benägen att yrka återremiss, så vida jag kunde hysa förhoppning att få motse ett nytt, mera rättvist förslag. Men riksdagen är långt framskriden och jag nödgas derföre förena mig om Herr Ehrenborgs förslag, hvilket är egadt att något mera tillgodose rättvisans intressen, dock vill jag deri hafva ett tillägg, åsyftande förhöjning i skjutslegan äfven för gästgifveri-, håll- och reservskjutsen.

Häruti förenade sig Herrar *Johannes Andersson*, *Magni* och *Jonas Jonasson* i *Rasslebygd*.

Herr Rylander: Det lär ingen förneka att skjutstungan är ett tryckande onus, som isynnerhet under nuvarande dyra tid högeligen är i behof af lindring. Jag blef derföre högst förvånad, då jag fick detta betänkande i hand och såg att Stats-Utskottet endast upptagit förhöjning för entreprenadskjuts, men deremot förbisett att det finnes en stor del gästgifverier, der skjutsningen omöjligen kunnat ställas på entreprenad. Skola dessa syndare skjutsa för hälften? Jag skulle vara nöjd och anse reservanternes tolkning riktig, nemligen den satsen att den resande skall betala skjutsens hela värde, men jag anser det åtminstone för det närvarande omöjligt att bringa denna grundsats till verkställighet. Staten och landstinget måste träda emellan, ty endast hälften af antalet gästgifverier äro hitintills ställda på entreprenad, och på sina ställen är det omöjligt att få sådan införd. Jag skulle instämma med Herr Ehrenborg i hans förslag, men då icke heller han upptagit håll- och reservskjutsen till någon förhöjning, kan jag icke med full öfvertygelse biträda hans

förslag, lika litet som något annat i samma riktning. En återremiss vore enligt mitt förmenande lämpligast, men då jag hör att Första Kammaren redan bifallit Utskottets förslag och riksdagen nalkas sitt slut, är väl återremiss förgäfvad. Således finner jag mig inskränkt till att rösta för det af de föreliggande förslagen, som är minst orättvist, nemligen Herr Ehrenborgs, men jag gör det under uttalande af klander mot Stats-Utskottet, som gått så hufvudlöst till väga.

Herr Fahlén: Alla de talare, som hitintills yttrat sig i frågan, äro ense om att något bör göras för att lindra skjutsningstungan. De flesta anse Utskottets förslag *icke* förtjent af bifall, men för min del får jag bekänna att om också Stats-Utskottets föreliggande betänkande *icke* i alla afseenden kan vara tillfredsställande, jag dock tror att vi *icke* böra förkasta det lilla, som derigenom kan vinnas. Min åsigt är att vi för närvarande kunna nöjas med Utskottets förslag. Man har såsom en grundsats, hvilken med afseende å skjutsväsendet bör tillämpas, uppställt regeln: att den resande bör betala skjutsens hela värde, och alla torde vara ense derom att denna grundsats principiellt är riktig, men skulle den strängt tillämpas, blefve onekligen följden att i många orter — synnerligen i Norrland med dess glesa befolkning och stora distanser — skjutslegan i så fall skulle sättas så högt att all samfärdsel med det samma vore omöjliggjord. Detta stegrande af legan skulle naturligtvis medföra olägenheter, ty *icke* sällan behöfver man anlita tjenstemän, hvilka äro berättigade till skjutsersättning, och om denna uppgår till 4 å 5 kronor per mil, blefve detta i sanning ganska betungande för den som skall betala. Jag har således för mig klart att denna grundsats *icke* kan helt och hållet tillämpas, då man fäster tillbörligt afseende på samfärdselns upprätthållande, och staten bör derföre enligt min tanke bidraga till lindringar i skjutshållet der sådant behöfves, eftersom kommunikationsväsendet är ett statsändamål.

Hvad åter reservanternes förslag vidkommer, kan jag *icke* biträda de åsikter, som de uttalat. Grundsatsen: att den resande skall betala skjutsens hela värde bestrider jag *icke*, men då denna regel *icke* kan vinna full tillämpning, anser jag att *staten* bör ingripa och *icke landstinget* såsom reservanterne föreslagit. Skjutsningsväsendet är *icke* någon kommunalangelägenhet, och landstinget bör således vara befriadt från utgifter i detta afseende. Första Kammaren läser redan hafva bifallit Utskottets förslag, och jag tror att äfven denna Kammare bör fatta enahanda beslut. En förhöjning af 40 öre per mil är visserligen *icke* fullt tillfredsställande, men — såsom en talare nyss yttrade — frågan har likväl derigenom gått ett "tuffpjät" framåt, hvilket är bättre än att den fortfarande skall stå stilla.

Jag yrkar bifall till Utskottets förslag.

Herr C. I. Bengtsson: I min hemort kan på många ställen entreprenad omöjliggen inrättas, och som föreliggande förslag från Stats-Utskottet helt och hållet afser entreprenadskjuts, men deremot förbiser den vanliga gästgivar-, håll- och reservskjutsen, så anser jag att vi äro ganska litet betjenta af detta förslag. Jag beklagar att Utskottet *icke*

kunnat framkomma med ett mera tillfredsställande förslag, ty klagomålen öfver skjutsningstungan äro nu mäktigare än någonsin förut. Herr Ehrenborgs förslag är i någon grad mera egnadt att fylla behofvet, ehuru icke heller det är tillfyllestgörande, och jag ansluter mig till detta senare, såsom varande det bästa som står till buds.

Herr Carl Ifvarsson: Det är icke allenast massan af motioner i ämnet, utan äfven den öfverläggning, som nu pågår i Kammaren, hvilket visar att det icke är så lätt att komma till rätta med saken som en eller annan kan föreställa sig. Herr Kolmodin påstod visserligen att man bör i dess helhet tillämpa grundsatsen om den resande, som skall betala skjutsens hela värde, men hade dock icke något förslag i sådan riktning att framlägga, hvarföre jag icke vill uppehålla mig vid hans anförande. Den talare, som näst före honom hade ordet, begärde upplysning om reservanternes mening, och jag vill hvad på mig ankommer gå hans önskan till mötes. Lika väl som det finnes många motionärer och många talare i ämnet med hvar sitt förslag, lika delade hafva åsigtorna varit så väl inom afdelningen som vid Utskottets öfverläggningar. Under sådana förhållanden kan ingen vänta att få sin mening helt och hållet gällande. Man började först på afdelningen att sluta sig till den princip, som jag för min del tror är riktig, nemligen att den resande bör betala skjutsens hela värde, men man fann omöjligheten af att helt och hållet tillämpa densamma nu genast. Då uppgjordes det förslag, som fått sin plats i reservationen. Riksdagen har förut erfarenhet deraf att dess skrivelser till Kongl. Maj:t vanligen dröja länge innan de komma till utförande, och man kom derföre att tänka på ett förslag till någon förbättring för de skjutsskyldige under den tid, som kan förlöpa innan det förslag, som afser ett framtida ordnande af skjutsbördan, kan vinna tillämpning. Till följd deraf föreslog också afdelningen ett tillägg, som afsåg att höja skjutslegan, samt en förhöjning af reservationsanslaget. När frågan förekom inom Utskottet i plenum berodde det på den förseglade sedeln, huruvida reservanternes förslag skulle blifva Utskottets eller icke, och resultatet blef att reservanternes förslag föll. Till följd deraf kom också öfvergångsförslaget att i viss mån omarbetas. Att vi reservanter, såsom det heter i reservationen *i hufvudsak* biträda äfven detta, kommer sig deraf att reservanterne tagit saken praktiskt, och åtminstone jag för min del anser såsom hufvudsak i Utskottets förslag att skjutslegan under öfvergångstiden höjes, men hvad i öfrigt beträffar ordalydelsen, är det helt naturligt att den icke kan passa fullkomligt in, sedan man gått miste om hvad som förut ansågs för hufvudsak. Således skulle, enligt mitt förmenande, reservationen stå i första rummet och Utskottets förslag såsom en andra punkt, och jag tror att meningen är så pass uttryckt i reservationen att den är begriplig, ehuru den kanske blir klarare genom att man berättar förloppet, och det har jag nu sökt göra till den upplysning, som möjligen kan erfordras.

Hvad beträffar den omständigheten att det endast skulle vara gästgifvarne, för hvilka ingen lindring är föreslagen, vill jag anmärka att i allmänhet icke gästgifvaren ensam upprätthåller skjutsningen, utan att det i allmänhet är ett flertal inom samma håll, som få vidkännas detta

onus, och hvad beträffar den omständigheten att icke de som skjutsa, der entreprenad ej finnes, blifvit ihågkomna med någon lindring, vill jag återkalla i minnet, att en derom väckt fråga vid förliden riksdag föll i båda Kamrarna, vid hvilket förhållande ingen utsigt förefanns till framgång för enahanda förslag vid denna riksdag.

Om reservationen vinner godkännande, hoppas jag att läneus lands-ting skola vara angelägna att ordna skjutsväsendet på lämpligt sätt, der icke entreprenör kan erhållas. Jag tror att landstinget bättre än Riksdagen kan ordna den saken efter ortens särskilda förhållanden.

Någon vidare anmärkning, som jag anser böra besvaras, har icke blifvit framställd hvarken mot Utskottets eller reservanternes förslag. För min del skulle jag hafva önskat först och främst framgång åt reservationen och erkänner äfven gerna att något borde göras för tillället, hvilket kunde åstadkommas genom bifall till Utskottets förslag i hufvudsak, eller rörande förändring i siffrorna. Jag väntar likväl icke att min mening skall helt och hållet göra sig gällande, och då jag anser att Herr Ehrenborgs förslag närmast bör ifrågakomma, vill jag yrka bifall till desamma.

Herr Nils Larson: Såsom af åtskilliga talare före mig blifvit anmärkt, föreligga här tvänne särskilda förslag, men förhållandet dem emellan är dock något olika mot hvad det i allmänhet brukar vara så till vida, att då vanligen minoritetens förslag brukar stå såsom en motsats till pluralitetens förslag, deremot i detta fall reservanternes förslag synes vara ämnadt att ställas vid sidan af eller såsom ett tillägg till Utskottets förslag, ehuru, efter hvad jag nyss hörde en af reservanterne uttala, åtminstone han för sin del tyckes luta åt den meningen, att endast reservanternes förslag bör bifallas, men Utskottets afslås. Detta förefaller egen- domligt, enär reservanterne i motiveringen till reservationen tydligen förklarar att de godkänna Utskottets förslag, men anse desamma såsom en öfvergångsåtgärd och därför för sin del framställt andra åtgärder, hvilka skulle tillämpas i framtiden.

Hvad nu först beträffar Utskottets hemställan, skall jag med afseende å momentet a) endast omnämna, att jag vill bifalla hvad Utskottet deri med afseende å entreprenadskjutslegan föreslagit. Jag skall äfven nöja mig med att rösta för bifall vid momentet b) med afseende å reservations- anslaget belopp, ehuru jag hyser farhåga huruvida ett anslag af 175,000 kronor kan för ändamålet vara tillräckligt med den prisstegring på all ting, som numera inträdt, och ehuru jag jemte mina länskamrater motions- vis yrkat att anslaget borde bestämmas till 200,000 kronor.

Hvad deremot beträffar reservanternes förslag, hvilket jag vill anse såsom ett tillägg till Utskottets förslag, kan jag icke deruti instämma. Reservanterne hafva nemligen hemställt att skjutsväsendet skulle på lands- tingets bekostnad och ansvar ordnas, der efter sig företeende omständig- heter kunde anses nödigt att genom bidrag förekomma det legan stegras till alltför öfverdrifvet belopp. Enligt mitt förmenande vore detta endast ett sätt att så att säga genom en kringgående rörelse återkasta på de skjuts- skyldige den börda, man skenbart vill lyfta från dem. Den ärade talaren på hallandsbänken nämnde att reservanterne tagit saken praktiskt. Jag

medgifver att från deras synpunkt betraktad, utgående från en afsigt att staten skulle komma ifrån saken utan vidare uppoffring, deras förslag kan kallas praktiskt, och det var vidare praktiskt på det sättet, att man derigenom visade sig liberal och villig att medverka till lättnader för de skjutsningsskyldige, ehuru man sedan på en omväg tänker återkasta kostnaden på dem. Det kan väl hända, att reservanterne vilja påstå att, enligt deras förslag, de uppoffringar, som behöfva göras, hädanefter, så vidt deras förslag blir bifallet, komma att fördelas på flera samhällsklasser, än de, hvilka skjutsskyldigheten för närvarande åligger, men jag tviflar på att reservanterne gjort sig fullt reda för, huru med denna sak i verkligheten skall komma att förhålla sig. Jag skall för tillfället icke närmare ingå i denna sak, ty jag hoppas, att en talare, som torde komma efter mig, skall upplysa om hvad landstingsförordningen i en viss § innehåller, efter hvilken upplysning jag tror, att det skall blifva temligen klart för Kammarens ledamöter att, såvidt det kan hafva legat i reservanternes afsigt att jemnare fördela ifrågavarande uppoffringar på samtliga samhällsmedlemmarne, deras afsigt i det fallet kommer att förfelas. Det lär icke kunna förnekas att, såvidt det måste vara ett statsintresse, som dikterar afsigten att söka förekomma skjutslegans alltför höga stegring, det också måste vara statens, eller samhällets i sin helhet, pligt att underkasta sig de uppoffringar, som för det ändamålet kunna befinnas nödvändiga. Jag har således icke kunnat finna annat än att, ehuru jag i allmänhet håller på den princip, att den resande må betala skjutsens fulla värde, men det likväl i vissa fall kan förefinnas omständigheter, som göra det omöjligt att tillämpa denna grundsats i hela dess konsekvens, att, säger jag, det då måtte vara staten som skall träda emellan för att icke samfärdseln genom en alltför hög skjutslega skall alltför mycket betungas. Jag har därför sökt att uppställa ett förslag i den riktningen, men innan jag tager mig friheten att uppläsa detta förslag, ber jag att få fästa uppmärksamheten derpå, att jag lika litet som reservanterne kunnat undgå den stötesten eller anmärkning, att förslaget icke tillgodoser de gästgiverier, der entreprenad icke kunnat på antagliga och nöjaktiga vilkor erhållas. Jag har hört farhågor framställas derom att, om staten skall åtaga sig någon bestämd förbindelse i afseende på skjutsväsendets ordnande på ett sätt som man anser vara rätt och billigt, det skulle kunna hända att på åtskilliga orter der befolkningen är gles, anspråken kunde utsträckas längre än hvad ortförhållanden i afseende på gängse pris och dylikt skäligen föranleda till. Jag har därför ansett nödvändigt — ehuru jag medgifver, att det kan sägas deri ligga en orättvisa mot somliga — att ställa upp något korrektiv mot missbruk af statens tillmötesgående, och jag har velat finna ett dylikt korrektiv deri att, i händelse på något ställe antaglig entreprenad icke kan erhållas, det må vara vederbörande myndighets rättighet att vägra godkännande af ett dylikt entreprenadanbud och följaktligen ålägga vederbörande, för så vidt icke nöjaktigt anbud afgifves, fortfarande tills vidare utgöra gästgiveri- och reservskjutsen. Jag tror att detta korrektiv mot missbruket af det tillmötesgående, som staten skulle visa, är fullt tillräckligt och starkare än det korrektiv, som reservanterne velat finna uti att kasta en del af bördan på landstingen. I afseende särskildt på det förslag som Herr Ehrenborg framställt ber jag blott att få fästa Herrarnes uppmärksamhet på

hvad som jag för min del finner oförklarligt i detta förslag, nemligen att Herr Ehrenberg yrkat anslagsbeloppets bestämmande till blott 160,000 kronor, under det Utskottet tillstyrkt och Första Kammaren bifallit ett belopp af 175,000 kronor. I enlighet med det ganska knapphändiga sätt, hvarpå jag tagit mig friheten att redogöra för mina åsikter i saken, får jag för det första framställa det förslag, att Kammaren måtte godkänna Utskottets i mom. a af betänkandet gjorda hemställan, och att, hvad beträffar mom. b., Kammaren måtte för sin del besluta, att det å sjetta hufvudtiteln i nu gällande riksstat uppförda reservationsanslag "till lättnad för skjutsningstungan, der den genom entreprenad bestrides och är särdeles tryckande", må till 175,000 kronor förhöjas och med utsträckt dispositionsrätt under förändrad titel, "*för skjutsväsendet*" såsom reservationsanslag i den nya riksstaten upptagas, och att Riksdagen vid anmälan af detta beslut i underdånighet anhåller, att Kongl. Maj:t täcktes, så snart ske kan, låta ordna skjutsväsendet på det sätt, att den resande betalar skjutsens fulla värde, der antaglig entreprenad kan erhållas och Kongl. Maj:t icke finner skäl att i samfärdselns intresse anvisa statsmedel för skjutslegans nedsättande.

Herr Åstrand: Vid riksdagens början hade äfven jag tänkt aflemna en motion, rörande skjutsväsendets ordnande efter andra grunder än de, hvilka nu äro gällande, men då så många af Kammarens ledamöter framställde olika förslag i denna riktning, afstod jag från nämnde tanke, helst jag var öfvertygad, att Stats-Utskottet skulle komma att taga frågan i noggrann ompröfning och jag derjemte skulle komma i tillfälle att vid frågans slutliga afgörande få deri uttala mina åsikter. 30 år äro nu för-gångna, sedan Riksdag och Regering för skjutsens upprätthållande beslutade införande af entreprenad, såsom en lättnad för dem, hvilka hade skjutsningsbesvärets fullgörande sig ålagdt. Då hade vi ännu icke fått några jernvägar, de gamla landsvägarne funnos kvar på de ställen, der de af ålder legat, och den rubbning i kommunikationsväsendet, som genom nyare tiders förbättrade kommunikationsanstalter skett, hade då ännu icke inträffat. Sedan den tiden har Riksdagen icke försummat att ofta påpeka nödvändigheten af att göra något mer för att förbättra ställningen för den del af jordbrukarne, som hade till sin skyldighet att uppehålla skjut-sen. Vi veta, att denna skyldighet icke drabbar alla, som ega jord, långt derifrån, den drabbar i främsta rummet gästgifvaregårdarne och dernäst de reserv- och hållskjutslag, som äro indelade på hvarje gästgifvaregård. Så länge de gamla stråkvägarne bibehöllos, skedde under århundraden ingen förändring i skjutsväsendet, men ju mera trafiken kom i andra riktningar och ju större och våldsammare förändringar som deri inträd, desto mer har ett berättigadt missnöje med det sätt, hvarpå skjutsväsendet är ordnad, framträd. Jag är glad att Utskottet erkänt, att skjutsningsbesväret är en tunga, och att det vitsordat det allmänna missnöje dermed, som finnes, samt uttalat den åsigt, att resande sjelfva böra betala skjut-sen. Det är dock icke nog med ett sådant erkännande, ty man måste söka komma till en praktisk lösning af frågan, och man har i ett sådant afseende anført, att staten borde öfvertaga skjutsningsbesväret och det-samma skiljas från jordbruket. Reservanterne hafva gått i denna rikt-

ning, men jag tror, att om Kammaren skulle godkänna reservationen, så hafva vi fastläst frågan för ännu ett år, ty Herrarne veta att Första Kammaren redan antagit Utskottets mening såsom sin, och en sammanjemkning af dessa olika meningar skulle kanske svårligen låta sig göra i Stats-Utskottet. Det är derföre som jag för min del vill sluta mig till det förslag som Herr Ehrenborg framställt, dock med den ändring, att den summa, som han föreslagit, må höjas till 174,500 kronor. På detta sätt skulle vi få en gemensam votering och möjligen få de af Herr Ehrenborg uttalade åsikter, i hvilka jag instämmer, att blifva Riksdagens beslut.

Innan jag slutar ber jag att få tillägga några ord för att fästa de Herrars af Kammaren uppmärksamhet på frågan, hvilka tro, att detta är ett stadigt onus, som af ålder ålegat vissa hemman och ingått i beräkning vid dessas inköp och försäljning, och att det på den grund icke vore rätt att tala om att det borde skiljas från jordbruket. När en jernväg anlägges genom en trakt der kommunikationerna förut varit medelmåttiga eller högst obetydliga, så uppstår genast derstädes en större trafik, nya vägar anläggas fram till banan, och i följd deraf måste äfven nya gästgifvaregårdar inrättas, der skjutsen blir enormt betungande. Jag vet ställen, der förut knappast 1 à 2 hästar i veckan för skjutsens upprätthållande användts, men der nu mera hela skjutslaget ofta måste uppkallas för att utgöra skjutsskyldigheten på 2 dygn. Nästan ändå värre är det, då en ångbåtslägenhet står i förbindelse med jernvägen, der utgår dagligen en massa hästar i skjuts. Detta inträffar isynnerhet sommartiden, då jordbrukaren har svårast att umbära sina dragare, i det deremot vintertiden icke så mycken skjuts påkallas. Detta gör att det är svårt att få entreprenörer som vilja åtaga sig detta besvär. Ytterligare vill jag påpeka en vigtig omständighet, eller att genom dessa ständigt förändrade riktningar, i hvilka kommunikationerna gå, det ofta händer att hemman, hvilka af ålder haft sig skjutsskyldighet ålagd, blifvit derifrån genom ett penndrag befriade, på samma gång som andra hemman fått öfvertaga denna skyldighet trots deras protester. Jag vet detta af egen erfarenhet. Jag eger nemligen ett par hemmansdelar, hvilka sedan gammalt varit skjutsskyldige, men genom en omläggning af vägen har jag till min fågnad blifvit derifrån befriad, åtminstone till nästa omläggning sker. Man kan deraf bjert inse orättvisan i denna tunga, ty dessa hemman hvilka nu införas i de reservskjutsskyldiges leder hafva icke alltid varit underkastade detta onus, utan blifvit det endast till följd af en tillfällig vägomläggning i trakten. Jag tycker att detta är ett skäl, som bör tilltala äfven dem af Kammarens ledamöter som tro att det blott är en otidig klagan som de skjutsskyldige föra öfver att skjutsningsbesväret är fäst vid jorden. Det är nödvändigt att denna tunga förr eller senare skiljes från jordbruket, och då Herr Ehrenborgs förslag går i den riktningen, instämmer jag deruti, dock med den ändring jag förut påyrkat.

Herr Hæggström: Herr Talman, mine Herrar! Bänkarne äro visserligen något tomma, men för mig kan denna omständighet vara gynsam, emedan det kan hända att hvad jag i detta ämne kommer att anföra icke smakar rätt bra, såsom förhållandet äfven var med mitt yttrande

vtid behandlingen af mellanrikslagen. Detta skall dock icke hindra mig att äfven nu öppet uttala min öfvertygelse, och må ingen förtänka mig att jag, ehuru timman är sen och Kammaren denna dag haft långa plena, anser mig böra göra ett sådant uttalande, helst som jag instämt i en af de många motioner, som i frågan vid denna riksdag afgifvits.

Det är, efter min uppfattning, ett högst märkligt faktum, att en sådan reservation, som den vi se detta betänkande vidfogad, kunnat framläggas af Stats-Utskottets ledamöter ifrån denna Kammare. Om skjutsningsbesväret ännu vore lika betungande och odrägligt i det öfriga Sverige, som i Norrland, så undrar jag verkligen, om ett sådant förslag, som reservationen innehåller, någonsin hade sett dagen. För min del skulle jag icke tro det och hade sanuerligen icke väntat ett sådant förslag af de personer, som genom sin ställning, sitt inflytande och de åsichter de representera, borde beakta och försvara jordbrukets berättigade intressen, men tiderna förändras och vi med dem, och jag skall längre fram anföra ett ganska färskt och nära till hands liggande exempel på huru lätt åsigtorna i denna fråga ändras af en motionär i denna samma fråga.

Till en början ber jag att i det närmaste få instämma i hvad Herr Kolmodin yttrat om det nu gjorda förslaget att så att säga svälta ut dessa stackare, som icke kunnat åvägabringa någon skjutsentreprenad, genom att bibehålla den nu för dem gällande låga skjutslega af 80 öre, under det man å andra sidan velat höja skjutslegan, der entreprenad finnes, till 1 krona 60 öre. Stats-Utskottet har i sin motivering nu liksom under flera föregående år erkänt, att det verkligen vore ett statsintresse att samfärdseln uppehöles. En föregående talare har redan påpekat, på hvilket besynnerligt sätt Utskottet slingrat sig ifrån att göra den rätta konklusionen af denna riktiga grundsats, ty den enda rätta konklusionen måste vara den, att staten skall öfvertaga bestyret med skjutsningen, såsom ett samfärdsmedel, derest densamma icke kan på annat sätt upprätthållas. Skjutsningsbestyret är redan på sätt och vis till en del öfvertaget af staten, derigenom att den på flera ställen inrättat postdiligenter, med hvilka äfven resande befordras. Der är vägen angifven, på hvilken staten på ett för sig någorlunda billigt och drägligt sätt kan åstadkomma ett ordnad skjutsväsende. Det är icke nog med att komma fram och säga, hvad man snart i 50 år hört upprepas och erkännas, att skjutsningstungan är ett orättfärdigt onus som hvilat på jorden, man får icke stanna vid blotta tomma ord utan verkligen uträtta något i sak. Staten har ju sjelf genom postdiligensernas inrättande anvisat vägen. Hvarför har icke Stats-Utskottet för frågans lyckliga lösning satt sig i förbindelse med Poststyrelsen, för att höra om och på hvilka vilkor Poststyrelsen kunde vara benägen att öfvertaga skjutsväsendets ordnande inom riket. När det är fråga om reformer i andra riktningar, så åberopar man städse exempel från andra länder, närmare eller fjernare, till och med från Chili eller Kina, om det passar i stycket, men här vill man icke ens gifva akt på nära till hands liggande förhållanden. Stats-Utskottets förslag är långt ifrån tillfredsställande, men reservanternas är ännu odrägligare, därför att de frångått de satsar, man förut kämpat för. För 30 à 40 år sedan, då inga jernvägar funnos i landet, kändes skjutsningsbesväret lika tryckande för alla landets delar, och då klagades all-

mänt hvad sedan dess alltjemt upprepats, att nämnda besvär vore olidligt, men nu, sedan en del trakter blifvit lyckliggjorda med jernvägar, tyckas dessa trakters representanter, ehuru de erkänna, att skjutsen är en orättfärdig tunga för jordbruket, likväl icke anse, att den är så besvärlig, sedan de väl kommit i åtnjutande af jernvägar, och vilja, i fråga om de trakter, som redan förut äro vanlottade genom att de sakna jernvägar, så att säga lägga lök på laxen genom att än ytterligare fastläsa skjutsningstungan vid jordbruket. En talare yttrade nyss, i fråga om punkten *b* i reservanternes förslag, att efter honom torde uppträda någon, som skulle visa, hvarthän reservanternes förslag med tillämpning af landstingsförordningen skulle leda, och jag vill nu inlösa denna hans uttalade förhoppning. Han sade, att reservanternes förslag gick ut på att medelst omvägar söka återinföra och bibehålla det gamla systemet i fråga om skjutsväsendet. Mig synes, att detta förslag är en alltför grof krok för att man skulle kunna lura *kloka* bönder att fastna på densamma. I mom *b* af reservationen föreslå reservanterne: "att Riksdagen måtte medgifva, att, der landstinget nödgas anslå medel för skjutsväsendets befrämjande, högst hälften af det sålunda utgifna belopp måtte, efter Kongl. Maj:ts nådiga pröfning landstinget af statsverket ersättas." Ja! det klingar mycket bra, men låtom oss se efter hvarifrån medlen skola tagas, och hvad landstingsförordningen derom stadgar. I § 47 säges: "I fråga om bestämmande af afgifter eller arbetsbidrag för sådana företag eller åtgärder" — och här är väl obestriddigen fråga om åtgärder för skjutsväsendets ordnande — "till hvilka bidrag böra enligt lag från hemman och fastighet utgå, eller i afseende å hvilka andra grunder för kostnadernas uttaxering äro fastställda, gäller till efterrättelse hvad i ty fall stadgadt är". Hvad är konklusionen af detta? Jo, helt enkelt den, att när det i landstinget befinnes, att skjutsningstungan uppgår till det eller det beloppet, så skulle, enligt reservanternes charmanta förslag, hälften visserligen utgå af statsmedel men den andra hälften uttaxeras. Uttaxeringen måste verkställas enligt landstingslagens föreskrift, och då skjutsningstungan afålder vidlåder jordbruket eller hemman och jordbruksfastighet, så följer klart af ordalydelsen i § 47 af landstingslagen att denna uttaxering eller denna utgift fastläses vid jordbruksfastighet som förr dermed är besvärad, och då kommer man för en lång framtid ur askan i elden. Kan man vara nöjd med ett sådant förslag? Måste man icke med förvåning fråga, om det kan vara möjligt och rimligt, att framstående personer inom landtmannapartiet, hvilka påstå sig arbeta för jordbrukets intressen, velat framkomma med detta förslag? Ändå mer förundrar det mig, att den ledamot, som vid 1872 års riksdag väckte en motion i syfte, att staten skulle öfvertaga skjutsningsbesväret, i hvilken motion 30 andra ledamöter af Kammaren instämde, att han i dag förklarar reservanternes förslag förträffligt och således nu så kort tid efteråt ändrat åsigt derhän, att han nu vill fastläsa detta besvär vid jordbruket. För att bevisa denna hans omsadling skall jag be att få uppläsa hans vid 1872 års riksdag väckta motion, hvars kärnpunkt innefattas i Litt. A, der han hemställer: "Gästgifveri-, håll- och reservskjutsningsskyldigheten, så på landet som i städerna, utom Stockholm, skall upphöra vid den tid Kongl. Maj:t kan finna godt bestämma, utan annat undantag än det tillfälliga som kan

blifva en följd af nästa punkt“. I nästa punkt B heter det: “Vid samma tid skall, der så kan beredas, skjutsentreprenad med bidrag af skjutslaget upphöra; för hvilket ändamål det skall stå entreprenören fritt att inom viss lämplig tid hos Kongl. Maj:ts Befallningshafvande uppsäga kontraktet. I det fall att ändock sådant entreprenadaftal varar utöfver den tid som i punkten A är afsedd, betalar *staten*“ — märk noga, mine Herrar, *staten* — “skjutslagets genom aftalet bestämda afgift till entreprenören. De inom skjutslaget, hvilka förbehållit sig att sjelfva skjutsa, fullgöra detta sitt åliggande, och må på Kongl. Maj:ts pröfning för hvarje särskildt fall bero, huruvida bidrag af *allmänna medel* må dem beviljas. C. Den i A omförmälda skjutsningsskyldighet öfvertages af viss utaf Kongl. Maj:ts Befallningshafvande dertill godkänd och för viss tid antagen person, mot lega af den resande till belopp, som, utan att vara på förhand begränsadt, efter hållen entreprenadauktion per häst och per mil fastställes af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande, särskildt för hvarje skjutsstation. Åt Kongl. Maj:ts Befallningshafvande lemnas den frihet i afseende på val eller flyttning af skjutsstation, utan eller i förening med gästgifverirörelse, som fordras för framkallande af täflan om skjutsens åtagande“. Samme ärade motionär, som nu instämt med reservanterne, hade i nämnda motion äfven ett alternativt förslag, hvilket jag skall be att äfven få uppläsa: “Der vid entreprenadauktion legan uppgår till så högt belopp, att den anses blifva för samfärdseln hinderlig, eger Kongl. Maj:t att, på hemställan af dess Befallningshafvande och efter uppskattning på sätt lämpligast finnes, tilldela entreprenören det understöd af *allmänna medel*, hvarigenom legan kan i motsvarande mån nedsättas“. Motionären hade då, som Herrarne finna, en helt annan åsigt än den han i dag uttalat, han ville då att *staten* skulle träda emellan, när så behöfdes, för skjutsens ordnande, nu instämmer han med reservanterne, som vilja fastläsa skjutsningstungan vid jordbruket. Jag är skyldig nämna denne Herres namn. Nämnda motion är skrifven den 26 Januari 1872, således för icke så särdeles länge sedan, och undertecknad af Herr Richard Ehrenborg från Örebro län. I motionen instände då 30 aktade medlemmar af Kammaren, och jag finner med nöje att bland dem finnas namnen på tre nuvarande ledamöter i Stats-Utskottet, af hvilka ingen instämt i den afgifna reservationen och således icke, i likhet med motionären, haft två tungor i mun.

Jag skulle kunna säga mycket ännu i detta ämne, men den sena timman nödgar mig att sluta. Jag yrkar afslag å reservanternes framställning samt bifall till Herr Nils Larsons förslag, icke därför att jag anser det vara det bästa, utan därför att det är det enda, som för närvarande kan hafva utsigt till framgång.

Herr Olof Nilsson: Hvad Stats-Utskottet uti detta betänkande i afseende på skjutsens ordnande föreslagit, vill jag bifalla, emedan skjutsningstungan derigenom blifvit i någon mån lindrad. Jag anser dock i öfrigt att Utskottet ganska knapphändigt behandlat denna fråga. Vid 1856—1858 årens riksdag, 1859 års komité samt 1867 års riksdag uttalades de åsikter, att jordbruket borde, så snart sig göra läte, från skjutsningsbesväret fullkomligt befrias, men det oaktadt har Utskottet icke nu

egt förmåga eller vilja att komma fram med något förslag i sådant syfte. När nu gästgifveriskjutsen allmänt begagnas af resande både in- och utländingar, så tyckes det väl vara med rättvisa öfverensstämmande, att denna tunga skall bekostas af allmänna medel, och om en enda samhällsklass hittills förmått bära denna börda, så bör väl landet i sin helhet kunna bära den så mycket lättare. Hvad reservanterne föreslagit kan jag för min del alldeles icke gilla. Måhända deras förslag kan vara i någon mån fördelaktigt för de södra provinserna, som äro hugnade med jernvägar och hvilka provinserns kommunikationer derigenom i väsendtlig grad förändrats och förbättrats, men i de norra vidsträckta länen skulle tillämpningen af nämnda förslag medföra stora olägenheter och kostnader, ty jag tror, att om man i dessa län med deras ofantliga utsträckning skulle kasta skjutsningstungan på landstingen eller kommunerna, skulle deraf uppstå en ytterst ojemnt fördelad börda och en del kommuner få betala dubbelt mer än andra. Jag tror äfven, att många tvister och stridigheter skulle, i fråga om skjutsningsväsendets ordnande på det af reservanterne föreslagna sätt, uppkomma mellan landstingen och Konungens Befattningshafvande. Jag finner mig således föranlåten att yrka, det Kammaren, med afslag å reservanternes framställning, måtte bifalla Utskottets hemställan, med den ändring Herr Nils Larson deri föreslagit.

Herr Granlund: Det kan icke nekas och jag tror icke heller att det finns någon i denna Kammar, som icke vill medgifva det, att skjutsningsbesväret är ett svårt onus. Det är dock icke sannt, att detta onus endast trycker jordbruket, det trycker äfven städerna, och detta mångenstädes i ganska betydlig grad. Längre har man inom Riksdagarne motionerat och framhållit nödvändigheten att afhjelpa eller skaffa lindring för dem, som hårdast betungades af nämnda onus? Derpå har blifvit svaradt, att det skulle vara bäst, att staten öfvertog skjutsningsskyldigheten. Jag tror dock att detta vore den olämpligaste utvägen, ty den skulle blifva allra dyrast och nästan omöjlig att åstadkomma och kostnaderna skulle återfalla på kommunerna, fastän i en annan form, men på ett mera kämbart sätt än förut. Så har man sagt, att den resande borde betala mycket högre skjutslega ja, nästan hvilket belopp som helst, om han vill begagna skjuts. Jag tror icke heller, att detta skulle vara nyttigt och att rättvisa derigenom skulle vederfaras de kommuner, som äro i saknad af jernvägar och der landsvägskommunikationer måste uteslutande användas. Man skulle nemligen då hindra den samfärdsel, som inom dylika orter är lika om ej mera behöflig än på andra trakter, der lättare kommunikationsmedel finnas. En ärad talare angaf den utvägen, att staten skulle inrätta diligensturer på alla landsvägar. Detta blefve dock ganska dyrbart och skulle svårligen bära sig, om det ens vore möjligt att åstadkomma, och man har redan den erfarenheten på många orter, att postdiligenserna, i följd af ett ringa antal resande, gått med ej obetydlig förlust. Nu har Utskottet föreslagit dels att höja skjutslegan, der skjutsningsbestyret är stäldt på entrepenad, och dels att öka det för skjutsningstungans lättande anvisade anslaget. Detta är, enligt min uppfattning, ett steg i den rätta riktningen. Det finnes ganska många orter, der skjutsningsbesväret icke kännes så tryckande, utan der man till och med

täflar om att få skjutsa; i sådana orter blir skjutsningsbesväret ingen börda, när 1 krona 60 öre milen erhålles, men det synes af Utskottets betänkande som om det endast afsett någon lättnad för sådana trakter, der skjutsen är ställd på entreprenad, och som det icke velat tillgodose de trakter eller de ställen, der skjutsen af förekomna anledningar icke kunnat på detta sätt ordnas men der skjutsningsbestyret kännes måhända ännu tyngre. Jag känner till förhållandet vid flera gästgivaregårdar i den trakt, jag bor, der entreprenad icke finnes. De skjutsskyldige äro der nödgade att utgöra skjutsen efter endast 80 öre per mil och upp-bära således, då de hafva två mil att tillryggalägga till nästa skjutshåll, därför en betalning af blott 1 R:dr 60 öre, och detta är en godtgörelse, som hvar och en torde medgifva vara för liten. Det är således icke med rättvisa öfverensstämmande, att, när Utskottet förordat en förhöjning i legan, der skjutsen är ställd på entreprenad, det icke på samma gång velat tillgodose de orter der skjutsentreprenad icke finnes. Meningens kan naturligtvis icke vara annan än att dermed framtinga entreprenad som onekligen är bäst före den resande, och ännu högre lega — men det finnes ställen der det nästan hör till omöjligheterna att få entreprenad ordnad. För min del skulle jag vilja på det högsta förorda, att skjutslegan äfven vid de gästgivaregårdar, der icke entreprenad finnes, måtte något höjas, och att den måtte bestämmas till åtminstone 1 krona per mil.

Hvad reservanternes förslag beträffar, så tror jag att det för närvarande icke är skäl att inblanda landstingen uti denna fråga. Inom ett landstingsområde finnas så många olika förhållanden i fråga om det sätt, hvarpå skjutsningstungan drabbar, och så många olika ortintressen göra sig derinom gällande, att jag tror det skulle vara förenadt med stora svårigheter att ordna skjutsväsendet på det sätt reservanterne inom Utskottet föreslagit. Jag vill då hellre antaga Utskottets förslag, hvartill jag yrkar bifall, med det tillägg, att skjutslegan vid de gästgivaregårdar, der icke entreprenad finnes, må höjas till 1 krona per mil.

Herr Per Nilsson i Kulhult: Jag är motionär i denna fråga, och min motion har gått ut på en förhöjning i skjutslegan, der icke entreprenad kunnat åstadkommas. Vid åtskilliga gästgivaregårdar inom den valkrets, jag har äran representera, har man icke kunnat tillvägabringa någon entreprenad af det helt naturliga skäl, att det tillskott, som af de skjutsskyldige skulle göras, i anledning af den ifrågasatta entreprenörens höga pretentioner skulle hafva blifvit så stora, att de skjutsskyldige icke sett sig i stånd att betala dessa tillskott. Följden häraf har varit, att vid dessa gästgivaregårdar skjutsen måste utgöras på gamla sättet efter ett pris af 80 öre per mil. Om man då tänker att de skjutsskyldige skola efter detta pris köra måhända 5 mil fram och åter, så måste man finna, att detta för dem skall vara mycket betungande, då både vagnslega och hästars såväl inköp som underhåll på senare tider så betydligt fördyrats, äfvensom arbetslönerna i förhållande dertill stegrats. Denna skjutslega utgör icke så mycket ens som det belopp för hvilket man sliter sina skodon, om man skulle till fots tillryggalägga vägen, och under sådana förhållanden, med så låg skjutslega, är det naturligt, att alla vilja

hellre åka än spatsera. Jag hade önskat, att de som äro skjutsskyldige vid gästgifvaregårdar, der skjutsningsbestyret icke är ställt på entreprenad, skulle hafva blifvit tillgodosedda med någon förhöjning i skjutslegan, men då första Kammaren redan fattat sitt beslut i ämnet, så återstår för mig icke något annat än att i protokollet nedlägga min protest mot Stats-Utskottets beslut i nämnda fall. För öfrigt kommer jag att bifalla punkten a) i betänkandet, och hvad beträffar punkten b) instämmer jag i det förslag till skrifvelse som Herr Ehrenborg framställt, på hvilket jag anholder om proposition.

Grefve Sparre: I denna sena timma är det min skyldighet att fatta mig kort och jag vill därför endast säga, att det synes mig i högsta måtto billigt, att legan för entreprenadskjuts höjes till 1 R:dr 60 öre per mil, men då vi veta, att det på många ställen icke är möjligt att åstadkomma entreprenad, synes det mig på samma gång icke kunna vara med rättvisa öfverensstämmande att bibehålla samma lega, som nu är bestämd, vid de gästgifvaregårdar, der skjutsen icke genom entreprenad bestrides, helst då, som bekant är, priset på alla andra tjänstbarheter stigit nästan dubbelt. Jag tillstyrker således bifall till Herr Ehrenborgs förslag med det tillägg, att lega för gästgifveri-, håll- och reservskjuts, der skjutsningsbestyret icke utgöres genom entreprenad, måtte bestämmas till 1 R:dr per mil. Jag vågar icke föreslå mer än 1 R:dr, ehuru många yrkat nämnda legas bestämmande till 1 R:dr 20 öre, ty vi skola komma ihåg, att Första Kammaren är mot oss i denna fråga, därför att den vill, att skjutsen skall utgöras genom entreprenad, hvilket jag äfven anser vara riktigt, och vi skola således icke föreslå en sådan förhöjning i nämnda skjutslega, att vi icke kunna få Första Kammaren att ingå på vårt förslag. Jag instämmer uti Herr Ehrenborgs förslag, med det tillägg jag förut omnämnt.

Herr Biesert: Jag har visserligen gjort några anteckningar och ämnat framställa några skäl till försvar för den åsigt jag, i fråga om skjutsväsendet, i min motion uttalat, men i anseende till den långt framskridna tiden anser jag mig böra afstå från all vidlyftighet och söka fatta mig kort. Jag kan dock icke underlåta att framdraga ett par exempel på huru orättvist skjutningstungan nu faller. Inom den församling, jag tillhör och som består af 16 hemman, finnas två gästgifvaregårdar, af hvilka den ena till gästgifveri- och reservskjutsens utgörande har sig anslaget två hemman, och den andra ett och ett halft hemman; alla öfriga hemman inom församlingen hafva således icke något med skjutsen att skaffa. Den i senare tider fullbordade Dalslands kanal har gifvit anledning till en ganska lifvig trafik, så det händer ofta vid den der närbelägna gästgifvaregården att alla, både gästgifvarens samt reservhästarna, måste gå ut för hvarje dag. Det är således naturligt, att skjutsningsbördan der skall kännas olidligt tung för de skjutsningsskyldige. Vid en annan gästgifvaregård i orten, der en jernvägsanläggning blifvit fullbordad, har trafiken ökat, så att ofta nog de till skjutsen anslagne 10 hästar, måste gå ut hvarje dag. Innan jernvägen kom till stånd utgingo i medeltal endast 20 à 30 hästar i månaden. Jag erkänner tacksamt och villigt

villigt den förbättring, som ligger i Utskottets förslag, och jag gör det så mycket hellre, som detta förslag, taget tillsammans med reservanternes framställning i det närmaste öfverensstämmer med hufvudprinciperna i min motion. Jag skulle således helst önska, att så väl Utskottets som reservanternes förslag antoges af Kammaren, men jag vill icke derpå göra något yrkande, utan inskränker mig till att instämma i den af Herr Nils Larson i ämnet gjorda framställning.

Herrar *Olof Olsson* i Olebyn och *Ekman* instämde med Herr Biesert.

Herr Wigardt: Grundtanken så väl hos Utskottets majoritet som reservanterne tyckes vara den, att de resande sjelfva skulle betala skjut- sen och detta synes mig vara ganska riktigt och önskvärdt, men öfver- gångstiden blefve väl ganska lång, och jag fruktar, att många trakter fin- ge vänta bra länge innan någon förhöjning i skjutslegan komme till stånd. Utskottet har föreslagit, att vid de gästgifvaregårdar, der entreprenad finnes, skall skjutslegan utgöra 1 R:dr 60 öre. Detta är ett förslag, som jag för min del mycket gerna bifaller, men Utskottet synes hafva glömt, att kanske vid $\frac{2}{3}$ af gästgifvaregårdarne någon entreprenad icke finnes. Jag vet att det på många ställen af förekomna anledningar visat sig vara en ren omöjlighet att åstadkomma entreprenad, och skulle man nu icke vid sådana gästgifverier vilja medgifva någon förhöjning i skjutslegan, så beginge man en stor orättvisa mot de i sådana orter skjutsskyldige, hvilka skulle vara nödgade att i detta fall skjutsa för nuvarande låga lega, som ej motsvarar det med skjutsningen förenade besvär. Jag vill icke vara med om en sådan orättvisa, utan yrkar fördenskull bifall till Herr Ehrenborgs förslag, med det tillägg, att legan för gästgifveri-, håll- och reservskjuts, der skjutsningsbestyret icke utgöres genom entreprenad, må bestämmas till 1 krona 20 öre per mil.

Häruti instämde Herrar *Samuel Jonsson*, *Gunnarsson* och *Jonas Petter Nilsson*.

Som åtskilliga ledamöter ytterligare anmält sig vilja afgifva yttranden i förevarande fråga, blef, med afseende å den långt framskridna tiden, den vidare öfverläggningen uppskjuten till ett blifvande sammanträde.

§ 11.

Upplästes och godkändes Stats-Utskottets förslag till Riksdagens un- derdåniga skrifvelse N:o 43, angående kostnader för Nora—Carlskoga jernvägs anslutning till nordvestra stambanan.

§ 12.

Anmäldes och bordlades följande inkomna ärenden:

Stats-Utskottets memorial N:o 86, med förslag till stadganden angående Riksgälds-kontorets skulder och fordringar, som böra införas i det nya reglementet för detta verk;

Bevillnings-Utskottets memorial N:o 9, i anledning af återremiss i vissa delar af Utskottets betänkande N:o 7 angående villkoren för tillverkning och försäljning af bränvin; samt

Särskilda Utskottets memorial N:o 8, innefattande dels förslag till voteringspropositioner, dels en anmälan i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande de i Utskottets utlåtande N:o 3, 2:dra och 3:dje punkten, behandlade frågor.

Dessa ärenden skulle uppföras främst å den föredragningslista, som för nästa sammanträde komme att upprättas.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag rörande de i detta sammanträde fattade beslut.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 11 e. m.

In fidem

H. Husberg.
